

TIETO & TRENDIT

Tilastokeskus

Talous- ja hyvinvointikatsaus

5•2016

Start-up pöhinä
ei näy tilastoissa

Suuret ikäluokat eivät
pian ole enää suurimpia

Eläkejärjestelmämme
on ainutlaatuinen

10

Paula Koistinen-Jokiniemi:

Suomen erikoisuus on, että sosiaaliturvaksi rinnastettavaa eläkejärjestelmää hallinnoivat osin yksityiset laitokset. Voidaankin kysyä, onko järjestelmä oikeasti julkisen vallan kontrollissa?

24

Jätteen hyödyntäminen lisää niiden kansainvälistä kauppaa

PÄÄKIRJOITUS

- 5** Tietoa moniulotteisesta yrittäjyydestä
Hanna Sutela

TRENDIT

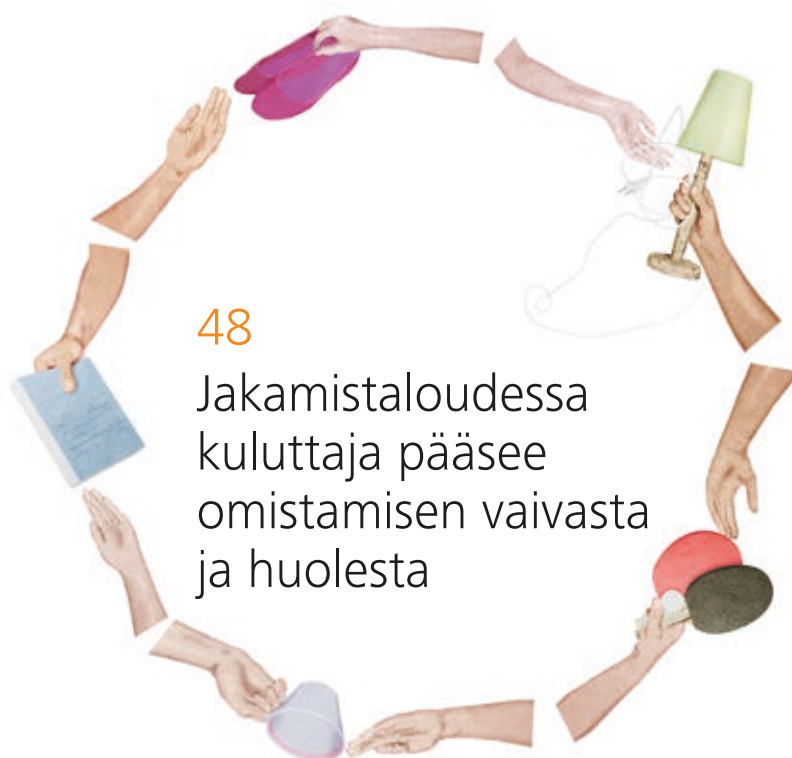
- 6** Yrittäjyydessä merkkejä elpymisestä
7 Suomessa uusien yritysten perustaminen on kääntynyt nousuun
8 Miehet kirivät elinajanodotteessa
8 Väkiluku yli 5,5 miljoonaa
9 Nelikymppiset koulutetuimpia
9 Kotimaan matkailu kasvussa
- 10** Ainutlaatuinen työeläkejärjestelmä – yksityistä vai julkista sektoria
Paula Koistinen-Jokiniemi
- 16** Laista ja sotesta ristivetoa työterveydenhuollon liikelaitoksille
Pekka Lith
- 20** Suomen viennin routavuodet
Christina Telasuo
- 24** Jätteen hyödyntäminen lisää kansainvälisiä jätesiiroja
Hannele Nikander

35 Digiaktiivit yritykset kehityksen kärjessä

TEEMA: YRITTÄJYYS

- 28 Yrittäjien lukumäärä polkenut paikallaan
Antti Katainen
- 35 Digiaktiivit uudistumisen edelläkävijöitä
Heidi Lauttamäki
- 41 Vienti on harvojen varassa
Pekka Lith

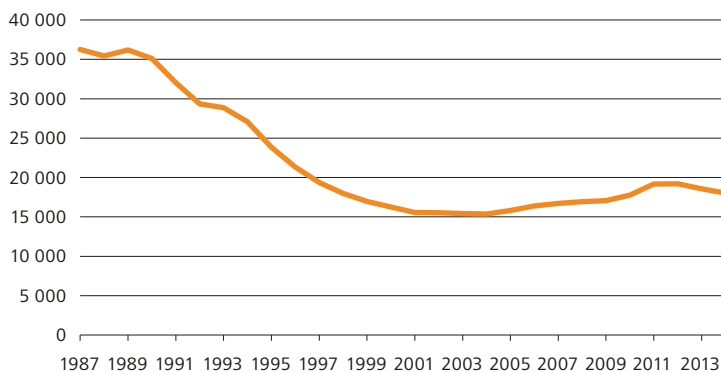
41 Tavaravientiä yli 18 000 yrityksellä, mutta viennin arvosta kolmannes 10 suurimman varassa

48 Jakamistaloudessa kuluttaja pääsee omistamisen vaivasta ja huolesta

- 46 BLOGI: Voiko maan bkt kasvaa 26,3 prosenttia vuodessa?
Kristian Taskinen
- 48 Jakamistaloudessa kuluttaja pääsee omistamisen vaivasta ja huolesta
Anu Rajjas

28 Nuorten yrittäjien määrä on kääntynyt taas laskuun

HANNA SUTELA
ERIKOISTUTKIJJA
VÄESTÖ- JA ELINOLOTILASTOT

Tietoa moniulotteisesta yrittäjyydestä

Työvoimapolitiikassa on kannustettu yrittäjyyteen jo kauan ennen nykyistä kilpailukykysovimustakin, mutta yrittäjien määrä ei ole juurikaan kasvanut 2000-luvulla. Selvää on silti, että yrittäjyyden rakenteessa on tapahtunut muutos. Maatalousyrittäjien lukumäärä on jatkuvasti laskenut, mutta yksin yrittäjinä tai yrittäjämäisesti toimivien itsensätyöllistäjien lukumäärä on vastaavasti noussut.

Työnantajayrittäjien määrä on pysynyt koko 2000-luvun jotakuinkin tasaisena. Työvoimapolitiikan kannalta kuitenkin juuri kasvuyrittäjyys kiinnostaa: kuinka monta uutta työllistä saadaan, kun yrittäjäksi ryhtynyt henkilö päättää, kykenee ja uskaltaa alkaa palkata työntekijöitä?

Kasvuyrittäjyyden tarkastelu ei tosin voi rajoittua vain työntekijöiden palkkaamiseen. Tänä päivänä kasvu tapahtuu usein verkostomaisesti toisten yrittäjien kanssa yhteistyötä tekemällä ja esimerkiksi alihankkijoita käyttämällä. Ilmiö on toistaiseksi jäänyt pitkälti tilastojen tavoittamattomiin.

Tilastoinnissa jako yrittäjiin ja palkansaajiin perustuu Kansainvälisen työjärjestön ILO:n ammattiaseman luokitukseen. Yrittäjä tekee ansiotyötä voittoa tai tuottoa (profit) tavoitellakseen, palkansaaja palkkaa (pay) vastaan. Rajanvedossa keskeistä ovat yhtäältä riippuvuuden ja toisaalta taloudellisen riskin elementit.

Yrittäjällä on vapaus päättää itse asioistaan, mutta toimintaan sisältyy taloudellisia riskejä: yrittäjä voi päätyä kovasta työstä huolimatta puille paljaille, mutta voiton kertymisen myötä hänellä on myös mahdollisuus vaurastua. Pal-

kansaajan itsemääräämisoikeus oman työnsä ja työolojensa suhteen on rajallinen – mutta palkka lähtökohtaisesti on ja pysyy riippumatta siitä, kuinka paljon voittoa tai tappiota hänen työpanoksensa työnantajalle tuottaa.

Dikotominen rajanveto ei aina ole helppoa. Vuodelta 1993 olevaa ammattiaseman luokitusta pidetään jo aikansa eläneenä. Uutta luokitusta valmistellaan ILO:n kokoamassa asiantuntijaryhmässä, jossa myös Tilastokeskus on edustettuna. Ehdotuksen on määrä olla valmis vuonna 2018.

Pulmallisimpiin ryhmiin kuuluvat yrittäjiksi luokituvat henkilöt, joilla on palkansaajatyöhön rinnastettava riippuvuusuhde toimeksiantajaansa ja jotka tästä huolimatta kantavat toimintansa taloudellisen riskin itse – ilman mahdollisuutta voiton kerryttämiseen. Myös esimerkiksi itse osa-omistamastaan yhtiöstä palkkaa nostavien toimitusjohtajien luokittelu yrittäjiksi tai palkansaajiksi kaipaavaa tarkennusta. Keskeinen kysymys uudistustyössä on ylipäänsä se, onko jyrkän dikotominen ajattelu nyky maailmassa edes toimiva ratkaisu.

Tutkimuskirjallisuudessa yrittäjyyttä tarkastellaan yleensä kaksijakoisena ilmiönä: on yhtäältä päämäärätietoisesti omasta halustaan yrittäjäksi ryhtyneitä (by opportunity), ja toisaalta palkkatyön puutteessa pakon sanelemana yrittäjinä toimivia (by necessity). Tilastokeskuksen Itsensätyöllistäjät 2013 -tutkimuksen tulokset kuitenkin paljastivat tilanteen olevan käytännössä moniulotteisempi. Tutkimuksen mukaan kolmannes itsensätyöllistäjistä oli pikemminkin ajautunut yrittäjäksi erinäisten sattumien kautta kuin ryhtynyt toimeen palavasta halusta tai ainoana työllistymisen mahdollisuutena.

Itsensätyöllistäjät 2013 -tutkimus toi kaiken kaikkiaan paljon uutta tietoa yksin yrittäjinä tai yrittäjämäisesti toimivien työllisten kokonaistilanteesta. Parhailtaan Tilastokeskuksessa valmistellaan vuonna 2017 kerättävää, koko yrittäjäkuntaa kattavaa haastattelututkimusta. Sen ydinosa muodostuu työvoimatutkimuksen vuosittain vaihtuvasta lisäosasta, joka toteutetaan samanlaisena kaikissa EU-maissa. Suomessa tiedonkeruun otoskoko sekä tutkimussisältöä on laajennettu kansallisista tarpeista lähtien. Tämän ansiosta maatalousyrittäjien, työnantajayrittäjien ja itsensätyöllistäjien kokemuseroja yrittäjyydestä on mahdollista vertailla moniulotteisesti. Reilun vuoden päästä julkaistavat tulokset antavat osviittaa siitä, miten kunkin ryhmän erityistarpeet tulisi ottaa huomioon, jos ja kun yrittäjyyttä halutaan tukea.

	Bkt:n vuosi- muutos, %	Teollisuus- tuot. vuosi- muutos, %	Yhdenmuk. inflaatio v. muutos %	Työttö- myys- aste, %
	2. nelj. 2016	3. nelj. 2016	lokak. 2016	syysk. 2016
Suomi	1,1	3,2	0,6	8,6*
Alankomaat	2,4*e	2,1	0,3	5,6*
Belgia	1,3	1,5*	1,9	8,0
Espanja	3,6e	1,8	0,5	19,3
Irlanti	4,1	-1,3	-0,4	7,7*
Italia	1,0	2,4	-0,1	11,7
Itävalta	1,3*	2,6*	1,4	6,3
Kreikka	1,2*e	5,0	0,6	23,4*
Kypros	2,9	6,9*	-1,0	12,0
Latvia	2,0	3,8	1,1	9,2
Liettua	1,7*	2,7	0,7	8,4
Luxemburg	4,3	-0,5*	0,7	6,3
Malta	3,0	-2,9	0,5	4,7
Portugali	1,1	-1,5	1,1	10,8
Ranska	1,0*	-0,2	0,5	10,2
Saksa	1,5*	0,9	0,7	4,1
Slovakia	3,0*	1,5	-0,3	9,4
Slovenia	2,7	8,3	0,7	7,7
Viro	0,8	1,9	1,0	7,6*
Euroalue	2,2	1,3	0,5	10,0
Britannia	0,6	1,1	0,9	4,8*
Bulgaria	3,5e	3,9	-1,0	7,5
Kroatia	2,8	2,2	-0,3	12,6
Puola	3,0	4,3	0,1	5,7
Romania	6,0e	3,9	0,1	5,9
Ruotsi	4,4	0,2	1,1	6,9*
Tanska	0,8	-0,3	0,1	6,3
Tšekki	3,6	1,8	0,8	4,0
Unkari	2,8	-0,2	1,1	5,0*
EU28	2,1	1,4	0,5	8,5
Norja	-0,9*	-5,0	4,1	4,9*
Sveitsi	2,0	-1,1*	-0,3	3,2*
Venäjä	-0,4*	-0,2*	6,1	5,4*
Kiina	6,7	6,1*	2,1	4,0*
Intia	7,1	0,7*	4,2	4,9*
Japani	0,9*	1,5*	-0,5*	3,0
Yhdysvallat	2,9*	-0,9*	0,8*	5,0

Lähteet: Eurostat, Tradingeconomics.com
(e) ennakkoluku

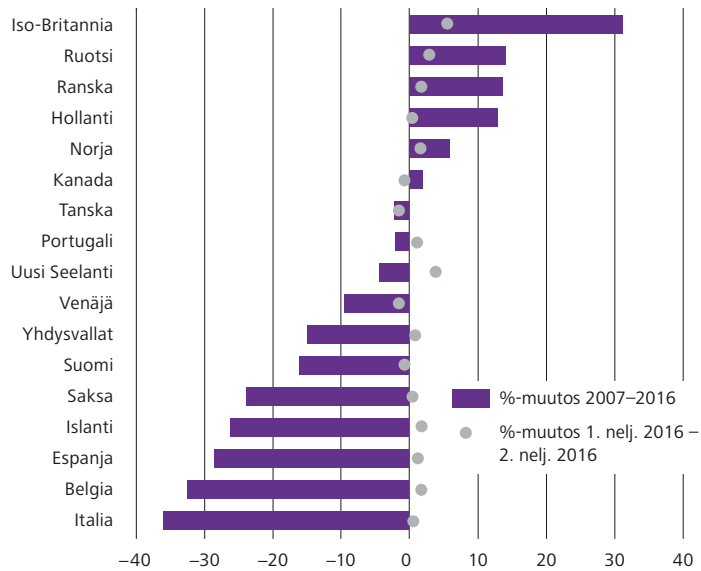
* POIKKEUKSET:

Bkt: Alankomaat, Itävalta, Kreikka, Liettua, Ranska, Saksa, Slovakia, Norja, Venäjä, Japani, Yhdysvallat 3. nelj. 2016
Teollisuustuotanto, työpäiväkorjattu: Belgia, Itävalta, Kypros, Luxemburg 2. nelj. 2016; Sveitsi kesäk. 2016; Venäjä, Kiina, Yhdysvallat lokak. 2016; Intia, Japani syysk. 2016

Yhdenmuk. inflaatio: Japani, Yhdysvallat syysk. 2016

Työttömyysaste: Suomi, Alankomaat, Irlanti, Ruotsi, Sveitsi, Venäjä, Kiina lokak. 2016; Kreikka, Viro, Britannia, Unkari, Norja elok. 2016; Intia 2013

Aloittaiden yritysten määrän muutos, %

Lähde: OECD, Entrepreneurship at a Glance 2016

OECD: Yrittäjyydessä merkkejä elpymisestä

Usemmissa OECD-maissa uusien yrityksiä perustetaan edelleen vähemmän kuin ennen taluskriisin alkua (vuonna 2007). Vuoden 2016 toisella vuosineljänneksellä aloittaneiden yritysten määrä on kuitenkin selvässä kasvussa, etenkin Britanniassa, Ruotsissa, Ranskassa, Alankomaissa, Norjassa ja Kanadassa. Tiedot käyvät ilmi OECD:n tuoreesta raportista, Entrepreneurship at a Glance 2016.

Britanniassa aloittaneita yrityksiä on nyt vajaat 32 prosenttia enemmän kuin vuonna 2007. Ruotsissa vastaavasti ollaan runsaat 14 prosenttia edellä vuoden 2007 tasoa. Suomessa aloittaneita yrityksiä kuluvan vuoden toisella neljänneksellä oli noin 16 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2007.

Euroalueella pk-yritysten määrän kasvu on ollut nopeampaa kuin USA:ssa, mutta suuria yrityksiä on perustettu USA:ssa enemmän. Pk-yritysten matlamppi tuottavuus on omalta osaltaan vahvistanut rakenteellista tuottavuuse-

roa euroalueen ja USA:n välillä, raportissa arvioidaan. Euroalueella pienet yritykset vievät tuotteitaan pääasiassa naapurimaihin. Esimerkiksi mikroyritysten osuus alueen viennistä lähimarkkinoille on lähes viidennes, mutta vain reilu 5 prosenttia viennistä Kiinaan tai USA:han.

Vuonna 2015 konkurssiaste oli USA:ssa, Japanissa, Kanadassa, Saksassa, Brasiliassa ja Etelä-Afrikassa pienempi kuin ennen taluskriisiä. Sen sijaan Itävallassa, Ranskassa, Alankomaissa ja Norjassa se oli huomattavasti korkeampi. Italiassa konkurssiaste oli kaksinkertainen ja Espanjassa liki nelinkertainen vuonna 2015 verrattuna vuoteen 2007. Molemmassa viimeksi mainituissa maissa konkurssien määrä on kuluvan vuoden toisella neljänneksellä ollut kuitenkin selvästi laskussa. ■

Lähde:

OECD, Entrepreneurship at a Glance 2016

Suomessa uusien yritysten perustaminen on kääntynyt nousuun

Vuoden 2016 toisella neljänneksellä kaikkiaan 7 015 uutta yritystä aloitti toimintansa Suomessa. Aloittaneiden yritysten määrä lisääntyi puoli prosenttia verrattuna edellisvuoden toiseen neljännekseen, jolloin toimintansa aloitti 6 978 yritystä. Aloittaneiden yritysten osuus koko yrityskannasta oli 2,0 prosenttia vuoden 2016 toisella neljänneksellä.

Toimialakohtaisesti eniten yrityksiä aloitti ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan toimialalla, jossa toimintansa aloitti 1 146 uutta yritystä eli 16,3 prosenttia kaikista toisella neljänneksellä aloittaneista yrityksistä. Kaupan toimialalla aloitti 1 057 (15,1 %) ja rakentamisen toimialalla 1 041 (14,8 %) uutta yritystä.

Vuoden 2016 ensimmäisellä neljänneksellä lopettaneiden yritysten määrä väheni 4,5 prosenttia edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Yrityksiä lopetti eniten toimialakohtaisesti kaupan toimialalla ja maakuntakohtaisesti Uudellamaalla.

Vuonna 2015 yhteensä 28 243 uutta yritystä aloitti toimintansa Suomessa (Kuvio 1.). Aloittaneiden yritysten osuus koko yrityskannasta oli 7,5 prosenttia. Eniten uusia yrityksiä aloitti ammatillisen, tieteellisen sekä teknillisen toiminnan toimialalla, jossa toimintansa aloitti 4 589 uutta yritystä eli 16,2 prosenttia kaikista vuonna 2015 aloittaneista yrityksistä.

Kuviossa 2 on Eurostatin luvut aloittaneista yrityksistä (pl. holding-yhtiöt) pohjoismaissa. Niiden mukaan trendi yritysten perustamisessa on kasvusuuntainen, vaikka edelleen ollaankin alle vuoden 2011 tason.

Konkurseissa 14 prosentin lasku

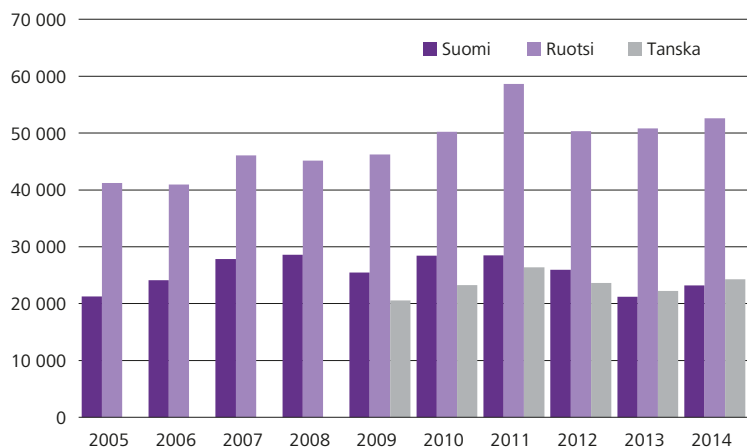
Konkurssien määrä väheni Suomessa va-
jaat 14 prosenttia vuonna 2015. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2015 pantiin vireille 2 574 konkurssia,

KUVIO 1. Aloittaneiden yritysten määrä Suomessa

Lähde: Eurostat; Tilastokeskus, Aloittaneet ja lopettaneet yritykset

KUVIO 2. Aloittaneiden yritysten määrä, pl. holding-yhtiöt

Lähde: Eurostat

mikä on 412 konkurssia vähemmän kuin vastaavana ajankohtana vuotta aiemmin. Henkilökuntaa konkurssiin haetuissa yrityksissä oli kaikkiaan 10 902, mikä on 3 049 henkilöä eli noin 22 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna. ■

Lähteet:
Tilastokeskus, Aloittaneet ja lopettaneet yritykset; Eurostat

Yritysten toiminnan aloitukset ja lopetukset päätellään Verohallinnon asiakastietokannasta. Tästä johtuen muutokset Verohallinnon tietojärjestelmässä tai tietokantojen ylläpidossa voivat vaikuttaa tilaston tietoihin ja aikasarjan vertailukelpoisuuteen.

[VÄESTÖ]

Miehet kirivät elinajanodotteessa

Vastasyntyneiden poikalasten elinajanodote oli viime vuonna 78,5 vuotta ja tyttölasten vastaavasti 84,1 vuotta. Poikien elinajanodote piteni vuoteen 2014 verrattuna 0,4 vuodella ja tyttöjen 0,3 vuodella. Elinajanodote on ikävakioitu tunnusluku, joka kuvaa laskentaajanjaksoilla havaitun kuolleisuuden tasoa.

Sukupuolten välinen ero elinajanodotteessa, 5,6 vuotta, on viime vuosikymmeninä kaventunut. Viimeisten 30 vuoden kuluessa vastasyntyneiden poikien elinajanodote on pidentynyt 8,5 vuodella ja tyttöjen 5,6 vuodella.

Sukupuolten välinen ero elinajanodotteessa on viimeksi ollut yhtä pieni 1930-luvulla. Suurimmillaan sukupuolten välinen ero elinajanodotteessa oli 1970-luvun loppupuolella, jolloin se oli yhdeksän vuotta.

65-vuotiaiden miesten elinajanodote

oli 18,1 vuotta ja 65-vuotiaiden naisten 21,6 vuotta vuonna 2015. Viimeisten 30 vuoden kuluessa 65-vuotiaiden miesten elinajanodote on pidentynyt 5,2 vuodella ja naisten 4,4 vuodella.

Mediaanikuolinikä miehillä 76,8, naisilla 85,3 vuotta

Vuonna 2015 mediaanikuolinikä oli miehillä 76,8 ja naisilla 85,3 vuotta. Vastavat mediaanikuoliniät olivat vuonna 1980 miehillä 68,2 ja naisilla 75,4 vuotta.

Mediaanikuolinikä kuvastaa ehkä parhaiten kuolleiden ikäjakaumaa. Keskisistä kuolleista puolet kuolee sitä nuorempana ja puolet mediaanikuolinikää vanhemmassa iässä.

Suomipoika EU-maiden keskiarvona

Eurostatin vuoden 2014 tilastojen perusteella EU-maista poikien elinajanodote

oli pisin Kyproksella, 80,9 vuotta, Italiassa, 80,7 vuotta ja Ruotsissa, 80,4 vuotta. Poikien elinajanodote oli lyhyin Latviassa, 69,1 vuotta ja Liettuassa, 69,2 vuotta. Suomalaispoikien elinajanodote oli 16. pisin eli EU-maiden keskiarvona.

Vastaavassa tarkastelussa tyttöjen elinajanodote oli pisin Espanjassa, 86,2 vuotta, Ranskassa, 86 vuotta ja Italiassa, 85,6 vuotta. Lyhyin tyttöjen elinajanodote on Bulgariassa, 78 vuotta ja Romaniassa, 78,7 vuotta. Suomalaisytytöt pärjäsivät vertailussa suomalaispoikia paremmin, tyttöjen elinajanodote on EU-maista yhdeksänneksi pisin. ■

Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet 2015

[VÄESTÖ]

Väkiluku yli 5,5 miljoonaa

Suomen väkiluku oli Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan lokakuun lopussa 5 502 284. Luku oli syyskuun lopussa oli ensi kertaa lähempänä kuutta kuin viittä miljoonaa.

Viiden miljoonan rajan väkiluku ylitti tammikuussa 1991. Tätä aikaisemmin miljoonan raja ylittyi 1950. Ennen 4,5 miljoonan rajan ylittämistä vuonna 1962 väestönkasvu oli parina vuosikymmenenä selvästi nopeampaa kuin se on ollut viime vuosikymmeninä.

Tammi-lokakuussa 2016 väkiluku kasvoi 14 976 hengellä. Suurin syy väestönkasvuun oli muuttovoitto ulkomailta, sillä maahanmuuttoa oli 14 415 enemmän kuin maastamuuttoa. Syntyneitä oli 561 enemmän kuin kuolleita.

Tammi-lokakuun aikana syntyi 44 829 lasta eli 1 863 lasta vähemmän kuin vastaavana aikana vuonna 2015. Kuolleiden määrä oli 44 268, mikä on 858 enemmän kuin vuotta aiemmin.

Lokakuun ennakkotilaston mukaan ulkomailta muutti Suomeen tammi-lokakuussa 27 421 henkeä ja Suomesta muutti pois 13 006 henkeä. Maahanmuuttoa oli 2 905 enemmän ja maastamuuttoa 1 169 vähemmän kuin edellisvuoden tammi-lokakuussa. Suomen kansalaisia maahanmuuttajista oli 6 552 ja maastamuuttajista 9 182 henkeä.

Kuntien välisiä muuttoa kertyi tammi-lokakuun aikana 239 347. Edellisen vuoden tammi-lokakuuhun verrattuna kuntien väliset muutot vähenivät 902 muutolla vuoden 2016 kuntajaon mukaan. ■

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastot

Väestönmuutokset

	2. nelj. 2015	3. nelj. 2015	4. nelj. 2015	1. nelj. 2016*	2. nelj. 2016*	3. nelj. 2016*
Elävänä syntyneet	13 958	14 648	13 395	12 991	13 536	13 899
Kuolleet	12 814	12 206	13 543	14 703	12 748	12 277
Syntyneiden enemmitys	1 144	2 442	-148	-1 712	788	1 622
Maahan muuttaneet	6 474	9 529	6 655	6 300	7 742	10 562
Maasta muuttaneet	3 891	5 081	3 831	3 343	3 211	5 013
Nettomuutto	2 583	4 448	2 824	2 957	4 531	5 549
Väestönlisäys ¹	3 724	6 890	2 676	1 245	5 319	7 171
Väkiluku²	5 477 608	5 484 498	5 487 308	5 488 553	5 493 872	5 501 043

* Ennakkotieto

¹ Sisältää rekisterikorjaukset lopullisten tietojen 4. neljänneksellä

² Ajankohdan lopussa

Nelikymppiset koulutetuimpia

Reilut 3,2 miljoonaa suomalaista eli 71 prosenttia 15 vuotta täyttäneestä väestöstä oli vuoden 2015 loppuun mennessä suorittanut tutkinnon perusasteen jälkeen. Kasvua edelliseen vuoteen oli yksi prosentti. Korkeimmin koulutetuja olivat 40–44-vuotiaat, joista tutkinnon oli suorittanut 86 prosenttia.

Vuonna 2015 oli 40–44-vuotiaista korkea-asteen tutkinnon suorittanut 46 prosenttia. Nuoremmissa ikäryhmissä korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus ei nouse yhtä korkeaksi, joten tarkasteltaessa korkea-asteen tutkinnon suorittaneita, väestön koulutustason nousu on pysähtynyt. 35–39-vuotiaiden ikäryhmässä korkea-asteen tutkinnon suorittaneita oli 45 prosenttia ja 30–34-vuotiaiden ikäryhmässä 40 prosenttia.

Koulutustason nousun pysähtyminen on seurausta alimman korkea-asteen as-

teittaisesta poistumisesta koulutusjärjestelmästä. 40–44-vuotiaiden ikäryhmässä alimman korkea-asteen tutkinnon suorittaneita on 13 prosenttia, kun taas 35–39-vuotiaiden ikäryhmässä vastaava osuus on 4 prosenttia. Alimman korkea-asteen tutkinnon suorittaneet ovat poistuneet lähes kokonaan 30–34-vuotiaiden ikäryhmästä.

Vuonna 2015 pelkän perusasteen suorittaneita 20–29-vuotiaita oli 116 589 henkilöä, mikä on 17 prosenttia ikäluokasta. Miehistä perusasteen varassa oli 19 prosenttia ja naisista 15 prosenttia ikäluokasta. Alimmillaan perusasteen varassa olevien osuus oli 2000-luvun alussa, jolloin osuus oli 16 prosenttia.

Vuonna 2015 koulutusalat olivat voimakkaasti sukupuolen mukaan segregoituneita. Miesenemmistöisiä aloja olivat maa- ja metsätalousalat, tekniikan

alat, tietojenkäsittely ja tietoliikenne sekä yleissivistävä koulutus. Selkeimmin miesenemmistöinen ala oli tekniikan ala, jonka tutkinnon suorittaneista miehiä oli 84 prosenttia.

Naisenemmistöisin koulutusala vuonna 2015 oli terveys- ja hyvinvointiala, jonka tutkinnon suorittaneista naisia oli 88 prosenttia. Selkeästi naisenemmistöisiä koulutusaloja olivat myös humanistiset ja taidealat, kasvatusalat, palvelualat sekä yhteiskunnalliset alat. Naisten miehiä korkeampi koulutustaso näkyy koulutusalojen sukupuolijakaumissa. Naisenemmistöiset koulutusalat ovat usein korkeakoulutusaloja, kun miesenemmistöiset koulutusalat painottuvat toiselle asteelle. ■

Lähde: Tilastokeskus, Koulustilastot 2016

Kotimaan matkailu kasvussa

Kotimaisten matkailijoiden yöpymiset lisääntyivät syyskuussa 5,2 prosenttia viime vuodesta ja heille tilastoitiin Suomen majoitusliikkeissä runsaat 1,2 miljoonaa yöpymisvuorokautta. Ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset lisääntyivät 3,3 prosenttia ja he yöpyivät majoitusliikkeissä lähes 420 000 kertaa. Kaikkiaan Suomen majoitusliikkeissä kirjattiin runsaat 1,6 miljoonaa yöpymisvuorokautta syyskuussa 2016, mikä oli 4,7 prosenttia enemmän kuin syyskuussa 2015.

Pitkään jatkunut venäläisyöpymisten jyrkkä lasku kääntyi 10 prosentin kasvuun syyskuussa. Venäläiset nousivat ruotsalaisten jälkeen toiseksi suurimmaksi matkailijoiden ryhmäksi 40 000 yöpymisellään. Ruotsalaisten yöpymisiä tilastoitiin Suomen majoitusliikkeissä syyskuussa eniten, runsaat 46 000 vuorokautta, mikä oli 4,2 prosenttia enemmän kuin syyskuussa 2015. Saksalaiset olivat kolmantena 32 000 yöpymisellä, vaikka vähennystä viime vuodesta oli 14,2 prosenttia. Japanilaiset nou-

sivat seuraavaksi lähes 26 000 yöpymisvuorokaudellaan, mikä oli 9,3 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. ■

Lähde: Tilastokeskus, Majoitustilasto

Yöpymiset¹ kaikissa majoitusliikkeissä, tammi–syyskuussa 2016*

Yöpyneiden asuinmaa	Yöpymisvuorokaudet majoitusliikkeissä	
	Kaikki majoitusliikkeet	Yöpymisten vuosimuutos, %
Kaikki yhteensä	15 973 687	1,9
Suomi	11 576 831	1,9
Ulkomaat	4 396 856	1,9
Venäjä	533 828	-16,1
Ruotsi	461 480	0,8
Saksa	451 313	-1,6
Britannia	271 478	-2,5
Ranska	190 612	7,0
Yhdysvallat	189 793	14,5
Kiina	179 057	20,1
Japani	165 123	7,6
Viro	146 728	0,4
Norja	146 186	-5,3
Alankomaat	144 192	9,2

* Ennakkotieto

Majoitustoiminta*¹

	Syyskuu 2016	Vuosimuutos %	Tammi–syyskuu 2016	Vuosimuutos %
Yöpymisiä kaikissa majoitusliikkeissä, 1 000	1 638,3	4,7	15 973,7	1,9
ulkomalaisten yöpymisiä, 1 000	419,7	3,3	4 396,9	1,9
Yöpymisiä hotelleissa, 1 000	1 336,0	4,8	12 530,6	2,4
ulkomalaisten yöpymisiä, 1 000	355,5	5,0	3 679,6	4,5
Hotellihuoneiden käyttöaste, %	57,5	1,7	54,9	1,7

* Ennakkotieto

⁽¹⁾ Hotellit ym. majoitusliikkeet, joissa on vähintään 20 vuodepaikkaa, tai sähköpistokkeella varustettua matkailuvaunu-/autopaikkaa sekä retkeilymajat

PAULA KOISTINEN-JOKINIEMI

Ainutlaatuinen työeläkejärjestelmä – yksityistä vai julkista sektoria

Suomen työeläkejärjestelmä on kansainvälisesti ainutlaatuinen eikä sen yksiselitteinen kuvaaminen tilastoissa ole helppoa. Kansantalouden tilinpidon ja monien siihen perustuvien talouden tunnuslukujen kannalta on ratkaisevaa, luokitellaanko järjestelmä yksityiseen vai julkiseen sektoriin.

Eläkeasiat ovat pitäneet pintansa ot-sikoissa. Eläkeuudistus astuu pian voimaan, eläkejärjestelmän sukupolvivaikutukset kuumentavat tunteita, "Lex Lindström" saattaa päästää vanhemmat pitkäaikaistyöttömät eläkkeelle, vertailuissa tulee mairittelevia tuloksia – ja tilastoinnissakin tapahtuu uudistumista.

Työeläkejärjestelmämme on monin tavoin kansainvälisesti ainutlaatuinen. Niinpä sen yksiselitteinen kuvaaminen tilastoissa ei ole helppoa. Kansantalouden tilinpidon ja monien siihen perustuvien talouden tunnuslukujen kannalta on ratkaisevaa, luokitellaanko järjestelmä yksityiseen vai julkiseen sektoriin.

Työeläkkeet osa peruseläketurvaa

Suomalainen eläkejärjestelmä koostuu kahdesta 'pakollisesta' pilarista: kansan-

eläkkeistä, joita voidaan maksaa edunsaajille työurasta riippumatta, sekä pakollisista ansioeläkkeistä, joiden piiriin kuuluvat kaikki palkansaajat ja yrittäjät. Vapaaehtoisella eläkevakuuttamisella on ollut toistaiseksi vähäinen merkitys, mitä selittävät pakollisten ansioeläkkeiden suhteellisen korkea korvaustaso, eläkekaton puuttuminen sekä työeläkejärjestelmän kattavuus.

Sosiaalivakuutuksen piiriin kuuluvia eläkkeitä maksettiin Suomessa 29 miljardia euroa vuonna 2015 eli lähes 14 prosenttia suhteessa bkt:hen. Eläkkeet ovat yksi suurimmista Suomen julkisen talouden menoeristä. Maksetuista eläkkeistä lähes 90 prosenttia oli lakisääteisiä ansioeläkkeitä ja vajaa kymmenes kansaneläkkeitä tai takuueläkkeitä. Yksityisen sektorin pakollisia työeläkkeitä oli yli puolet kaikista eläkkeistä ja julkisen sektorin työntekijöiden ansioeläkkeitä noin kolmannes. (Kuvio 1.)

Muun eläketurvan osuus oli alle neljä prosenttia. Se sisältää lähinnä pakolliset ryhmäeläkkeet ja työnantajan ottamat vapaaehtoiset lisäeläkkeet.

Kansaneläke ja ansioeläke sovitetaan yhteen siten, että työeläkkeen osuuden kasvaessa kansaneläke pienenee, ja kun työeläke ylittää tietyn rajan, kansaneläketä ei makseta lainkaan. Lakisääteiset työeläkkeet ovatkin kansaneläkevakuutuksen ohella olennainen osa suomalaisten peruseläketurvaa.

On harvinaista, että riittävä eläke – tietenkin edellyttäen, että takana on riittävän pitkä työura – tarjotaan yhdestä järjestelmästä. Monessa maassa eläkeajan toimeentulo saadaan monesta lähteestä, kuten perheeltä, työstä tai säästöistä. Usein peruseläketä täydentävät ammattiliittojen ja työnantajien keskenään sopimat, vain oman alan työntekijöille tarkoitetut lisäeläkejärjestelmät.

Rahastot järjestelmän puskureina

Työeläkkeet rahoitetaan pääosin lakisääteisillä eläkemuksuilla, joita kerätään palkan sivukuluina sekä työnantajilta että palkansaajilta ja yrittäjiltä. Pieni osa eläkkeistä rahoitetaan eläkevarojen sijoitustuotoilla. Lisäksi valtio rahoittaa muun muassa yrittäjäeläkkeitä ja Työttömyysvakuutusrahasto osallistuu työeläkkeiden kustannuksiin omalla maksuosuudellaan.

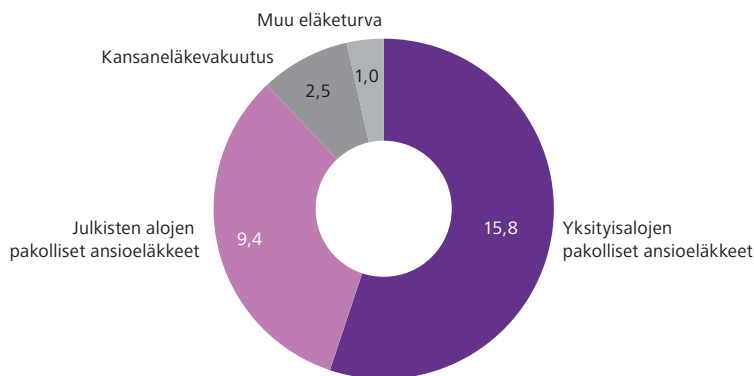
Työeläkemaksut määräytyvät sen mukaan, mitä kunakin vuonna tarvitaan eläkkeiden maksuun, ja eläkemaksuprosentteja onkin viime vuosina korotettu. Osa yksityisaloilla perittävästä eläkemuksusta rahastoidaan tulevien vuosien eläkkeiden maksamiseksi eli järjestelmä on osittain rahastoiva. Myös kuntien ja valtion eläkejärjestelmissä on vastaavat puskurirahastot.

Työeläkerahastojen markkina-arvo oli vuoden 2015 lopussa 181 miljardia euroa¹ eli 86 prosenttia suhteessa bkt:hen. Siitä valtion ja kuntien eläkerahastojen osuus oli noin kolmannes.

Eläkkeensaajan tulevan ansioeläkkeen määrä ei riipu maksettavista eläkemuksuista tai niiden sijoitustuotoista, koska järjestelmä on etuusperusteinen. Eläkkeen (etuuden) suuruus on sovittu etukäteen eli eläke perustuu ansaittuun palkkaan ja yrittäjillä työtuloon.

¹ Lähde: Tela.fi

KUVIO 1. Sosiaalivakuutuksen piirissä maksetut eläkkeet 2015, miljardia euroa

Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito

Yksityiset eläkelaitokset julkisen järjestelmän alihankkijana

Työeläkelainsäädäntö koostuu yksityisalojen eläkelaeista sekä kuntien, valtion ja kirkon eläkelaeista. Erillisistä laeista huolimatta yksityisten ja julkisten alojen eläkejärjestelmien ehdot ovat nykyään hyvin lähellä toisiaan. Erityistä Suomen järjestelmässä on se, että kaikki työ on vakuutettu ja säännöt ovat kaikille samat.

Varsinainen suomalaisen eläkejärjestelmän erikoisuus on lakisääteisen järjestelmän hallinnon hajauttaminen. Tällä hetkellä yksityisalojen lakisääteisiä työeläkkeitä ja kertyneitä eläkevaroja hoitaa kuusi eläkeyhtiötä, useita eläkesäätiöitä ja eläkekassoja sekä kaksi alakoh-

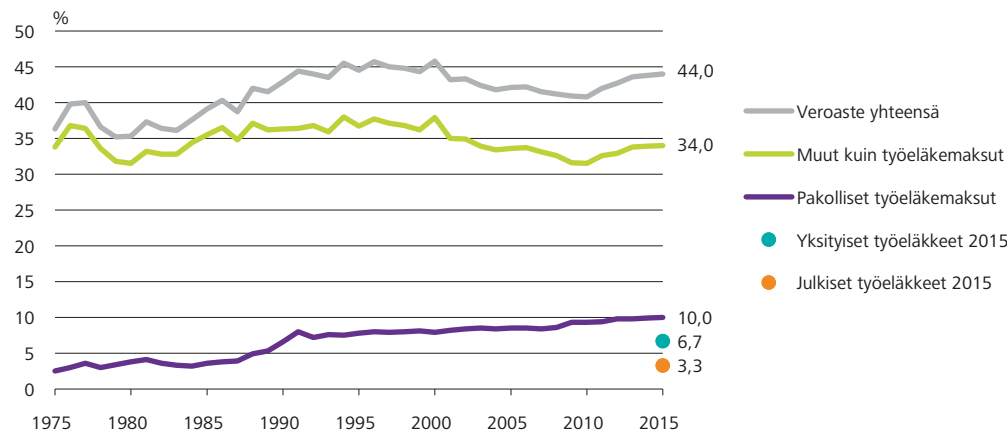
taista eläkelaitosta. Nämä myös kilpailevat markkinoilla asiakkaista.

Järjestely on kansainvälisesti ainutlaatuinen, sillä normaalisti tämän tyyppistä lakiin perustuvaa, kollektiivista järjestelmää hoitavat julkiset laitokset. Ainoastaan julkisten alojen työeläkkeiden hoitaminen on nykyään keskitetty Kevaan (entinen Kuntien eläkevakuutus), tosin valtion eläkkeiden rahoituksesta vastaa edelleen valtio ja valtion eläkevarojen sijoittamisesta Valtion Eläkerahasto.

Miksi työeläkelaitokset ovat julkisessa sektorissa?

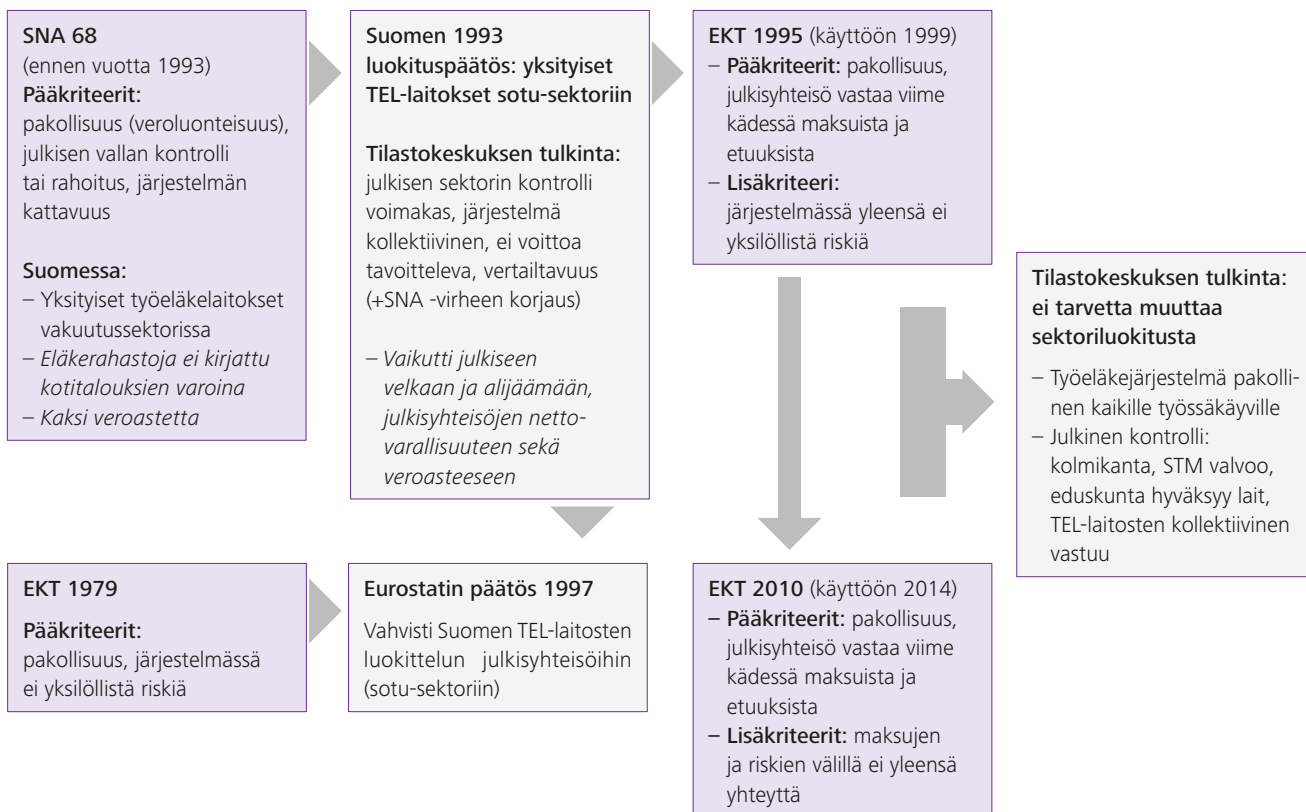
Yksityiset työeläkelaitokset kuuluivat Suomen kansantalouden tilinpidossa en-

KUVIO 2. Veroaste 1975–2015*, suhde bkt:hen, %

Lähde: Tilastokeskus, verot ja veroluonteiset maksut
*ennakkotieto

Tilinpidon kriteerit ja työeläkelaitosten sektoriluokitus

nen vuotta 1993 vakuutuslaitoksiin (yksityiseen sektoriin). Sen seurauksena jouduttiin laskemaan muun muassa kahta veroastetta: 'virallinen' veroaste kuvasi julkisyhteisöjen verotuloja ilman pakollisia työeläkemaksuja ja 'kokonaisveroaste' otti huomioon myös vakuutuslaitossektorille kirjatut työeläkemaksut. Pakollisten työeläkemaksujen osuus kaikista veroista ja veroluonteisista maksuista on vuosien saatossa kasvanut: vuonna 2015 veroaste olisi ollut 10 prosenttiyksikköä alhaisempi ilman työeläkemaksuja (oli noin 44 % suhteessa bkt:hen, kuvio 2).

Silloinen tilinpito sisälsi myös virheen: kertyneet eläkerahastot kirjattiin kylä vakuutussektorin (työeläkelaitosten) velkana, mutta sitä ei näytetty vastaavasti kotitalouksien rahoitussuhteina kuten SNA:han² perustuva tilinpidon tilijärjestelmä olisi periaatteessa edellyttänyt.

Tämä johtui siitä, ettei järjestelmän puskuriksi tarkoitettuja rahastoja vo rinnastaa kotitalouksien eläkesäästämiseen. Kirjaaminen kotitalouksien rahoitusvaroina olisi muuttanut oleellisesti kuvaa Suomen kotitalouksien rahoitusvarallisuudesta.

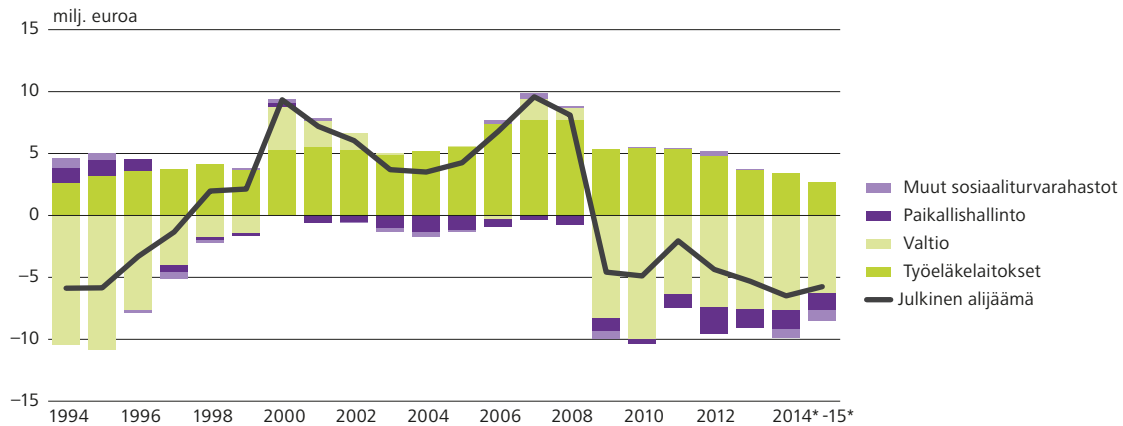
Tilastokeskus siirsi yksityiset työeläkelaitokset vakuutuslaitoksista sosiaaliturvarahastoihin takautuvasti vuonna 1993 tehdyllä luokitus päätöksellä. Päätöksen perusteluina olivat suomalaisen työeläkejärjestelmän ominaispiirteet – pakollisuus, kollektiivisuus ja julkisen vallan kontrolli –, ei siis järjestelmän muodollinen toimeenpano tai organisointi. Pyrkimyksenä oli myös parantaa tilinpidon lukujen, kuten veroasteen, kansainvälistä vertailtavuutta sekä korjata edellä kuvattu tilinpidon kirjausvirhe.

Päätös pohjautui tuolloin voimassa olleeseen YK:n tilinpitosuositukseen, SNA 68. Euroopan tilastovirasto Eurostat vahvisti Suomen tulkinnan oikeaksi vuonna 1997 tekemällään päätöksellä.

SUOMEN JÄRJESTELMÄN ERIKOISUUS ON, ETTÄ SOSIAALITURVAKSI RINNASTETTAVAA JÄRJESTELMÄÄ HALLINNOIVAT OSIN YKSITYISET LAITOKSET.

² YK:n kansantalouden tilinpitäjärjestelmä System of National Accounts

KUVIO 3. Julkisyhteisöjen alijäämä/ylijäämä alasektoreittain 1994–2015*, miljardia euroa

Lähde: Tilastokeskus, julkisyhteisöjen alijäämä ja velka

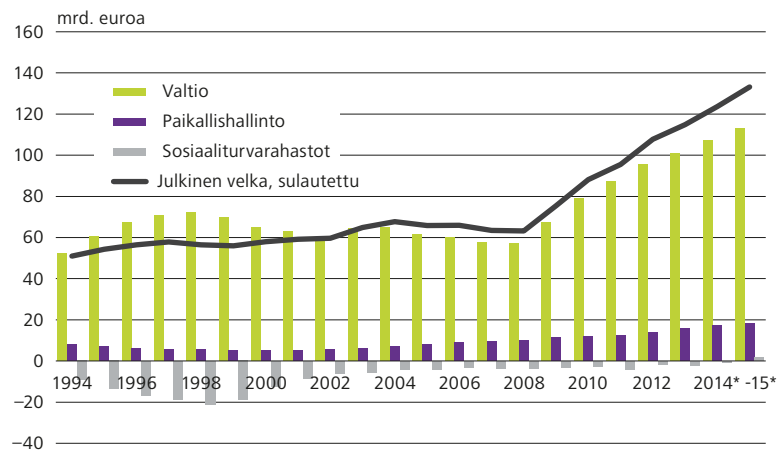
Nykyinen Suomen virallinen sektori-
luokitus perustuu Euroopan kansanta-
louden tilinpidon (EKT 2010) käsikir-
jaan, jossa sosiaaliturvarahastojen lu-
okitusperusteet ovat säilyneet perusteil-
taan ennallaan. Tilastokeskuksen tulkin-
nan mukaan Suomen työeläkejärjestel-
mä on suhteellisen kiistattomasti osa
kollektiivista sosiaaliturvajärjestelmää,
joka kuuluu luokitella julkisyhteisöihin.
Näin ollen vuonna 1993 tehtyä työelä-
kelaitosten luokituspäätöstä ei ole ollut
tarvetta muuttaa.

Suomen järjestelmän erikoisuus on,
että sosiaaliturvaksi rinnastettavaa jär-
jestelmää hallinnoivat osin yksityiset
laitokset. Voidaankin kysyä, onko jär-
jestelmä oikeasti julkisen vallan kont-
rollissa? Tilastokeskuksen tekemä sek-
toriluokitus päätös ei kuitenkaan ole
yleispätevä kannanotto tähän kysy-
mykseen, vaan kyse on tilinpitosään-
nöistä ja niiden tulkinnasta. Tilastolu-
okituksessa raja on vedetty – ja on aina
vedettävä – johonkin.

Sektoriluokitus ja tunnusluvut

Työeläkelaitosten tilastoluokitus vaikut-
taa veroasteen ohella moniin julkisen ta-
louden tunnuslukuihin, joita käytetään
EU:ssa hallinnollisina mittareina esimer-
kiksi vakaus- ja kasvusopimuksen mukai-
sessa julkisen talouden seurannassa. Tun-
nuslukujen tulkinta voi joissakin tapauk-
sissa olla hankalaa – tai ainakin se vaatii

KUVIO 4. Alasektorien vaikutus julkiseen velkaan 1994–2015*, miljardia euroa

Lähde: Tilastokeskus, julkisyhteisöjen alijäämä ja velka

paneutumista ja valistunutta käyttäjää.

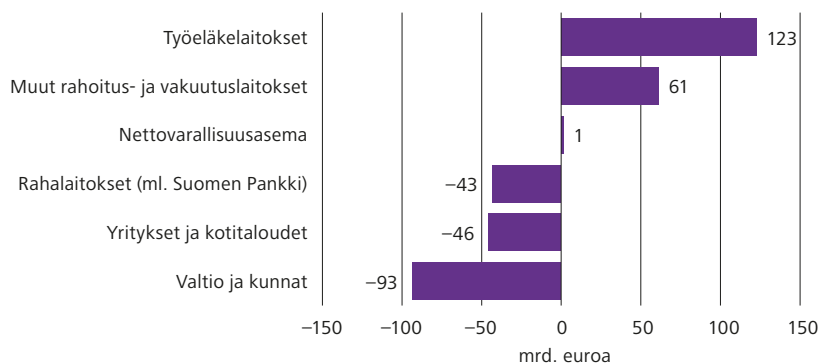
Eryteisesti kansainvälisissä vertailuis-
sa pitää olla tarkkana. Eläkejärjestelmät
ovat eri maissa varsin erilaisia, jolloin ne
joudutaan luokittelemaan eri tavoin.

Esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa
kollektiivinen sosiaaliturvaan rinnastetta-
va työeläkejärjestelmä on osa julkista sek-
toria, kun taas esimerkiksi Hollannissa ja
Britanniassa merkittävä osa työeläkejär-
jestelmästä on luokiteltu yksityiseen sek-
toriin. Toki julkisen talouden tunnusluku-
jen vertailtavuuteen vaikuttavat muutkin
seikat kuin erot eläkejärjestelmissä.

Kansantalouden tilinpidon mukainen
työeläkelaitossektorin ylijäämä oli 2,7
miljardia euroa eli 1,3 prosenttia suhte-
teessa bkt:hen vuonna 2015. Vuosittai-
nen ylijäämä on kohentanut EU-komissi-
olle raportoitavia **julkisyhteisöjen alijää-
mälukuja** (kuvio 3). On kuitenkin muist-
tettava, että työeläkelaitosten ylijäämät
tai kertyneet eläkerahastot eivät ole jul-
kisen talouden kannalta likvidejä varoja
eli niitä ei voi käyttää muiden julkisten
menojen kuin eläkkeiden maksuun.

Työeläkelaitosten ylijäämästä huoli-
matta julkinen talous on ollut vuodesta ▶

KUVIO 5. Suomen ulkomainen nettovarallisuus sektoreittain 2015*, mrd. euroa

Lähde: Tilastokeskus, maksutase ja ulkomainen varallisuusasema

2008 lähtien alijäämäinen. Viime vuosina työeläkelaitosten ylijäämä on vuosittain trendinomaisesti pienentynyt, kun eläkemenot ovat kasvaneet enemmän kuin maksutulot ja eläkevarojen sijoitustuotot. On hyvä huomioida, että sijoitustuottoihin ei kansantalouden tilinpidossa lueta sijoitusten arvonmuutoksia, jotka ovat huomattavasti kasvattaneet eläkerahastoja.

Työeläkelaitoksilla ei itsellään ole juurikaan **julkiseen velkaan** (EDP-velkaan eli Maastrichtin velkaan) luettavia eriä lukuun ottamatta johdannaisiin liittyviä käteisvakuuksia. Takavuosina työeläkelaitokset sijoittivat runsaasti valtion joukkovelkakirjoihin, ja koska EU:n seuraama EDP-velka kuvaa julkisyhteisöjen velkaa yksityiselle sektorille ja ulkomaille, EDP-velasta pitää vähentää valtion velat työeläke-

laitoksille. Näiden sisäisten sulautuserien vaikutus julkiseen velkaan oli suurimmillaan 1990-luvun loppuvuosina (kuvio 4).

Lähtökohtaisesti alijäämä kasvattaa julkista velkaa ja ylijäämä vähentää sitä. Velka voi kasvaa tai pienentyä myös muiden tekijöiden vaikutuksesta. Esimerkiksi sijoitusten arvonmuutokset tai sisäisten velkojen eliminointi vaikuttavat julkiseen velkaan.

Yhteyttä voi tarkastella nk. virtavarantokorjauksen (stock-flow adjustment) avulla. Valtiovarainministeriön alustavassa talousarviosuunnitelmassa vuodelle 2107 on käsitelty asiaa hieman työeläkelaitosten kannalta: "Työeläkeyhtiöiden ylijäämän seurauksena virtavarantokorjauksilla on huomattava vaikutus velan kehitykseen Suomessa. Periaatteessa Suomen julkisen sektorin bruttovelkaa voitaisiin alentaa ohjaamalla työeläkeyhtiöiden sijoituksia valtion velkakirjoihin. Eläkkeiden riittävyyden turvaamiseksi on kuitenkin pidetty tärkeänä, että työeläkevarat sijoitetaan kaupallisiin perusteisiin, eikä niitä ole pyritty ohjailemaan poliittisesti. Vuonna 2015 virtavarantokorjaus selitti komission kevään arvion mukaan 40 prosenttia velka-bkt-suhteen muutoksesta."

Kansainvälisissä nettovarallisuusvertailuissa, joissa sekä varat että velat huomioidaan, kiinnittää usein huomiota, että Suomen julkisella taloudella on netto-

TAULUKKO 1. Työeläkelaitosten sektoritili jaettuna yksityisiin ja julkisiin aloihin vuonna 2015, milj. euroa

TYÖELÄKELAITOKSET	YHTEENSÄ	YKSITYISET ALAT	JULKISET ALAT
Markkinatuotos (vuokra- ja myyntituotot)	918	747	171
Väliuotekäyttö (tavaroiden ja palveluiden ostot, ilman FISIM:iä)	-907	-772	-135
Palkansaajakorvaukset	-251	-186	-65
Omaisuuksien tulot* ja -menot, netto (korot, osingot)	3 341	2 668	673
Saadut sosiaaliturvamaksut (työeläkemaksut)	20 862	13 986	6 876
Maksetut rahamääräiset sosiaalietuudet (eläkkeet)	-21 162	-16 007	-5 155
Tulonsiirrot muilta julkisyhteisöiltä, netto (ml. siirto Valtion Eläkerahastosta valtion talousarvioon)	-240	1 843	-2 083
Muut sektoritilin tulot ja menot	134	135	-1
Nettoluotonanto (ylijäämä)	2 703	2 413	281
+ valtion ja kuntien budjetista maksetut eläkkeet, brutto			-4 268
- Valtion Eläkerahaston maksuosuus			2 263
= Julkisten alojen nettoluotonanto "oikaistuna"			-1 729

*Omaisuuksien tulosten jako yksityisten ja julkisten alojen kesken arvioitu tilinpidon tietojen pohjalta. Huom! Omaisuustulot ja -menot eivät tilinpidossa sisällä arvonmuutoksia tai muita hallussapitovoittoja tai -tappiota.

Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito

määräisesti enemmän rahoitusvaroja kuin -velkoja. Tämä johtuu työeläkerahastoista, jotka näkyvät tilastoissa Suomen julkisen sektorin sijoitussaatavina. Tässäkin tapauksessa on hyvä muistaa, etteivät eläkerahastoihin liittyvät saatavat ole normaalia likvidiä varallisuutta, vaan ne on korvamerkitty eläkkeiden maksamiseksi.

Tarkasteluissa pitää muistaa toinenkin, tilastointitapaan liittyvä ongelma. Kansantalouden tilinpidon kansainvälisen ohjeistuksen mukaan sosiaaliturvajärjestelmissä kertyneet rahastoimattomat tai osittain rahastoidut eläkevastuut eivät ole julkisyhteisöjen velkaa. Jos eläkevastuut kirjattaisiin julkisyhteisöjen velkana, kaikilla mailla olisi velkaa selvästi enemmän kuin rahoitusvaroja. Tämä johtuu siitä, että tulevat eläkemenot luettaisiin velaksi, mutta tulevia eläkemaksuja ja sijoitus- tuottoja ei laskettaisi saataviin.

Tilastointi on tältä osin uudistumassa, sillä EU-maat alkavat vuoden 2017 lopussa toimittaa Eurostatille tietoja myös eläkevastuista osana uutta eläke- taulua, joka täydentää tilinpidon ydin- järjestelmää. Tilastokeskus laatii raportoivat tiedot yhteistyössä Eläketurva- kuksen kanssa.

Vuoden 2015 lopussa 70 prosenttia työeläkelaitosten saatavista – käytännössä suomalaisten eläkevaroista – oli sijoitettuna ulkomaille. Tämä heijastuu myös Suomen kansantalouden **ulkomaiseen nettovarallisuuteen** (ulkomaisiin nettosaamisiin), kun sitä tarkastellaan sektoreittain (kuvio 5, ks. myös taka- aukeaman infograafi-esitys valtion ja kansantalouden veloista ja varoista).

Voisiko tilastointitapaa parantaa?

Entä jos yksityiset työeläkelaitokset luokiteltaisiin tilinpidossa yksityiseen eli vakuutuslaitossektoriin? Parantaisiko tämä vertailtavuutta?

Tuskin, koska pakollisen työeläkejärjestelmän keskeisten elementtien tulisi siinäkin tapauksessa näkyä tilinpidossa julkisyhteisöjen tileillä. Järjestelmässä kerätyt pakolliset eläkemaksut, maksetut eläkkeet, eläkevarat ja -vastuut ovat luonteeltaan osa kollektiivista sosiaaliturvaa eivätkä kotitalouksien yksityistä vakuutusäästämistä.

Näin ollen osa työeläkelaitosten eristä jouduttaisiin jollakin kirjausmenettelyllä

ELÄKERAHASTOIHIN LIITTYVÄT SAATAVAT EIVÄT OLE NORMAALIA LIKVIDIÄ VARALLISUUTTA, VAAN NE ON KORVAMERKITY ELÄKKEIDEN MAKSAMISEKSI.

kierrättämään julkisyhteisöille, jotta ne näkyisivät tilinpidossa ja siihen pohjautuvissa tunnusluvuissa 'oikein' julkisina tuloina, menoina ja säästämisenä.

Sen sijaan tilinpidon pohjalta tehtävää analyysiä varmasti helpottaisi, jos työeläkelaitossektori jaettaisiin kansantalouden tilinpidossa yksityisalojen ja julkisten alojen kesken. Oheisesta taulukosta käy ilmi keskeisten sektoritilin taloustoimien jakautuminen vuonna 2015. Julkisiin aloihin on tässä luettu mukaan Kirkon Eläkerahasto.

Yksityisaloilla maksetut eläkkeet ovat ylittäneet maksutulon jo useampana vuonna. Sijoitustoiminta on tuottanut ylijäämää, ja lisäksi valtio ja Työttömyysvakuutusrahasto kompensoivat osan eläkemenosta. Ilman julkisia tulonsiirtoja- kin yksityisalat olisivat yhteensä olleet hieman ylijäämäisiä.

Julkisten alojen sektoritili oli lievästi ylijäämäinen vuonna 2015. Työeläkelaitosten sektoritili ei kuitenkaan sisällä valtion ja kuntien budjeteista suoraan maksettuja eläkkeitä (yhteensä 4,3 miljardia euroa), jotka näkyvät tilinpidossa lähinnä valtiosektorin menona. Valtion eläkkeiden katteeksi tehtävä siirto Valtion Eläkerahastosta valtion talous- arvioon (2,3 miljardia euroa) näkyy sekä työeläkelaitosten menona että valtio- sektorin tulona.

Julkisten alojen eläkkeet ylittivät selvästi maksutulon, kun myös suoraan budjetista maksetut eläkkeet otetaan huomioon. Jos budjetista maksetut eläkkeet kirjattaisiin työeläkelaitossektorin menona, julkiset alat olisivat olleet 1,7 miljardia euroa alijäämäisiä vuonna 2015.

Työeläkelaitoksille tuloutuvat pakolliset työeläkemaksut lasketaan verotilastossa mukaan veroasteeseen. Julkisten alojen tapauksessa pakolliset työeläkemaksut sisältävät myös valtion ja kuntien työnantajina suorittamat työeläkemaksut, jotka rahoitetaan verovaroin, ja jotka näin ollen kirjautuvat veroasteeseen kahteen kertaan.

Vuonna 2015 näiden eläkemaksujen summa oli tilinpidossa 5,1 miljardia euroa. Kun myös julkisyhteisöjen "itselleen" maksamat työnantajan sairausvakuutusmaksut ja työttömyysvakuutusmaksut otetaan huomioon, veroja kirjautui "liikaa" 6,2 miljardia euroa eli 3 prosenttiyksikköä suhteessa bkt:hen. ■

Paula Koistinen-Jokiniemi työskentelee kehittämisspäällikkönä Tilastokeskuksen talous- ja ympäristötilastot- yksikössä.

PEKKA LITH

Laista ja sotesta ristivetoa työterveydenhuollon liikelaitoksille

Työterveydenhuollon liikelaitoksia on perustettu etenkin suurimpiin kaupunkeihin. Osa kunnallisista liikelaitoksista on tarjonnut palveluita myös yksityisille yrityksille, valtiolle, muille kunnille ja yliopistoille. Voimassa olevan kuntalain mukaan kilpailuilla markkinoilla toimivien liikelaitosten toiminta on kuitenkin yhtiötettävä vuoden 2017 alkuun mennessä.

Suomessa toimi vuoden 2015 alussa noin 17 kuntaorganisaatioiden omistamaa työterveydenhuollon liikelaitosta. Kunnalliset liikelaitokset ovat tärkeitä toimijoita työterveyshuollon markkinoilla. Liikelaitosten yhteenlaskettu liikevaihto oli 95 miljoonaa euroa ja työllisyys yli 1 000 henkilöä vuonna 2015 mukaan lukien samana vuonna yhtiötetty Tampereen Tullinkulman liikelaitos.

Kunnallisten terveystasemien ja työterveyshuollon liikelaitosten palvelujen piirissä oli yhteensä 432 300 työntekijää vuonna 2014, mikä oli lähes neljän-

nes kaikista henkilöasiakkaista. Työterveyshuollon kustannuksista kunnallisten toimijoiden osuus oli 18 prosenttia. Tästä liikelaitosten osuus oli laskennallisesti 12 prosenttiyksikköä niiden vuoden 2014 liikevaihdolla arvioituna (Taulukot 1 ja 2).

Kaikkiaan kunnallisten työterveydenhuollon liikelaitosten liikevaihto oli vuonna 2014 noin viisi prosenttia kaikkien yritysmuotoisten lääkäriasemapalvelujen liikevaihdosta ja kahdeksan prosenttia työllisyydestä. Kunnallisten toimijoiden merkitys kasvaa edelleen, jos mukaan lasetaan yhtiötetyt palveluntoimittajat ja

kuntien ilman liikelaitosmuotoa tapahtuva työterveyspalvelujen tarjonta.

Kunnallisten liikelaitosten liikevaihtosuus alueensa kaikkien yritysmuotoisten lääkäriasemapalvelujen liikevaihdosta on ollut suurta Varkauden seudulla, Etelä- ja Lounais-Pirkanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Pietarsaaren seudulla sekä myös Kainuun maakunnassa. Suuri liikevaihtosuus on saattanut estää vaihtoehtoisen yksityisen palvelutarjonnan kehittymisen.

Kilpailutilanteeseen on vaikuttanut se, että kunnalliset toimijat eivät ole huolehtineet vain kuntaorganisaatioiden omien

TAULUKKO 1. Työterveyshuollon työntekijäasiakkaat erityyppisten palveluntuottajien piirissä 2008–2014, henkilöä

	LÄÄKÄRIASEMAT	KUNNAN TERVEYSASEMA TAI LIIKELAITOS	OMA TAI YRITYSTEN YHTEINEN TERVEYSASEMA	MUU PALVELUJEN TUOTTAJA	YHTEENSÄ
2008	802 079	516 807	432 307	125 701	1 876 894
2009	823 241	498 809	421 794	102 942	1 846 786
2010	862 519	461 681	417 559	85 752	1 827 511
2011	928 922	444 505	385 472	76 383	1 835 282
2012	983 740	450 020	367 231	52 724	1 853 715
2013	1 008 176	447 723	351 112	51 366	1 858 377
2014	1 032 066	432 282	317 418	48 056	1 829 822

Lähde: Kelan tilastot

TAULUKKO 2. Työterveyshuollon hyväksytyt kustannukset erityyppisten palveluntuottajien mukaan 2008–2014, miljoonaa euroa

	LÄÄKÄRIASEMAT	KUNNAN TERVEYSASEMA TAI LIIKELAITOS	OMA TAI YRITYSTEN YHTEINEN TERVEYSASEMA	MUU PALVELUJEN TUOTTAJA	YHTEENSÄ
2008	268,4	108,9	140,8	44,2	562,3
2009	299,8	114,8	144,9	39,4	598,9
2010	323,8	114,9	153,2	33,9	625,8
2011	381,6	118,7	153,4	30,4	684,1
2012	432,1	129,0	150,4	22,0	733,5
2013	468,9	136,1	148,3	22,5	775,8
2014	482,8	139,6	134,1	21,3	777,8

Lähde: Kelan tilastot

TAULUKKO 3. Työterveyshuollon työntekijäasiakkaat toimialoittain 2013, henkilöä

	TYÖNTEKIJÄASIAKKAAT, YHT.	KUNNALLISTEN PALVELUNTUOTTAJAIN ASIAKKAAT	YKSITYISTEN JA MUIDEN PALVELUNTUOTTAJAIN ASIAKKAAT	KUNNALLISTEN TUOTTAJAIN MARKKINAOSUUS ASIAKKAISTA, %
Maa-, metsä- ja kalatalous	15 055	5 571	9 484	37,0
Henkilöpalvelut	56 425	12 043	44 382	21,3
Rakennusala	94 616	16 332	78 284	17,3
Majoitus- ja ravitsemisala	39 381	5 535	33 846	14,1
Teollisuus	295 557	39 229	256 328	13,3
Kiinteistö- ja tukipalvelut, yms.	106 568	14 039	92 529	13,2
Kuljetus	94 014	9 957	84 057	10,6
Kauppa	224 180	19 005	205 175	8,5
Liike-elämän palvelut	93 268	5 439	87 829	5,8
Rahoitus ja vakuutus	43 821	2 056	41 765	4,7
Informaatio ja viestintä	74 801	2 224	72 577	3,0
Julkisten palvelujen toimialat	705 877	306 913	398 964	43,5
Yhteensä	1 858 377	447 723	1 410 654	24,1

Julkisen palvelujen toimialoja ovat julkinen hallinto, sosiaali- ja terveystoiminta ja koulutus (Nace:t O, P ja Q), jotka saattavat sisältää lisääntyvässä määrin myös yksityisen alan työntekijöitä.

Lähde: Kelan tilastot

työntekijöiden työterveydenhuollosta. Kunnallisilla terveysasemilla ja etenkin liikelaitoksilla on ollut työterveyshuollon sopimuksia myös yksityisalojen työnantajien kanssa, joiden piirissä olevien asiakkaiden määrä on voinut nousta jopa

140 000 henkilöön (Taulukko 3).

Seudullisilla markkinoilla, joilla on vähän suuria yksityisiä työnantajia, liikelaitokset pienentävät myös epäsuorasti yksityisten yritysten potentiaalisia markkinoita, erityisesti kun kunnan

omien työntekijöiden työterveyshuoltoa ei ole avattu kilpailulle kuin pienessä mittakaavassa. Tämä rajoittaa yritysten mahdollisuuksia laajentaa toimintaansa ja tarjota palvelujaan myös muille asiakasryhmille. ▶

Työterveyshuollon pelisäännöt lyhyesti

Työterveyshuoltolaki velvoittaa työnantajan järjestämään työntekijöidensä työterveyshuollon työstä ja työolosuhteista johtuvien terveysvaarojen ja -haittojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä työntekijöiden turvallisuuden, työkyvyn ja terveyden suojelemiseksi ja edistämiseksi. Lakisääteisen työterveyshuollon ohella työnantaja voi järjestää työntekijöilleen sairaanhoitoa ja muuta terveydenhuoltoa.

Työnantajalla on oltava työterveyshuollosta kirjallinen sopimus ja toimintasuunnitelma. Käytännössä työnantajat voivat järjestää työterveyshuollon omalla tai työnantajien yhteisellä työterveysasemalla, toisen työnantajan työterveysasemalla tai osittamalla palvelut kunnalliselta terveyskeskuksesta, lääkärikeskuksesta tai terveydenhuollon ammattihenkilöltä.

Myös yrittäjä ja muu omaa työtä tekevä henkilö voi vapaaehtoisesti järjestää itselleen työterveyshuollon työstä johtuvien terveysvaarojen ja haittojen ehkäisemiseksi, ja työ- ja toimintakykynsä ja terveytensä edistämiseksi. Yrittäjällä ja muulla omaa työtään tekevällä tarkoitetaan työterveys-

huoltolaissa yrittäjän eläkelain tai maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettua henkilöä.

Kustannusten korvattavuus

Työnantajalla on sairausvakuutuslain perusteella oikeus saada Kelalta korvausta työterveyshuoltolaissa työnantajan velvollisuudeksi säädetyn tai määrätyn työterveyshuollon järjestämisestä aiheutuneista tarpeellisista ja kohtuullisista kustannuksista. Sama oikeus on yrittäjällä, joka on järjestänyt itselleen työterveyshuoltolain mukaista työterveyshuoltoa.

Ehkäisevän lakisääteisen työterveyshuollon kustannusten korvaus (Korvausluokka I) on 50 prosenttia hyväksyttävistä kustannuksista, kun toiminta on ollut hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaista. Korvaus voi nousta 60 prosenttiin silloin, kun työpaikka ja työterveyshuolto ovat lisäksi yhteistyössä sopineet työntekijän (tai yrittäjän) työkyvyn hallinnan, seurannan ja varhaisen tuen käytännöstä.

Yleislääkäritasoisien ei-lakisääteisen sairaanhoidon ja muun terveydenhuollon kus-

tannuksista korvaustaso (Korvausluokka II) on 50 prosenttia hyväksyttävistä työntekijäkohtaisten kustannusten laskennallisesta enimmäismäärästä. Kela vahvistaa vuosittain kustannusten ja korvausten laskennalliset enimmäismäärät yleistä kustannushitystä vastaaviksi.

Hyväksyttävillä kustannuksilla tarkoitetaan hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaisia, työterveyshuollon voimavarojen käytöstä aiheutuneita työterveyshuollon tai sen lisäksi järjestetyn sairaanhoidon ja muun terveydenhuollon toteuttamiseksi tarpeellisia ja kohtuullisia perustamis- tai käyttökustannuksia. Korvaukset maksetaan tilikausittain työnantajan jälkikäteen lähettämän hakemuksen pohjalta.

Korvausten vuosittainen laskennallinen enimmäismäärä arvioidaan Kelassa hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaisen toiminnan toteuttamiseksi tarpeellisten voimavarojen perusteella. Työterveyshuollosta ei korvata kuitenkaan hammashuoltoa, kuntoutusta, työ- ja liikennetapaturmia tai ammattiasteita, sitä varten on olemassa omat korvausjärjestelmät.

Markkinaehtoinen toiminta yhtiötettävä

Kuntalain mukaan kilpailutilanteessa olevat liikelaitokset on yhtiötettävä tai kokonaan ulkoistettava vuoden 2017 alkuun mennessä. Selkeät päätökset organisaatiomuutoksesta vuoden 2016 aikana on tehty ainakin Kymijoen Työterveyden, Työterveyspalvelu Viisarin ja Nurmijärven työterveyden, Työterveys Akaasian, Kokkolan Työplussan, Oulun Terveyden, Rovaniemen Työterveyspalvelujen ja Satakunnan Työterveyspalvelujen osalta.

Kokkolan Työplussan, Oulun Työterveyden, Rovaniemen Työterveyspalvelujen ja Kymijoen Työterveyden liiketoinnintat siirtyvät kunnallisille tytäryhtiölle liikkeenluovutusperiaatteella. Myös Nurmijärvellä liikelaitoksen markkinaehtoinen toiminta yhtiötetään. Työterveyspalvelu Viisarin, Satakunnan Työterveyspalvelujen ja Työterveys Akaasian liiketoiminta siirretään kilpailutuksella yksityiselle markkinatoimijalle.

Varkauden Soisalon liikelaitos on päätetty lakkauttaa vuoden 2016 loppuun mennessä. Kahdeksan kunnan työterveyshuollon liikelaitoksen kohtalosta ei ole tehty selkeää päätöstä puoleen eikä toiseen, tai asiasta ei ole ainakaan tiedotettu selkeästi. Osa kunnista on selvittänyt organisaatiomuutosten eri vaihtoehtoja, mutta on jäänyt päätöksenteossa odotavalle kannalle.

Muutokset edenneet tahmeasti

Organisaatiomuutokset ovat edenneet kunnissa hitaasti sen vuoksi, että soteuudistuksen lopulliset hallinto- ja rahoitusratkaisut ovat viivästyneet ja koko uudistus on päätetty toteuttaa vasta vuoden 2019 alusta lukien. Tuolloin työterveyspalvelujen järjestämisvastuu poistuu kunnilta ja siirtyy 18 maakunnalliselle sote-järjestämis- ja tuotantoalueelle.

Muutoksia on jarrutunut osaltaan sosiaali- ja terveysministeriön lakialoite, jonka mukaan yhtiöittämisvelvoite siirtyisi

vuoden 2018 loppuun. Kuntia on puhuttanut myös esitykset työterveyshuollon ei-lakisääteisen sairaanhoidon Kela-korvausten mahdollisesta poistamisesta, mikä voisi poistaa kunnilta työterveyshuollon liikelaitosten yhtiöittämisvelvoitteen.

Tosin puheet siitä, että kunnalliset liikelaitokset tarjoaisivat ainoastaan lakisääteisiä työterveyspalveluja yksityisille markkinoille, ovat täysin epärealistisia. Hyvä työterveyshuolto koostuu kokonaisuudesta siten, että saman palveluntuottajan työterveydenhuollon ammattihenkilöt ja asiantuntijat toteuttavat ennaltaehkäisevää työterveyshuoltoa ja sairaanhoitoa.

Kuntien oman toiminnan vaihtoehdot

Liikelaitokset voivat rajata toimintansa vain kunnan omalle henkilöstölle tarjottaviin palveluihin, kuten Nurmijärven Työterveys on tehnyt. Kunnan näkökulmasta katsoen myös tytäryhtiömuotoinen toiminta voi tehostaa toimintaa ja

parantaa kannattavuutta. Yhtiöittäminen voi mahdollistaa joustavamman päätöksenteon ja henkilöstön käytön tai pienentää työvoiman sivukuluja.

Yhtiömuotoinen toiminta ei merkitse myöskään sitä, että yhtiön toiminta perustuisi aina kilpailuun. Kunta voi hankkia in-house eli sidosyksikkö -asemassa omaavalta yhtiöltään palveluja kilpailuttamatta, jos yhtiön ulkoinen myynti on alle 10 prosenttia liikevaihdosta. EU:n hankintadirektiivien mukaan ulkoisen myynnin rajana voisi olla 20 prosenttia liikevaihdosta.

Työterveyshuollon palvelujen yhtiöittäminen ei siis välttämättä heti muuta paikallisia kilpailuasetelmia väljien in-house myyntirajoitusten vuoksi ja siksi, että kuntayhtiö saa huomienlahjaksi liikelaitoksen vanhan asiakaskunnan, toimitilat, henkilöstön ja se pystyy aloittamaan tavallisesti puhtaalta pöydältä. Tilanne olisi tietysti toisenlainen, jos liikelaitoksen liiketoiminta yksityistetään.

Työterveydenhuollon tulevaisuudesta epäselvyyttä

Työterveyshuollon kunnallisten liikelaitosten ja yhtiöiden merkitys pienenee tai häviää joka tapauksessa, kun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisvastuu siirtyy maakunnallisille järjestämisalueille vuoden 2019 alussa. Työterveydenhuollon asema sote-uudistuksessa on jäänyt kuitenkin epäselväksi, sillä se on muusta terveydenhuollosta erillinen järjestelmä.

Toisaalta työterveyshuollon tulisi olla mukana sote-uudistuksessa, koska se vastaa käytännössä suurimmasta osasta työssäkäyvien sairaanhoidosta terveyskeskusten sijaan. Palveluiden piirissä on 1,8 miljoonaa työntekijää ja sen puitteissa tehdään yli viisi miljoonaa lääkärikkäykäntä vuodessa. Toisaalta noin suurta volyymia ei voida yhtäkkiä siirtää sote-alueiden kustannettavaksi.

Työterveyshuolto olisi myös valinnanvapauden kannalta hyvin hankala pala purtavaksi. Nykykäytännön mukaan valinnan työterveyspalveluiden tuottajasta tekee työnantaja eikä palkkalistoilla oleva työntekijä. Työntekijän ei ole pakko käyttää työterveyshuollon palveluita, joskin pääosa palkansaajista hakee perusterveydenhuollon palvelunsa mieluiten laadukkaasta työterveyshuollosta. ■

Kirjoittaja toimii tutkijana omistamassaan yrityksessä (Lith Consulting Group).

laajuudesta, alueellisesta markkina-asemasta ja yhtiöittämisvelvoitteen toteutumisesta, Lith Consulting Group, Helsinki 2016.

Lähteitä:

Kilpailu- ja kuluttajavirasto KKV: Kuntien yhtiöittämisvelvollisuuden noudattamisessa puutteita – kuntien ohjeistukselle tarvetta, Muistio 17. joulukuuta 2015 (www.kkv.fi).

Lith, Pekka: Kuntien työterveydenhuollon liikelaitokset: Tilastollinen raportti työterveyshuollon liikelaitosten toiminnan

Tilastokeskus: Alueellinen yritystoimintatilasto, kuntien ja kuntayhtymien toiminta- ja taloustilasto sekä yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto (www.stat.fi).

HE 212/2016 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntalain 150 § muuttamisesta (kuntalain yhtiöittämisvelvollisuutta koskeva siirtämäsäännös).

Suomen viennin kehityksessä on ollut poikkeuksellisen pitkä nol-lakasvun tai supistumisen kausi. Viennin arvon muutos painui hy-vin lähelle nolaa vuonna 2012 ja on sen jälkeen pysytellyt enemmän tai vähem-män pakkasen puolella.

Viennin arvo tuskin ylittää kasvuluke-miin tänäkään vuonna, kun tammikuus-ta syyskuuhun vienti näyttää viiden pro-senttin laskua. Viime vuonna laskuprosent-ti oli neljä. Viennin arvo on yhä alhaisempi kuin vuonna 2006. Tuonti on myös laske-nut saman ajanjakson, viime vuonna kuusi prosenttia. Kuluvan vuoden tammi–syys-kuussa tuonnin lasku kuitenkin pysähtyi.

Kauppataseen alijäämät ovat pienen-tyneet vuoden 2011 ennätyslukemas-ta, –3,7 miljardista eurosta, vuosittain, kun tuonnin arvo on vähentynyt vientiä enemmän. Viime vuonna kauppata-se oli vain runsaat 600 miljoonaa alijäämäinen.

Tänä vuonna vienti on supistunut tuontia enemmän ja syyskuuhun men-nessä kauppataseen vajetta on kertynyt jo 1,8 miljardia euroa. Vuonna 2011 kaup-pataseen alijäämä oli 3,1 prosenttia koko-naiskauppavaihdosta, mutta viime vuon-na vain 0,6 prosenttia. Kuluvan vuoden tammi-syyskuussa vajeen osuus kuiten-kin kääntyi jälleen nousuun. Tilanne on nyt siis täysin erilainen kuin 1990-luvun laman jälkeen, jolloin kauppata-se oli yli-jäämäinen kaksi vuosikymmentä.

Viennin arvon muutos määräytyy kah-desta tekijästä; vientimäärien ja vienti-hintojen muutoksesta. Vientihinnat las-kivat vuosina 2012–2014, mutta kääntyi-vät nousuun viime vuonna. Tänä vuonna vientihinnat ovat jälleen laskeneet.

Viennin volyyymi pieneni maltillisesti vuosina 2012–2013 ja jopa kasvoi vuon-na 2014. Viime vuonna se väheni 4,7 prosenttia ja kuluvan vuoden volyyymi elokuulta näyttää lähes yhtä suurta las-kua. Viime vuonna siis viennin volyyymi supistui reilusti samaan aikaan kun vien-tihinnat nousivat. Tänä vuonna volyymin pieneneminen on melkein yhtä suurta ja vientihinnatkin laskevat samaan aikaan.

Investointitavaroistako viennin alamäki johtuu?

Vuodesta 2016 näyttäisi siis tulevan vien-nissä jälleen hyvin huono, jos vuoden vii-meisellä neljänneksellä ei tapahdu suurta

CHRISTINA TELASUO

Suomen viennin routavuodet

Alakuloinen vire viennissä jatkuu jo viidettä perättäistä vuotta.

käännettä. Suomen ulkomaankaupan ala-kulua on usein selitetty investointitavaroiden heikolla kysynnällä. Yksiselitteistä ja kattavaa luokitusta investointitavaroiden ulkomaankaupasta ei ole käytössä, mutta perinteisesti koneet ja laitteet ovat muo-dostaneet Suomen viennin investointita-varoiden keskeisen tavararyhmän.

Koneiden ja laitteiden viennin osuus kokonaisviennistä on ollut hieman alle

neljänneksen luokkaa viime vuosina. Li-säksi osa kuljetusvälineistä lasketaan in-vestointitavaroiksi. Tullilla on käytös-sä myös MIG-käyttötarkoitussuokitus (Main Industrial Groupings), jonka mu-kaan investointitavaroiden osuus on noin 28 prosenttia kokonaisviennistä.

Käyttötarkoitussuokituksen mukaan investointitavaroiden vienti kasvoi vie-lä vuonna 2012, mutta kääntyi seuraava-

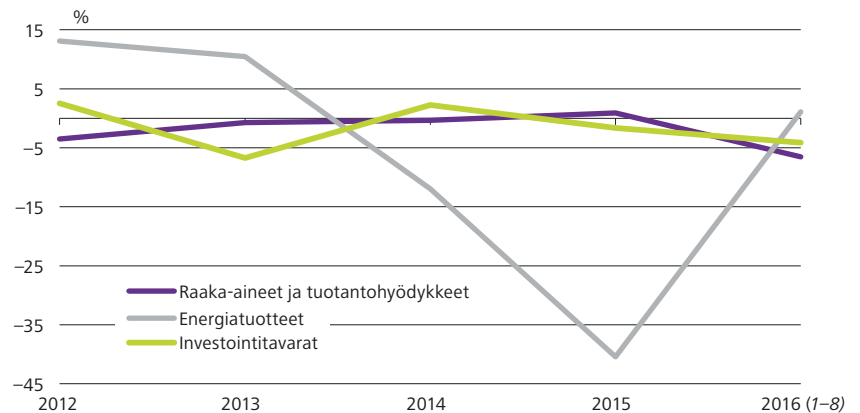
SHUTTERSTOCK

na vuonna seitsemän prosentin laskuun. Vuonna 2014 niiden vienti nousi kaksi prosenttia, mutta laski viime vuonna samat kaksi prosenttia. Tänä vuonna, elokuuhun laskettuna, investointitavaroiden vienti on vähentynyt neljä prosenttia. Supistuma ei siis ole poikkeuksellisen suuri, mutta kasvuakaan ei viime tai kuluvana vuonna näy.

Raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden viennin muutos on pysytellyt viimeiset kolme vuotta nollan tuntumassa, mutta tämän vuoden puolella laskua on kertynyt jo seitsemän prosenttia. Energiatuotteiden viennin arvo on sen sijaan heilahdellut huomattavasti. Kasvu oli nopeaa vuoteen 2013 asti, jonka jälkeen pudotusta tuli ensin reilu kymmenes ja viime vuonna 40 prosenttia. Kuluvana vuonna energiatuotteiden vienti näyttää prosentin kasvua.

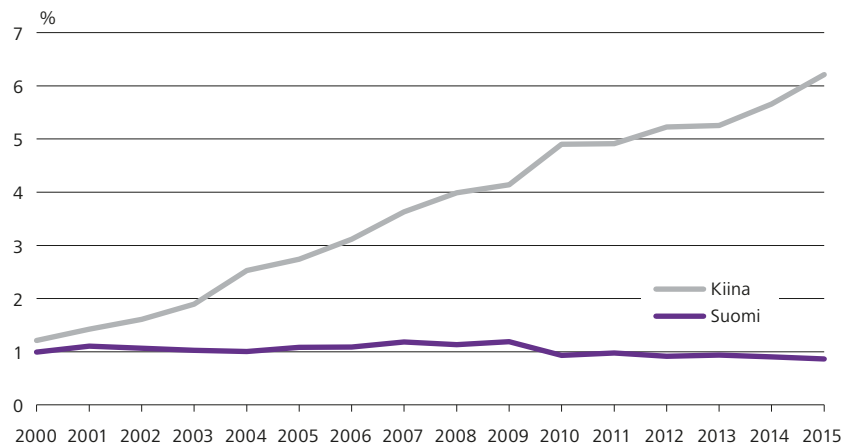
Teollisuuden koneet ja laitteet ovat

KUVIO 1. Investointitavaroiden, energiatuotteiden sekä raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden viennin muutos, 2012–2016 (tammi–elokuu), %

Lähde: Tulli, tavaroiden ulkomaankauppatilasto

KUVIO 2. Suomen ja Kiinan osuus EU-maiden teollisuuden koneiden ja laitteiden kokonaistuonnista, 2000–2015, %

Lähde: Eurostat comext

investointitavaroiden ydintuotteita. Kilpailu vientimarkkinoista on koventunut, kun mukaan on tullut uusia, halvemmän kustannustason tuottajamaita. Näistä ehkä tärkein on Kiina, joka on kasvattanut osuuttaan erityisesti EU-maiden teollisuuden kone- ja laitteitoimittajana.

Vuosituhaten alussa Suomen osuus EU-maiden koko teollisuuden koneiden ja laitteiden tuonnista oli yksi prosentti. Kiinan vastaava luku oli tuolloin 1,2 prosenttia. Viidessätoista vuodessa Suomen osuus on pienentynyt 0,9 prosenttiin. Kiinan osuus on samaan aikaan noussut 6,2 prosenttiin.

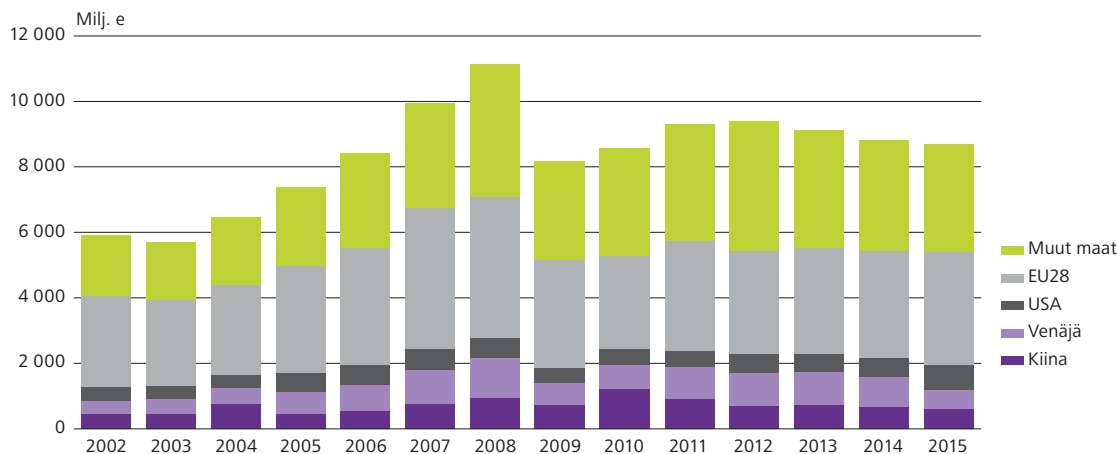
Teollisuuden koneiden ja laitteiden kokonaisvientii Suomesta kasvoi vielä vuonna 2012, mutta kääntyi kolmen pro-

sentin laskuun kahtena seuraavana vuonna. Viime vuonna niiden vienti laski vain prosentin, mutta tämän vuoden tammi-elokuussa laskua on jo kuusi prosenttia.

EU-maihin tavararyhmän vienti on kasvanut viimeiset kolme vuotta. Myös vienti Yhdysvaltoihin on lisääntynyt, erityisesti viime vuonna. Kasvu on kuitenkin ollut maltillista. Kiinan osuuden kasvu EU-maiden teollisuuden kone- ja laitteitoimittajana ei ole varsinaisesti vähentänyt Suomen vastaavaa vientiä EU-maihin, mutta kasvun vaisuuteen se todennäköisesti on vaikuttanut.

Teollisuuden koneiden ja laitteiden viennin vähenemiseen eniten on kuitenkin vaikuttanut Kiinaan ja Venäjälle suuntautuneen viennin supistuminen. ▶

KUVIO 3. Teollisuuden koneiden ja laitteiden vienti Suomesta Kiinaan, Venäjälle, Yhdysvaltoihin, EU-maihin sekä muihin maihin, 2002–2015, miljoonaa euroa

Lähde: Tulli, tavaroiden ulkomaankauppatilasto

Tavararyhmän vienti näihin maihin on huippuvuosista lähes puolittunut. Teollisuuden koneiden ja laitteiden vienti muihin maihin on usein ollut yksittäisten suurten toimitusten varassa. Viimeiset kolme vuotta nekin ovat vähentyneet, vaikkakin maltillisesti.

Muiden suurimpien tavararyhmien vienti on viime vuosina kehittynyt vastaavanlaisesti. Sähkökoneiden ja laitteiden viennin alamäki alkoi kymmenyksen pudotuksella 2012 ja jatkui seuraavana vuonna viidenneksen laskulla. Vuonna 2014 näiden vienti kasvoi viisi prosenttia, mutta väheni jälleen viime vuonna (-4 %). Tänä vuonna elokuuhun asti laskua on vain prosentin verran.

Metalliteollisuuden tuotteiden vienti väheni eniten vuonna 2012, jonka jälkeen muutos oli maltillisempaa tämän vuoden tammi-elokuuhun asti, jolloin vienti laski reilun kymmenyksen. Kemian teollisuuden tuotteiden viennin pudotus jyrkentyi viiden prosentin tuntuun vasta viime vuonna.

Viennin kasvualoja ovat viime vuoteen asti olleet metsäteollisuussektori ja kuljetusvälineet. Paperimassan ja puutavaran vienti on vetänyt hyvin, vaikka paperin vienti on vähentynyt. Tämän vuoden puolella myös metsäsektorin tuotteiden, paitsi puutavaran, vienti on kääntynyt hienoiseen laskuun.

Kuljetusvälineiden ja öljytuotteiden viennin kehitys poikkeaa muiden tärkeiden vientitavararyhmien kehityksestä. Kuljetusvälineiden, lähinnä henkilö-

autojen, vienti kasvoi nopeasti kolmen vuoden ajan. Tämä vuoden puolella niiden viennin kasvu kuitenkin on kääntynyt 37 prosentin laskuun. Tavarankuljetusautojen ja alusten vienti on ollut kasvussa sekä kuluvana vuonna että kahtena edellisena vuotena.

Öljytuotteiden vienti

Öljytuotteiden viennin muutoksella on suuri merkitys Suomen viennin kehitykseen. Öljytuotteiden osuus kokonaisviennistä pieneni viime vuonna 6,4 prosenttiin, kun se edellisvuonna oli yli kymmenen prosenttia. Öljytuotteiden viennin arvon romahdus muutti jopa Suomen viennin toimialarakennetta viime vuonna. Kemianteollisuus on edeltävinä vuosina ollut suurin toimiala viennissä, mutta vuonna 2015 sen sijoitus putosi kolmanneksi. Kokonaisviennistä sen osuus oli alle 19 prosenttia viime vuonna, kun se vuotta aiemmin oli 23 prosenttia.

Metsäteollisuuden tuotteiden osuus kokonaisviennistä nousi viime vuonna 21,4 prosenttiin ja metsäteollisuus oli jälleen suurin viennin toimialamme kuuden vuoden tauon jälkeen. Kone- ja kuluneuvoteollisuuden osuus kasvoi viime vuonna 21 prosenttiin, ja se oli toiseksi suurin viennin toimiala.

Öljyn hinnan laskulla on viime vuosina ollut suuri vaikutus Suomen ulkomaankaupan kehitykseen. Vuonna 2015 jalostettujen öljytuotteiden viennin arvo supistui 42 prosenttia. Öljytuottei-

den vientihinnat laskivat 27 prosenttia verrattuna edellisvuoden vastaavaan ajanjaksoon. Vientimäärät pienenivät samaan aikaan lähes viidenneksen.

Vuosi 2015 oli oletettavasti poikkeusvuosi, kun sekä vientihinnat että vientimäärät laskivat. Vientimäärien pudotukseen vaikutti suurelta osin tuotantolaitoksen huoltoseisokki. Tämän vuoden puolella vientimäärät ovatkin kääntyneet jälleen ripeään kasvuun ja viennin arvokin pinnisteli hieman plussalle.

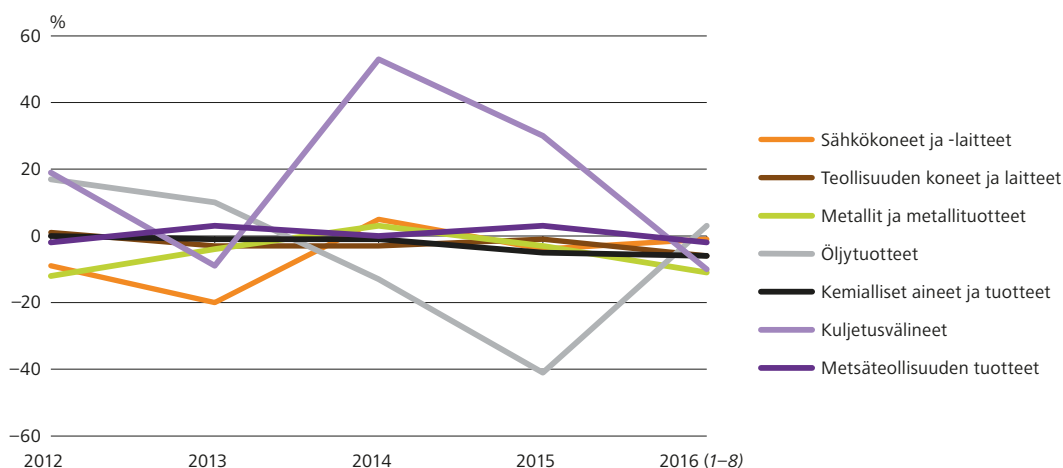
Öljytuotteiden vientihintojen jatkuva lasku vaikuttaa kuitenkin viennin kokonaisarvoon alentavasti. Mutta myös raakaöljyn tuontihinnat ovat romahtaneet, viime vuosina enemmän kuin öljytuotteiden vientihinnat. Tänä vuonna tosin ne ovat tulleet alas hieman vähemmän kuin vientihinnat.

Koska öljytuotteiden raaka-aineista suurin osa on tuontitavaraa, on öljyn vienti- ja tuontihintojen erotuksen kehitys ollut Suomelle suotuisaa. Hintojen lasku on vaikuttanut myös kokonaistuonnin arvoon alentavasti. Kauppataseen alijäämä on pienentynyt raakaöljyn tuontihintojen nopean laskun myötä oleellisesti viime vuosina.

Tärkeimmät kauppakumppanit uuteen järjestykseen

Vienti Venäjälle vähenee jo neljättä vuotta. Viime vuonna Venäjän-viennin arvo putosi noin kolmanneksen, jonka myötä Venäjä tippui Suomen viidenneksi suurimmaksi vientimaaksi. Maa oli pitkään

KUVIO 4. Viennin muutos tärkeimmissä tavararyhmissä 2012–2016 (tammi–elokuu), %

Lähde: Tulli, tavaroiden ulkomaankauppatilasto

kolmanneksi suurin vientimaamme, jolla vuosikymmenen alussa oli lähes kymmenen prosentin osuus Suomen kokonaisviennistä. Viime vuonna osuus väheni 5,9 prosenttiin ja kuluvan vuoden puolella osuus on pienentynyt edelleen. Venäjän viennin osuus on nyt vain puolisen prosenttiyksikköä suurempi kuin Kiinan vientimme osuus. Saksa, Ruotsi ja Yhdysvallat ovat kolme suurinta vientimaatamme. Neljäntenä on Alankomaat.

Viime vuonna vienti kasvoi tärkeistä kauppakumppaneista vain Saksaan ja Alankomaihin. Kuluvan vuoden tammikuussa vienti pieneni kaikkiin muihin maihin paitsi Ruotsiin. Vähiten laski vienti Kiinaan, vain yhden prosentin. Vienti Alankomaihin väheni lähes kymmenyksen ja vienti Saksaan kahdeksan prosenttia. Vienti Yhdysvaltoihin pieneni viisi prosenttia. Viennin lasku Venäjälle loiveni runsaaseen kymmenekseen.

Jos vertaa Suomen viennin kehitystä EU-maiden viennin kehitykseen, on Suomen vienti Venäjälle vähentynyt EU:n viiden prosentin keskiarvoa enemmän. Myös vienti Yhdysvaltoihin laski hieman enemmän, mutta Suomen vienti Kiinaan on pienentynyt vähemmän kuin EU-maiden kolmen prosentin keskiarvo.

Miten viennin käy?

Vuonna 2015 kokonaisviennin neljän prosentin laskuun vaikuttivat ennen kaikkea kaksi tekijää; öljytuotteiden viennin arvon lasku ja Venäjän-viennin raju

puodotus. Kuluvan vuoden puolella öljytuotteiden viennin arvo kääntyi aavistuksen nousuun ja viennin pudotus Venäjälle on hidastunut. Silti vienti väheni tammi-syyskuussa viisi prosenttia, kun lähes kaikkien päävientisektorien kauppa osoitti laskua.

Maailmankauppaan on tänä vuonna tullut uusia epävarmuustekijöitä. Kolmanneksi suurin vientimaamme on tällä hetkellä Yhdysvallat, jonka tuleva kauppapolitiikka ja tuontikysyntä on tällä hetkellä arvoitus.

Vienti Britanniaan on alentunut jo lähes kymmenyksen tänä vuonna. Brexitin myötä odotukset viennin nopeaan kasvuun ovat heikohkot. Venäjältäkin tuskin suurta kysynnän nousua on odotettavissa.

Kiinassa talouden kasvu on hidastunut viime vuosina. Suomen kokonaisvienti Kiinaan on kuitenkin pysynyt viime vuoden ja kuluvan vuoden lähes ennallaan, kun erityisesti paperimassan, mutta myös puutavaran viennin nopea kasvu on kompensoinut muiden tuotteiden viennin laskua. Metsäteollisuuden kokonaisviennin kasvu on pitkälti ollut riippuvainen juuri Kiinan sellun kysynnän kehityksestä.

EU-maiden osuus kokonaisviennistä on noussut 60 prosenttiin tänä vuonna. Minkään suuren EU-vientimaamme kokonaistuonti ei näytä nopean kasvun merkkejä. Saksan kokonaistuonti oli samalla tasolla tammi-syyskuussa kuin edellisvuonna. Suomen Saksan-viennin laskuun vaikutti erityisesti moottorija-

neuvojen viennin 40 prosentin kutistuminen tänä vuonna. Viennin lasku on ilmeisimmin tilapäistä ja johtuu huoltotoimenpiteistä. Jos ajoneuvojen vienti kääntyy jälleen nopeaan kasvuun, on sillä merkittävä vaikutus kokonaisvientiimme.

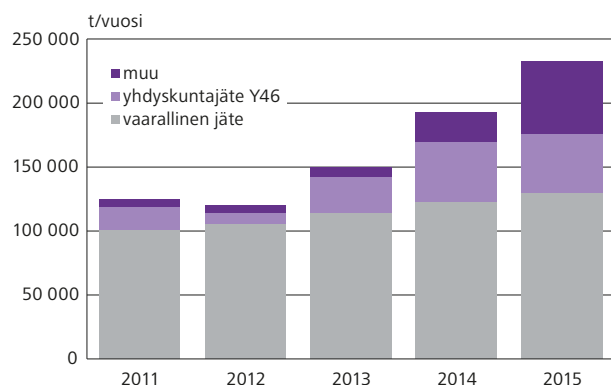
Ruotsissa tuonti nousi yhden prosentin tämän vuoden kolmella ensimmäisellä neljänneksellä. Suomen vienti Ruotsiin kääntyi kuitenkin neljän prosentin kasvuun tänä vuonna kahden laskuvuoden jälkeen. Viennin väheneminen on pääosin johtunut öljytuotteiden viennin arvon pienemisestä, joka nyt on lähes pysähtynyt. Muiden tavararyhmien vienti Ruotsiin osoittaa jo piristymisen merkkejä.

Epävarmuustekijöiden summa suurimmassa kauppakumppanimaissamme on sangen suuri tällä hetkellä, vaikka muutamia valonpilkahduksia on nähtävissäkin. ■

Christina Telasuo työskentelee Tullin tilastoyksikössä, joka vastaa ulkomaan tavarakaupan tilastoista.

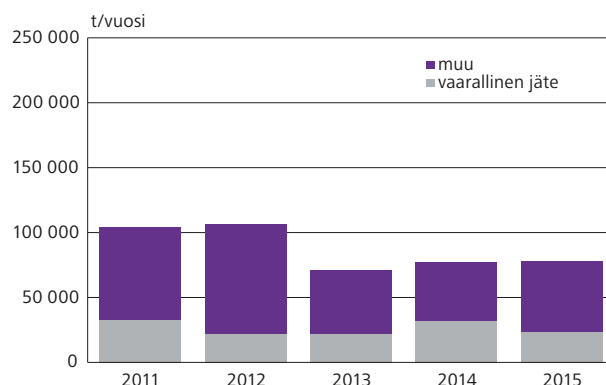

KUVIO 1. Jätteiden vieni Suomesta 2011–2015, tonnia vuodessa (jätteensiirtoasetuksen mukainen jätesiirtolupa)

Vuoden 2015 luvut ovat alustavia, viralliset luvut julkaistaan vuoden 2016 lopussa. Kuvaajasta on jätetty pois vuoden 2011 rautaoksidijätteen vieni Kiinaan (805 000 tonnia).
Lähde: Suomen ympäristökeskus 2016

KUVIO 2. Jätteiden tuonti Suomeen 2011–2015, tonnia vuodessa (jätteensiirtoasetuksen mukainen jätesiirtolupa)

Vuoden 2015 luvut ovat alustavia, viralliset luvut julkaistaan vuoden 2016 lopussa.
Lähde: Suomen ympäristökeskus 2016

tään jätteensiirtoasetuksen vaatimuksia noudattaen, muun muassa viedään asianmukaiseen laitokseen hyödynnettäväksi.

Kun jäte viedään loppukäsitteltäväksi, useimmat maat edellyttävät läheisyys- ja omavaraisuusperiaatteiden noudattamista. Suomessa rajoituksista on säädetty jätelaissa.

Rajoituksia sovelletaan myös kunnan vastuulle kuuluvan sekalaisen yhdyskuntajätteen vieniin hyödynnettäväksi eli polttoon. Kaatopaikka-asetuksen rajoitus orgaanisen jätteen kaatopaikkasijoittamiselle astui voimaan vuoden 2016 alussa. Sekalaista yhdyskuntajätettä ei siis enää voi sijoittaa kaatopaikalle, vaan se tulee hyödyntää esimerkiksi polttamalla. Vienti tulee vähenemään, kun Suomeen on valmistunut riittävä jätteenpolttokapasiteetti eikä viennille siten ole enää jätelaikiin kirjattuja edellytyksiä.

Sekalaista yhdyskuntajätettä vietiin Suomesta vuosina 2014 ja 2015 polttoon Ruotsiin ja Viroon noin 46 000 tonnia vuodessa. Vientimäärät vastaavat noin kahta prosenttia syntyneestä yhdyskuntajätteestä.

Vuonna 2015 noin 95 prosenttia jätteistä, joista 76 prosenttia oli vaarallista jätettä (sisältäen sekalaisen yhdyskuntajätteen), vietiin hyödynnettäväksi. Hyödynnettäväksi vietiin mm. rauta- ja te-

Jätteen hyödyntämisellä tarkoitetaan toimintaa, jonka ensisijaisena tuloksena jäte käytetään hyödyksi tuotantolaitoksessa tai muualla taloudessa siten, että sillä korvataan kyseiseen tarkoitukseen muutoin käytettäviä aineita tai esineitä.

Jätteen loppukäsittelyllä tarkoitetaan jätteen sijoittamista kaatopaikalle, polttoon ilman energian talteenottoa tai muuta näihin rinnastettavaa toimintaa, joka ei ole jätteen hyödyntämistä, vaikka toiminnan toissijaisena seurauksena on jätteen sisältämän aineen tai energian hyödyntäminen.

JÄTTEIDEN KANSAINVÄLISTEN SIIRTOJEN VALVONTA PERUSTUU KANSAINVÄLISIIN SOPIMUKSIIN.

rästeollisuuden metallipitoisia jätteitä, käsiteltyä puujätettä, rakennus- ja purkujätettä sekä jäteakkuja ja -paristoja. Edellä mainitut jätelajit muodostivat määrällisesti noin puolet viennistä. Sekalaisen yhdyskuntajätteen vieni muodosti noin viidenneksen viennistä.

Vuonna 2015 vaarallista jätettä vietiin loppukäsitteltäväksi noin 11 400 tonnia lähinnä Ruotsiin ja Saksaan.

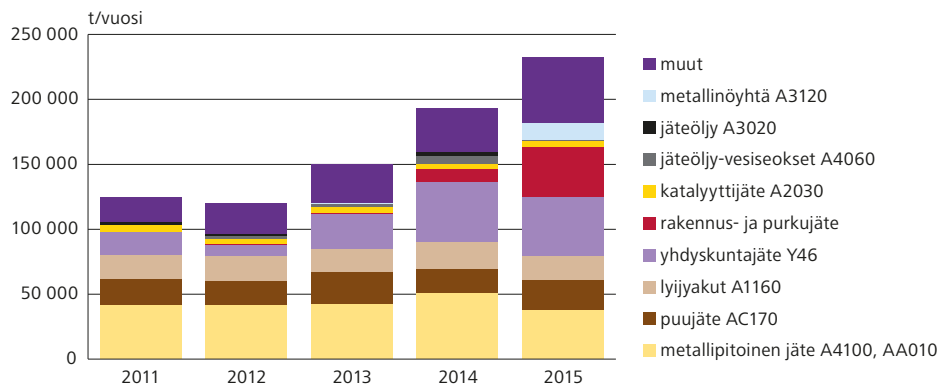
Hyödynnettävän jätteen määrä Suomeen tuonnista oli noin 84 prosenttia. Tästä osuudesta hieman yli puolet muodosti puujätteen tuonti Venäjältä ja Isosta-Britanniasta. Hyödynnettäväksi tuotiin myös esimerkiksi metallipitoista jätettä ja jätteöljyä muun muassa Ruotsista.

Vuonna 2015 loppukäsitteltäväksi tuodun jätteen määrä oli noin 13 000 tonnia. Suurin osa, noin 10 000 tonnia, loppukäsitteltäväksi tuoduista jätteistä oli Viron jätteenpolttolaitoksen tuhkaa, joka tuotiin fysikaalis-kemialliseen käsittelyyn. Loppukäsitteltäväksi vietyjen jätteiden määrä pieneni noin 3 600 tonnilla vuodesta 2014.

Jätettä viedään lähinnä Ruotsiin, Viroon ja Saksaan

Vuoden 2015 viennin kasvun selittävät lähinnä rakennus- ja purkujätteen sekä mui- ▶

KUVIO 3. Jätteiden vienti Suomesta jätelajeittain 2011–2015, tonnia vuodessa (jätteensiirtoasetuksen mukainen jätésiirtolupa)

Lähde: Suomen ympäristökeskus 2016

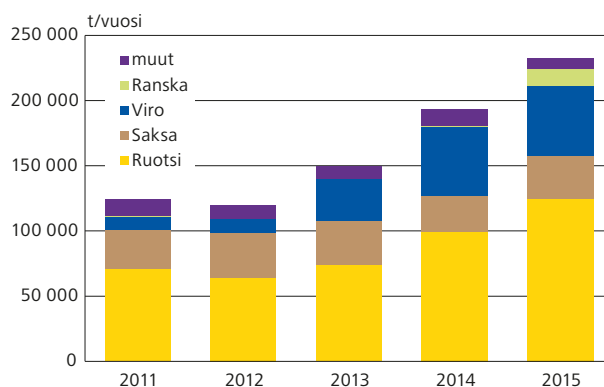
KUVIO 5. Suomen jätésiirtojen kohdemaat ja siirretyt jätemäärät vuonna 2015, tonnia (jätteensiirtoasetuksen mukainen jätésiirtolupa)

Vuoden 2015 luvut ovat alustavia, viralliset luvut julkaistaan vuoden 2016 lopussa.

Lähde: Suomen ympäristökeskus 2016

KUVIO 4. Jätteiden vienti Suomesta maittain 2011–2015, tonnia vuodessa (jätteensiirtoasetuksen mukainen jätésiirtolupa)

Vuoden 2015 luvut ovat alustavia, viralliset luvut julkaistaan vuoden 2016 lopussa.

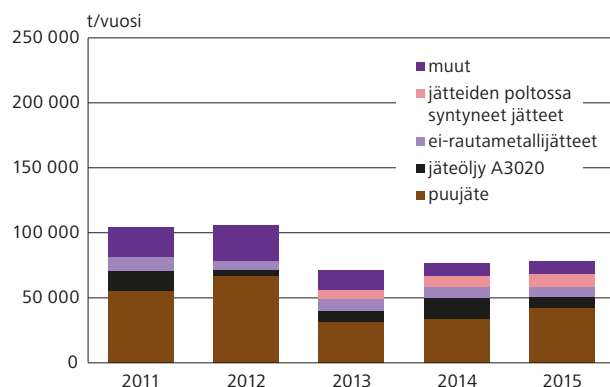
Lähde: Suomen ympäristökeskus 2016

den pienempien jätelajien viennin kasvu (kuvio 3). Vienti Viroon on kasvanut huomattavasti viime vuosina, mikä johtuu Virossa käyttöönotetusta jätteenpolttolaitoksesta sekä myös lisääntyneestä rakennusjätteen viennistä. Metallipitoisia jätteitä on viety Ruotsin ohella myös Ranskaan. (Kuviot 4 ja 5.)

Käsitelty puujäte noin puolet tuotavista jätteistä

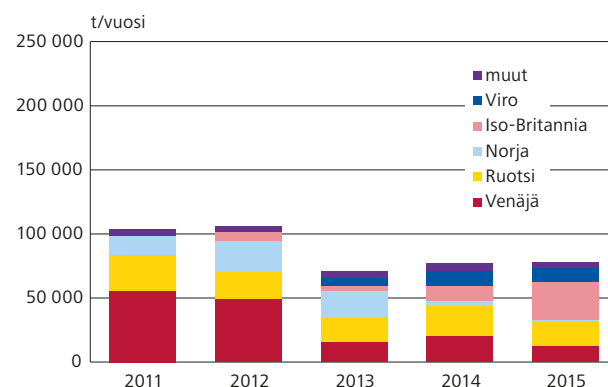
Jätteiden tuontimäärä Suomeen on pysynyt suunnilleen ennallaan vuodesta 2013. Puujätteen määrän väheneminen vuonna 2013 selittyi luokittelun muutoksella (kuvio 6). Käsiteltyä puujätettä on tuotu viime vuosina Venäjän lisäksi myös Isosta-Britan-

KUVIO 6. Jätteiden tuonti Suomeen jätelajeittain 2011–2015, tonnia vuodessa (jätteensiirtoasetuksen mukainen jätésiirtolupa)

Vuoden 2015 luvut ovat alustavia, viralliset luvut julkaistaan vuoden 2016 lopussa. Jätteet on luokiteltu jätteensiirtoasetuksen mukaisiin luokkiin (ns. Basel koodit) ja näytetty erillisinä, kun niiden määrä on huomattava. Lähde: Suomen ympäristökeskus 2016

KUVIO 7. Jätteiden tuonti Suomeen maittain 2011–2015, tonnia vuodessa (jätteensiirtoasetuksen mukainen jätésiirtolupa)

Vuoden 2015 luvut ovat alustavia, viralliset luvut julkaistaan vuoden 2016 lopussa. Lähde: Suomen ympäristökeskus 2016

niasta. Jäteöljyä tuodaan Suomeen lähinnä regeneroitavaksi. Jätteiden poltossa syntyneet jätteet tuodaan Viron jätteenpolttolaitoksesta, mikä näkyy myös maakohtaisissa tuonneissa. Tuonti Norjasta on pienentynyt merkittävästi ja oli vuonna 2015 vain 720 tonnia. (Kuviot 7 ja 8.)

EU:ssa eniten jätteitä tuovat Saksa, Hollanti, Ranska ja Ruotsi. Suurimpia viejämaita ovat Iso-Britannia, Hollanti ja Saksa.

Maiden on raportoitava jätésiirrot vuosittain Baselin sopimuksen sihteeristölle ja EU:ssa Euroopan komissiolle. Eurostat ylläpitää tilastoa jätésiirroista ja on kehittänyt myös interaktiivisen kartan, josta näkee eri maiden jätésiirtojen kohdemaat ja määrät. Viimeisimmät tiedot ovat vuodelta 2013. ■

Kirjoittaja on ylitarkastaja Suomen ympäristökeskuksen kulutuksen ja tuotannon keskuksessa.

Lisätietoja:

Eurostatin jätésiirtotilastot:

<http://ec.europa.eu/eurostat/web/waste/transboundary-waste-shipments>.

Baselin sopimuksen jätésiirtotilastot:

<http://www.basel.int/Countries/NationalReporting/OverviewandMandate/tabid/2314/Default.aspx>.

Jätteiden kansainväliset siirrot:

<http://www.ymparisto.fi/kvjatesiirrot/>.

Tilastokeskuksen jätetilastot:

<http://www.stat.fi/til/jate/>.

KUVIO 8. Jätteiden tuonti ja siirretyt jätemäärät Suomeen maittain 2015, tonnia (jätteensiirtoasetuksen mukainen jätésiirtolupa)

Vuoden 2015 luvut ovat alustavia, viralliset luvut julkaistaan vuoden 2016 lopussa.

Lähde: Suomen ympäristökeskus 2016

ANTTI KATAINEN

Yrittäjien lukumäärä polkenut paikallaan

Suomessa yrittäjät ovat melko iäkkäitä ja toimivat perinteisillä aloilla. Nuorten yrittäminen vilkastui 2000-luvun alun tienoilla. Nyt tarvitaan lisää uskoa tulevaisuuteen, jotta tämä kehitys voimistuisi jälleen.

Talouden heikkoina aikoina etsitään keinoja suunnan kääntämisestä parempaan. Keskustelua käydään muun muassa työpaikkojen lisäämisestä ja yrittäjyyden edistämisestä. Tästä esimerkkinä ovat 2000-luvun hallitusohjelmat, joissa pyrittiin parantamaan yrittämisen edellytyksiä ja lisäämään tietämystä yrittäjänä toimimisesta.

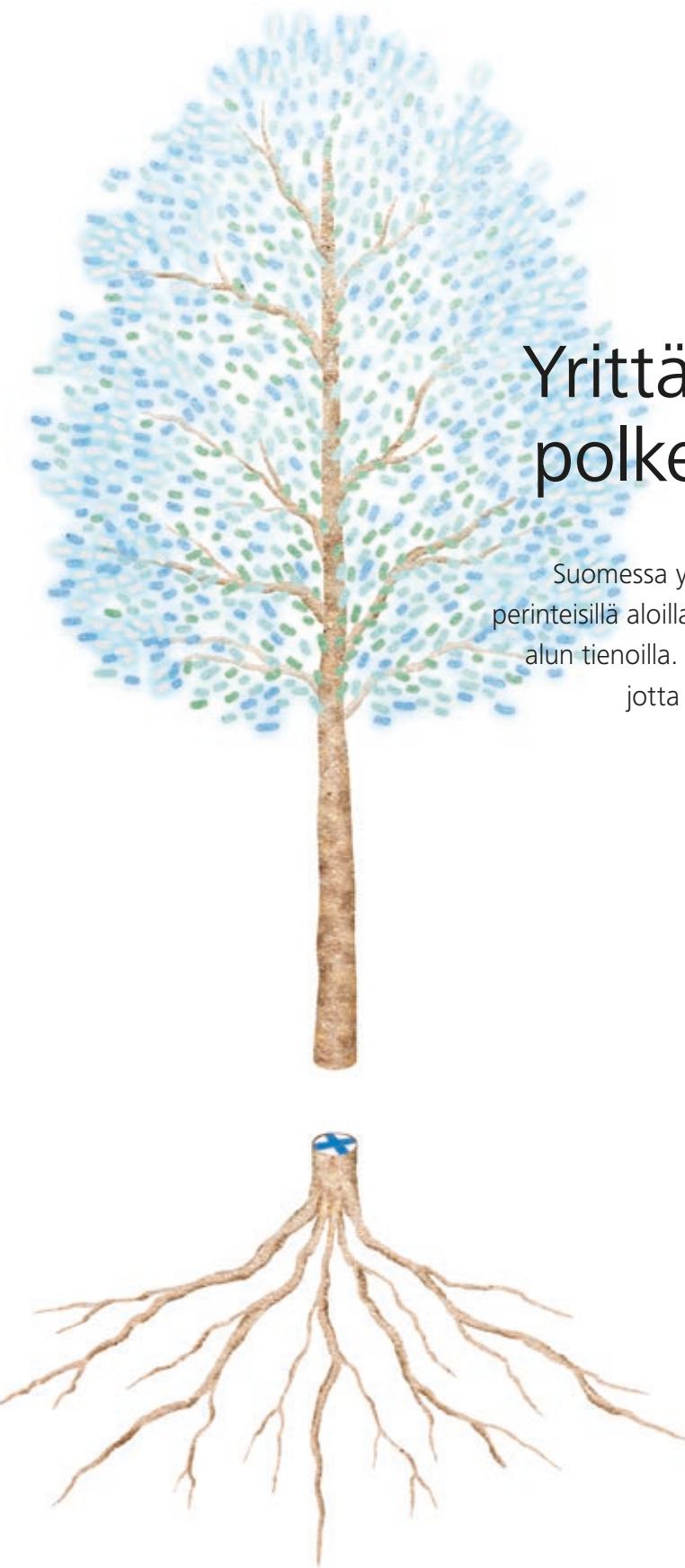
Keskusteluissa huudetaan uusien ideoiden ja uusien yrittäjien perään sekä mietitään konsteja, kuinka nuoret saataisiin innostumaan yrittämisestä. Tilastojen valossa uusien yrittäjien houkuttelemisessa ei ole kuitenkaan kovin hyvin onnistuttu, sillä yrittäjien lukumäärä on pysynyt suurin piirtein samana jo monta vuotta, yrittäjät ovat melko ikääntyneitä ja he toimivat perinteisillä toimialoilla.

Artikkelissani tarkastelen aluksi Suomessa toimivia yrityksiä ja niiden toimintaa. Päähuomioni kiinnittyy kuitenkin yrittäjyyteen: minkälaisia yrittäjät ovat taustaltaan ja millaisilla toimialoilla he toimivat. Lisäksi tarkastelen nuorten yrittäjien tilannetta tänä päivänä.

Suomalaiset yritykset ovat pieniä

Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston tietojen (Tilastokeskus a) mukaan Suomessa toimi 363 587 yritystä vuonna 2014.

U. ÖSTLUND

TAULUKKO 1. Yritysten lukumäärä ja osuus toimialoittain 2014

	YRITYSTEN LUKUMÄÄRÄ	OSUUS, %
Toimialat yhteensä	363 587	100,0
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	80 629	22,2
B Kaivostoiminta ja louhinta	897	0,2
C Teollisuus	21 042	5,8
D Sähkö-, kaasui- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	849	0,2
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	1 460	0,4
F Rakentaminen	41 827	11,5
G Tukku- ja vähittäiskauppa: moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	44 342	12,2
H Kuljetus ja varastointi	21 580	5,9
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	11 687	3,2
J Informaatio ja viestintä	9 718	2,7
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	7 267	2,0
L Kiinteistöalan toiminta	24 871	6,8
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	35 333	9,7
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	13 970	3,8
P Koulutus	3 529	1,0
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	18 653	5,1
R Taiteet, viihde ja virkistys	6 686	1,8
S Muu palvelutoiminta	19 128	5,3
X Toimiala tuntematon	119	0,0

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto

Henkilöstöä näissä yrityksissä työskenteli hieman yli 1,4 miljoonaa henkilötyövuosina mitattuna. Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston (Tilastokeskus b) mukaan vastaavissa yrityksissä työskenteli vuoden 2014 lopussa lähes 1,5 miljoonaa henkilöä, joista palkansaajia oli 87 prosenttia ja yrittäjiä 13 prosenttia.

Henkilöiden lukumäärän ero tilastoissa johtuu mm. siitä, että työssäkäyntitilastossa erillisiksi työllisiksi lasketaan myös osa-aikaista työtä tekevät, jotka yritystilastojen keskimääräisissä henkilötyölaskelmissa summataan yhteen.

Valtaosa rakennetilaston yrityksistä on pieniä, alle 5 henkilötyövuoden yrityksiä (89 prosenttia kaikista yrityksistä). Muutenkin yritystoimintaa tehdään Suomessa pääasiassa pienissä yrityksissä, sillä alle 50 henkilötyövuotta työllistäviä yrityksiä oli yli 99 prosenttia kaikista Suomen yrityksistä vuonna 2014.

Lukumäärällisesti eniten yrityksiä, yli 22 prosenttia, toimi maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoilla. Seuraavaksi eniten yrityksiä oli tukku- ja vähittäiskaupassa sekä moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjauksessa (12,2 prosenttia) ja rakentamisessa (11,5 prosenttia) (taulukko 1).

Pieniä, mutta mahdollisesti tulevaisuudessa kasvavia, yrittäjyyden toimialoja saattaisivat olla esi- ▶

Yritys muodostuu yhdestä oikeudellisesta yksiköstä (y-tunnus). Yrityksiä ovat:

- ammatin- ja liikkeenharjoittajat, jotka toimivat omalla nimellään tai rekisteröidyllä toiminimellä,
- oikeushenkilöt (esim. osakeyhtiö, kommandiittiyhtiö, avoin yhtiö, osuuskunta, säästöpankki ja taloudellinen yhdistys),
- kuntien liikelaitokset.

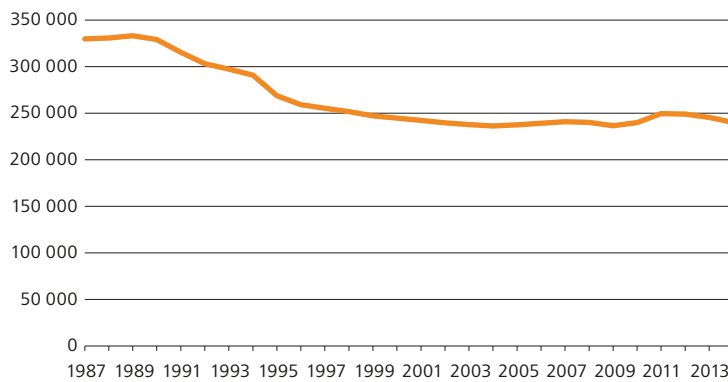
Ammattiasema kuvaa työllisten asemaa työelämässä. Käytetty luokitus on seuraava: palkansaajat ja yrittäjät.

Yrittäjät-luokka sisältää yrittäjän lisäksi myös ne perheenjäsenet, jotka muina kuin palkansaajina työskentelevät yrityksessä. Perheenjäseneksi katsotaan yrityksessä työskentelevän henkilön puoliso (myös avopuoliso) ja henkilö, joka on yrityksessä työskentelevälle henkilölle sukua suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa ja asuu henkilön kanssa samassa taloudessa.

Tieto ammattiasemasta perustuu henkilön eläkevakuutus-tietoihin sekä palkka- ja yrittäjätulon määrään.

KUVIO 1. Yrittäjien lukumäärä 1987–2014

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

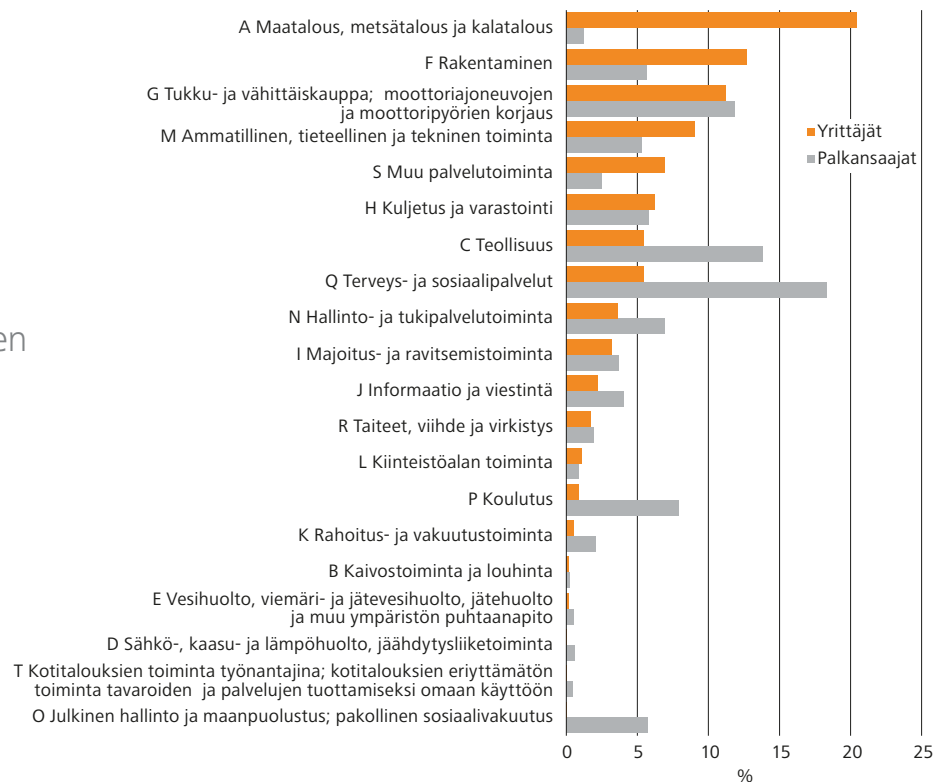
merkiksi terveys- ja sosiaalipalvelut, informaatio ja viestintä, taiteet, viihde ja virkistys sekä koulutus.

Suurin osa suomalaisista yrityksistä toimi vuonna 2014 joko osakeyhtiömuotoisesti tai elinkeinonharjoittajina (luonnollinen henkilö). Nämä yritystoiminnan muodot kattoivat lähes 85 prosenttia kaikista tilastoon kuuluvista yrityksistä. Lähes kaikki Suomessa toimivat yritykset ovat kotimaisessa omistajuudessa, sillä ainoastaan 1,2 prosenttia yrityksistä luokiteltiin omistajatyypin mukaan ulkomaalaisomisteisiksi.

Suhdanteet vaikuttavat yrittäjyyteen

Koska valtaosa suomalaisista yrityksistä on pieniä yrittäjävetoisia yhtiöitä, tarkastelen seuraavaksi yrittäjiä hieman tarkemmin. Lisäksi vertaan yrittäjiä palkansaajiin, jotta yrittäjyyden ominaispiirteet tulevat esille. Käyttämäni tiedot perustuvat Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastoon, jonka mukaan Suomessa oli noin 240 000 yrittäjää vuonna 2014.

KUVIO 2. Yrittäjien ja palkansaajien osuus (%) toimialoittain 2014

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

Yrittäjiä oli eniten ennen 1990-luvun lamaa.

Yrittäjien lukumäärä on vaihdellut vuosien saatossa ollen korkeimmillaan juuri ennen 1990-luvun lamaa vuonna 1989 (kuvio 1). Kun 1990-luvun alkupuoliskolla Suomen työmarkkinoilta väheni yli 450 000 työpaikkaa, katse käännettiin yrittäjiin. Nuoria ja työttömiä kehoitettiin työllistämään itsensä, koska olemassa olleet yritykset ja julkishallinto eivät siihen kyenneet. Samaan aikaan monet vanhemmat yrittäjät ajautuivat talouskriisin takia vararikkkoon tai pysyvään velkaantumiseen. Vuosien 1989–1993 välisenä aikana monta yritystä haettiin konkurssiin ja yrittäjien lukumäärä väheni 11 prosentilla.

Vuoden 2000 jälkeen yrittäjien lukumäärä on ollut suurin vuonna 2011, jolloin yrittäjiä oli lähes 250 000. Matalimmillaan yrittäjien lukumäärä oli tarkastelujaksolla vuonna 2004, jolloin yrittäjiä oli noin 236 000.

Lukumäärän muutoksiin vaikuttavat talouden suhdanteiden lisäksi muutokset lainsäädännössä ja työssäkäyntitilaston määrittelyissä. Esimerkiksi apurahansaajat on vuoden 2009 alusta lähtien vakuutettu maatalousyrittäjän eläkelain (MYEL) mukaisen lakisääteisen työeläketurvan piiriin, minkä seurauksena heidät määritellään nykyisin työssäkäyntitilastossa yrittäjiksi.

Lisäksi vuodesta 2010 lähtien yrittäjien määrittelyssä on otettu huomioon yrittäjätulojen lisäksi henkilöverotuksessa palkkatuloihin kuuluva yrittäjäpalkka, jota yrittäjänä toimiva voi saada esimerkiksi avoimen yhtiön yhtiömiehenä, kommandiittiyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä sekä osakeyhtiön johtavassa asemassa toimivana osakkaana.

Mikäli henkilö työskentelee vuoden viimeisellä viikolla sekä yrittäjänä että palkansaajana, henkilö määritellään tilastossa yrittäjäksi, jos hänen yhteenlasketut yrittäjätulonsa ja -palkkansa ovat suuremmat kuin muut palkkatulot, ja päinvastoin. Yrittäjäpalkan ottaminen huomioon määrittelyssä lisäsi yrittäjien määrää reilulla 3 000 henkilöllä vuoden 2010 tilastossa.

Vuonna 2011 yrittäjien määrä puolestaan nousi koko maassa vajaalla 10 000:lla, sillä yrittäjän ja maatalousyrittäjän eläkelain yrittäjämääritelmä laajeni vuoden 2011 alusta. Yrittäjäksi määritellään nykyisin osakeyhtiössä tai muussa yhteisössä johtavassa asemassa työskentelevä henkilö, joka omistaa yksin yli 30 prosenttia yrityksen osakkeista tai, jolla on yksin yli 30 prosenttia osakkeiden tuottamasta äänimäärästä tai, jolla on muussa yhteisössä vastaava määräämisvalta. Ennen vuotta 2011 rajana oli 50 prosenttia.

Kuviossa 1 näkyvä yrittäjien lukumäärän nousu vuoden 2009 jälkeen johtuu ennen kaikkea määritelmämuutoksista, ei niinkään talouden kehitymisestä parempaan suuntaan. Useista määritelmämuutoksista huolimatta yrittäjien ja palkan-

saajien välinen osuus kaikista työllisistä on kuitenkin pysynyt suurin piirtein samana viimeisten vuosien aikana.

Yrittäjät toimivat perinteisillä aloilla

Yrittäjät toimivat useimmiten maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoilla. He työskentelevät pääasiassa maanviljelijöinä tai ovat kotitiloilla töissä yrittäjien perheenjäseninä. Maa-, metsä- ja kalataloudessa työskentelevien yrittäjien osuus kaikista alan työllisistä oli 66 prosenttia ja kaikista yrittäjistä yli 20 prosenttia vuonna 2014 (kuvio 2).

Seuraavaksi eniten yrittäjiä työskenteli rakentamisen toimialalla sekä tukku- ja vähittäiskaupassa. Rakentamisessa työskentelevien yrittäjien osuus kaikista alan työllisistä oli noin 21 prosenttia ja kaikista yrittäjistä noin 13 prosenttia.

Koska yrittäjät määritellään työssäkäyntitilastossa osittain myös pelkkien tulotietojen perusteella, eikä tilastossa ole tarkempaa tietoa työsuhteesta tai yrityksen toiminnasta, jää toimiala tuntemattomaksi vajaalle 9 prosentille kaikista yrittäjistä.

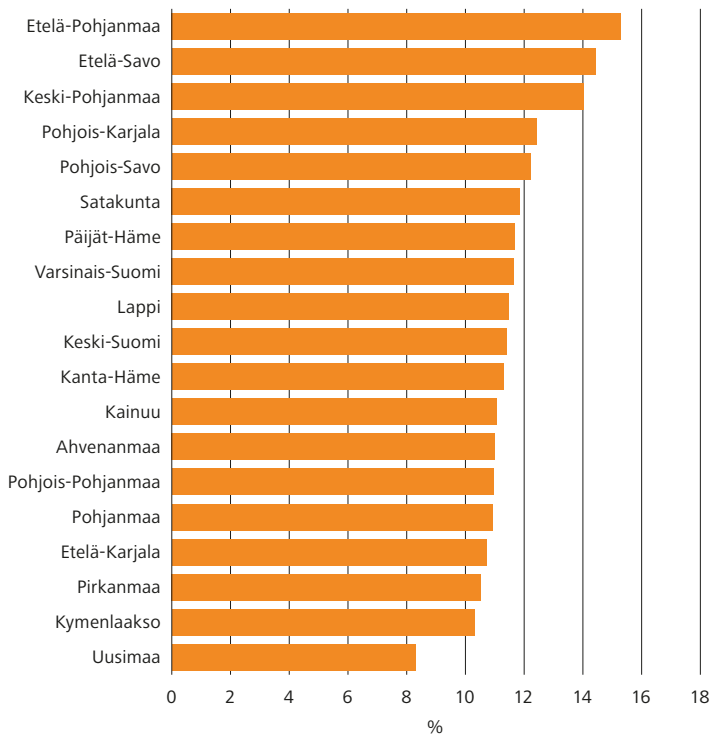
Pohjanmaa ja Etelä-Savo yrittäjien maakuntia

Suomen yrittäjien (2016) tekemän elinkeinopoliittinen mittaristo -kyselyn mukaan yrittäjien kannalta parasta elinkeinopoliittikkaa tehdään Pohjois-Savon kunnissa.

Tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan näy suoraan yrittäjien lukumäärissä ja osuuksissa, sillä eniten yrittäjiä suhteessa alueella asuviin työllisiin on Etelä-Pohjanmaalla, Etelä-Savossa ja Keski-Pohjanmaalla (kuvio 3). Nämä alueet ovat perinteistä maatalousvaltaista seutua, joissa on runsaasti myös muita pienehköjä yrityksiä. Maakunnissa, joissa on lukuisia suuria tehtaita tai paljon hallintoon ja muuhun palkansaajatyöhön perus-

Suuri osa yrityksistä toimii
alkutuotannossa, kaupan alalla
ja rakentamisessa.

KUVIO 3. Yrittäjien osuus (%) työllisistä maakunnittain 2014

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

TAULUKKO 2. Työllisten lukumäärä ja osuus ammattiaseman ja sukupuolen mukaan 2014

	LUKUMÄÄRÄ			OSUUS, %	
	YHTEENSÄ	MIEHET	NAISET	MIEHET	NAISET
Yhteensä	2 274 076	1 124 785	1 149 291	49,5	50,5
Palkansaajat	2 034 106	965 148	1 068 958	47,4	52,6
Yrittäjät	239 970	159 637	80 333	66,5	33,5

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

Suuri osa yrityksistä toimii
alkutuotannossa, kaupan alalla
ja rakentamisessa.

tuvia työpaikkoja, yrittäjien osuudet ovat selvästi edellä mainittuja maakuntia pienempiä.

Yrittäjät ovat usein iäkkäitä miehiä

Yrittäjistä oli vuonna 2014 miehiä 66,5 prosenttia ja naisia ainoastaan joka kolmas (33,5 prosenttia). Palkansaajien sukupuolijakauma oli selvästi yrittäjiä tasaisempi, sillä naisia oli kaikista palkansaajista hieman yli puolet (52,6 prosenttia). (Taulukko 2.)

Ero sukupuolijakaumassa johtuu siitä, että naiset ja miehet työskentelevät hyvin erityyppisissä tehtävissä. Yrittäjät työskentelevät pääasiassa miesvaltaisilla aloilla maanviljelijöinä ja rakentamisessa, kun taas iso osa palkansaajista sijoittuu naisvaltaisille aloille terveys- ja sosiaalipalveluihin.

Yrittäjät ovat tyypillisesti palkansaajia vanhempia ja kaikkein nuorimpia yrittäjiä on saman ikäisiin palkansaajiin verrattuna ainoastaan vähän (kuvio 4). Alle 30-vuotiaita yrittäjiä oli vuonna 2014 ainoastaan 7,5 prosenttia kaikista yrittäjistä, kun alle 30-vuotiaita palkansaajia oli kaikista palkansaajista reilu viidesosa (21 prosenttia).

60-vuotta täyttäneitä yrittäjiä oli noin 11 prosenttia kaikista yrittäjistä, kun taas palkansaajista vastaavan iän oli ylittänyt ainoastaan 8 prosenttia. Eniten yrittäjiä sijoittui ikäryhmään 50–59-vuotiaat, jonka osuus kaikista yrittäjistä oli noin kolmasosa (32,7 prosenttia).

Mistä yrittäjien ja varsinkin nuorten yrittäjien vähäinen määrä sitten johtuu? Opiskelu on luonnollisesti yksi syy nuorten vähäisempään yrittäjyyteen ja kenties suurempaan halukkuuteen tehdä palkkatöitä opintojen ohessa. Monta kertaa yrittäjäksi ryhtymistä myös harkitaan pitkään ja hartaasti. Lisäksi tutkimusten mukaan yrittäjäksi ryhtymistä ja yrittäjänä toimimista hankaloittaa Suomessa neuvonnan ja rahoituksen puute sekä korkea verotus ja liika byrokratia (Hannus 2010).

Yrittäjien koulutustaso hieman matalampi kuin palkansaajilla

Yrittäjien korkea ikä ja töiden toimialarakenne ilmenevät jossain määrin myös yrittäjien koulutustasossa. Suuri osa yrittäjistä on suorittanut keskiasteen tutkinnon, mutta vain harva on suorittanut korkeakoulu- tai tutkijakoulutusasteen koulutuksen (kuvio 5).

Iso osa yrittäjistä ei ole myöskään suorittanut perus- tai kansakoulun jälkeistä tutkintoa ollenkaan tai sitä ei ole Tilastokeskuksen tutkintorekisterissä tiedossa. Yrittäjistä tutkinto puuttuu noin 18 prosentilla, kun palkansaajilla tieto on tuntematon noin 12 prosentilla.

Yrittäjän puoliso on usein yrittäjä

Millaista yrittäjän arki sitten on? Kaaosta ja kaaoksen hallintaa, sanoo eräs yrittäjä. Ainaista työtä sanoo toinen. Pitkien työpäivien ja yrittäjyyden ainaisen läsnäolon vuoksi tasapainon löytäminen työn ja muun perhe-elämän välille on yleisen mielipiteen mukaan yrittämisen haastavimpia asioita.

Huolimatta yhteensovittamisen vaikeudesta yrittäjät ovat palkansaajia useammin perheellisiä ja heillä on useampia lapsia. Yrittäjistä noin 60 prosenttia on avioliitossa, kun palkansaajilla avioliitossa olevien osuus on noin 48 prosenttia. Eronneiden ja leskenä olevien osuudet ovat sekä yrittäjillä että palkansaajilla lähes samanlaiset, mutta palkansaajat ovat selvästi yrittäjiä useammin naimattomia.

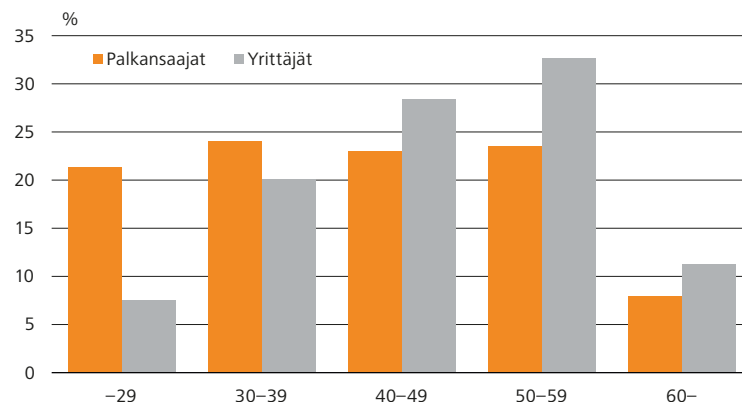
Yrittäjistä 77 prosentilla on lapsia, ja lähes joka kolmannella yrittäjällä on enemmän kuin kaksi lasta. Myös suurempia, yli viiden lapsen perheitä on yrittäjillä palkansaajia useammin. Palkansaajilla lasten lukumäärä on tyypillisesti alle kolme tai lapsia ei ole ollenkaan. (Kuvio 6.)

Työpäivien venyminen normaalin työajan ulkopuolelle ja talouden romahtamisen vaara aiheuttavat paineita, ja selvitysten mukaan stressin sietokyky on yksi yrittäjän tärkeimmistä ominaisuuksista. Yrittäjien jaksaminen on monta kertaa koetuksella, sillä harva yrittäjä pitää tai voi pitää kunnollisen loman (Karasti 2011).

Monesti yrittäjyys kulkee suvussa ja yrittäjän elämää helpottaa, mikäli yrittäjän arkea ja ajatusten juoksua on jakamassa toinen yrittäjyyttä ymmärtävä henkilö. Työssäkäyntitilaston mukaan yrittäjänä toimivien puoliset ovat töissä hieman useammin kuin palkansaajien puoliset (kuvio 7).

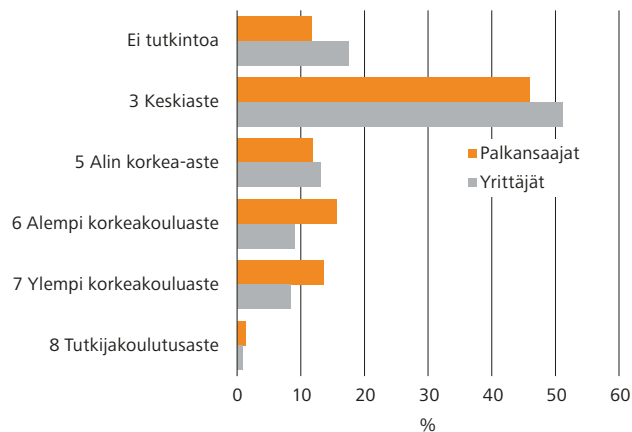
Nuorten yrittäjien määrä on kääntynyt taas laskuun.

KUVIO 4. Palkansaajat ja yrittäjät iän mukaan (%) 2014

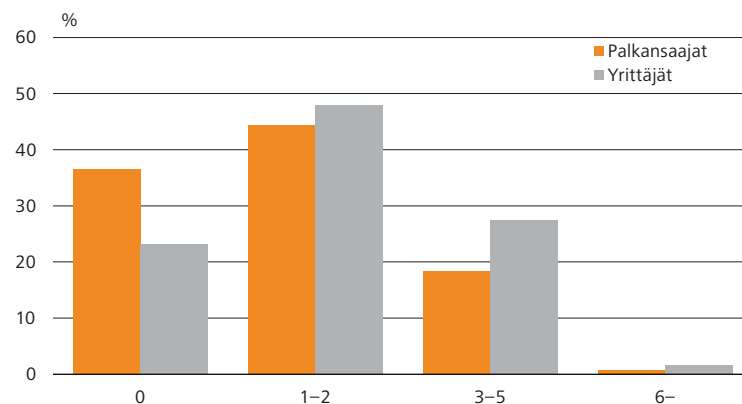
Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

KUVIO 5. Palkansaajat ja yrittäjät koulutusasteen mukaan (%) 2014

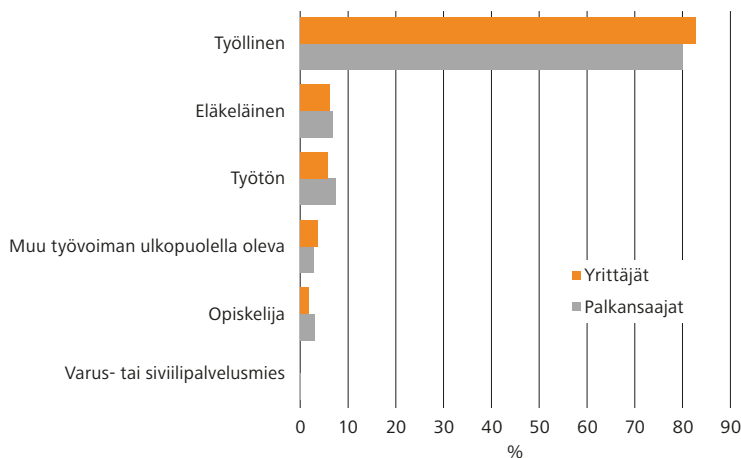
Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto ja väestön koulutusrake

KUVIO 6. Palkansaajien ja yrittäjien lasten lukumäärän jakauma (%) 2014

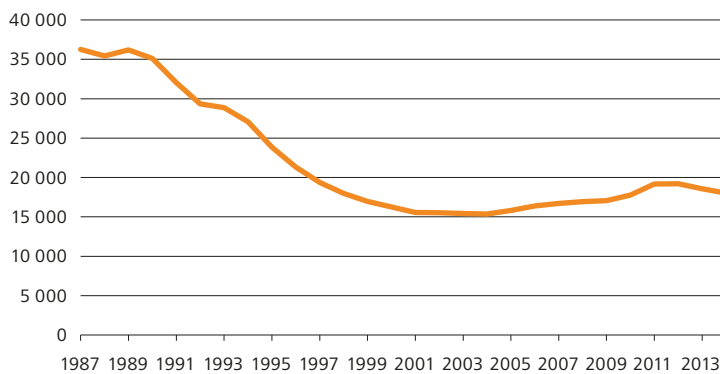
Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto ja perheet

KUVIO 7. Palkansaajien ja yrittäjien puolisoiden pääasiallinen toiminta 2014 (%)

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

KUVIO 8. Alle 30-vuotiaiden yrittäjien lukumäärä 1987–2014

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

Palkansaajien töissä olevista puolisoista toimii yrittäjänä noin 9 prosenttia, kun yrittäjien puolisoista yrittäjänä toimii jopa 32 prosenttia työllisistä. Tilaston perusteella yrittäjien puolisoiden työttömyys tai eläkkeellä olo on vastaavasti palkansaajien puolisoita selvästi vähäisempää.

Mistä tulevaisuuden yrittäjät?

Huolimatta siitä, että yrittämiseen kannustetaan ja yrittäjyysopinnot ovat osa liiketaloudellisia tutkintoja Suomessa, suomalaiset perustavat edelleen varsin varovaisesti uusia yrityksiä ja yrittäjien lukumäärä ei ole tilastojen valossa viime vuosina merkittävästi lisääntynyt.

Vaikka tutkimusten mukaan nuoret suhtautuvat kaikkein positiivisimmin yrittäjyyteen, niin silti nuorten yrittäjien lukumäärä on edelleen varsin pieni nuoriin palkansaajiin verrattuna. Nuorten yrittäjien lukumäärä on toki noussut 2000-luvun alkupuolelta tietotekniikka-alojen nopeasta kasvusta ja osin myös määritelmämuutoksista johtuen, mutta kääntynyt jälleen laskuun viimeisten kahden vuoden aikana.

Mistä sitten johtuu, että uusia yrityksiä ja nuoria yrittäjiä ei ole juuri tullut lisää työmarkkinoille. Olemmeko me suomalaiset liian mukavuudenhaluisia ja arkoja vai löytyykö syyt liiasta byrokratiasta ja yrittäjyyden aloittamisen kalleudesta. Kuka keksisi keinot, joilla saisimme ilmapiiirin positiivisemmaksi ja yrittäjyyden sekä Suomen talouden nousuun. ■

Kirjoittaja on tilastopäällikkö Tilastokeskuksen väestö- ja elinoloilastot -yksikössä.

Lähteet:

Hannus, Veikko 2010. Aloittavien yritysten käynnistysongelmat. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25727/>
URN:NBN:fi:juu-201012213210.pdf?sequence=1.

Karasti, Sari 2011. Pienyrittäjänäisten kokemuksia yrittäjyydestä ja toimeentulosta. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/82249/gradu04807.pdf?sequence=1>.

Tilastokeskus a. Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto. <http://www.stat.fi/til/yrty/index.html>.

Tilastokeskus b. Työssäkäyntitilasto <http://www.stat.fi/til/tyokay/index.html>.

Yrittäjät 2016. Elinkeinopoliittinen mittaristo 2016. <http://www2.yrittajat.fi/fi-FI/kunnat/elpo2016/>.

HEIDI LAUTTAMÄKI

Digiaktiivit uudistumisen edelläkävijöitä

Digitalisaatiota runsaasti hyödyntävät yritykset peittoavat digiä hyödyntämättömät yritykset monella eri uudistumisen mittarilla. Onko digiaktiivisuus yrityksen keino selviytyä murroksesta?

Elämme siirtymävaihetta digitaaliseen talouteen, jossa uudet teknologiat muuttavat maailmaa, aivan kuten teollinen vallankumous ja sähkön valtavirtaistuminen muuttivat. Uusien teknologioiden hyödyntäminen voi johtaa suurempiin muutoksiin, kuin mitä on osattu odottaa. Suurten tietomassojen käyttöönotto ja laaja-alaisempi hyödyntäminen muokkaavat analytiikkaa ja sen mahdollisuuksia.

Digitalisaatio, robotiikka ja keinoäly mahdollistavat monien työtehtävien uudelleenjärjestelyn ihmisiltä koneille. Monet vanhat työnkuvat katoavat, ja monet rutiininomaiset, myös kognitiiviset työt siirtyvät koneiden tehtäväksi.

Etlan mukaan pelkästään Suomessa jopa kolmannes työpaikoista saattaa kadota parin seuraavan vuosikymmenen aikana. Murros tulee muokkaamaan ja luomaan uusia työmuotoja ja muuttamaan opittuja työkäytäntöjä. Tietyt työnkuvat, kuten luovuuteen ja innovointiin liittyvät tehtävät, tulevat säilymään suurella todennäköisyydellä.

Syksystä 2016 peruskoulujen opintosuunnitelmaan lisätty, ensimmäisestä luokasta lähtien opetettava ohjelmointi tekee tämän päivän lapsista täysin diginativeja verrattuna aiempiin ikäluokkiin. Heidän sukupolvensa tulee viimeistään ajamaan läpi täydellisen transformaation digitaaliseen talouteen.

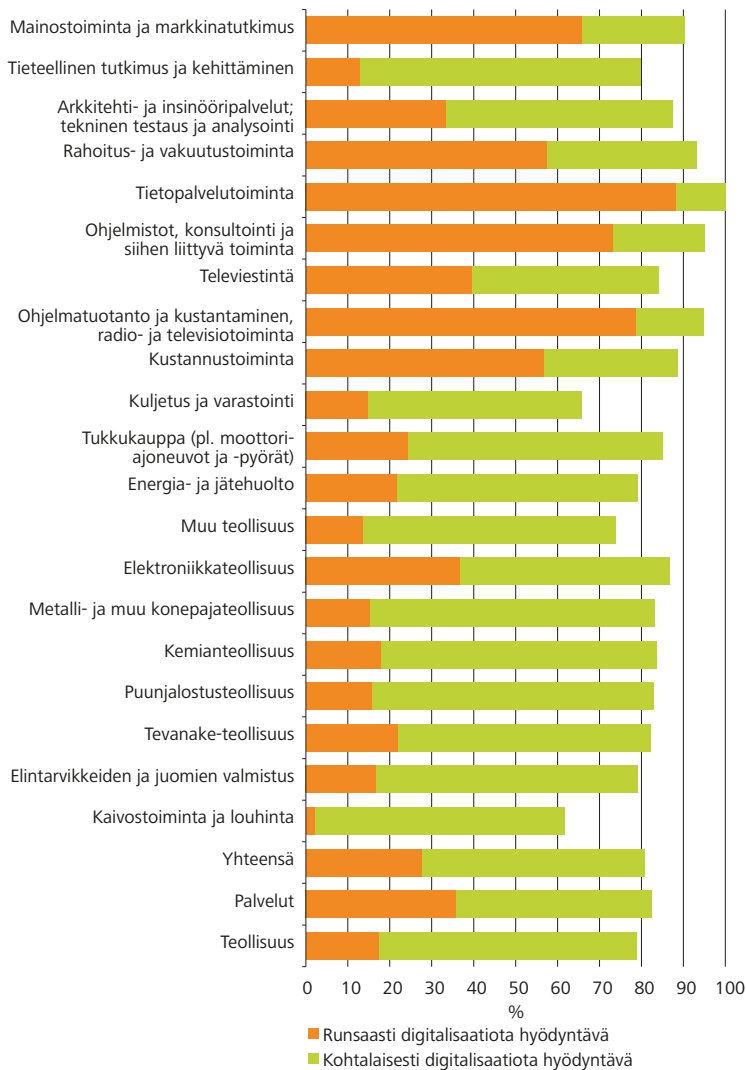
Pilvipalvelut ja digitalisaatio markkinoinnissa jo laajasti käytössä

Tilastokeskus toteuttaa joka toinen vuosi yritysten innovaatiotoiminta -tutkimuksen, joka pohjautuu EU-maissa toteutettavaan Community Innovation Survey (CIS) -yhteishankkeeseen. Tutkimuksessa kartoitetaan yritysten innovaatiotoimintaa ja sen yleisyyttä. Uusin julkaisu on kesäkuulta 2016, jossa tarkastellaan yritysten innovaatiotoimintoja vuosina 2012–14.

Innovaatiotoimintaa vuosina 2012–14 harjoittaneita yrityksiä oli noin 55 prosenttia tutkituista yrityksistä, teollisuudessa 58 prosenttia ja palvelualoilla 53 prosenttia. Selkeänä trendinä näkyi suurten yritysten suurempi osuus innovaatiotoiminnoissa. Mitä pienempiä yritykset, sitä vähäisempi oli innovaatiotoimintaa harjoittaneiden osuus.

Uusimmassa kyselyssä kysyttiin ensimmäistä kertaa yritysten digitalisaation, big datan ja julkisen sektorin avoimen datan merkittävydestä yrityksen liiketoiminnassa. Yleisesti merkittävinä yritysten liiketoiminnalle oli digitalisaatio tuotteiden markkinoinnissa ja pilvipalveluiden käyttö, jotka olivat merkittäviä lähes 65 prosentille yrityksistä. Big dataa ja avointa dataa käytettiin ►

KUVIO 1. Digitalisaation hyödyntäminen eri toimialoilla, % kaikista yrityksistä

Lähde: Tilastokeskus, innovaatiotoiminta

erityisesti markkinoinnissa, noin 37 prosenttia yrityksistä arvioi sen merkittäväksi.

Kyselyn kattamat digitalisaation eri muodot pitävät sisällään:

- digitalisaation tavaroiden ja palveluiden tuottamisessa, muotoilussa, markkinoinnissa sekä jakelussa
- pilvipalvelut
- sosiaalisen median
- esineiden internetin
- robotiikan hyödyntämisen tuotantoprosesseissa

Palvelualat edellä teollisuutta

Digitalisaation merkittävyyden perusteella yritykset jaettiin kolmeen ryhmään niin, että korkean digitalisaation hyödyntäjiin kuuluivat yritykset, jotka arvioivat merkityksen suureksi tai kohtalaiseksi vähintään viidessä digitalisaation yhdeksässä osatekijässä. Yritykset, joita ei koskenut yksikään digitalisaation muoto, kuuluvat ryhmään, joka ei hyödynnä digitaalisuutta lainkaan. Muut kuuluivat ryhmään kohtalainen digitalisaation hyödyntämisen taso.

Digitalisaation suurhyödyntäjiä on 27,6 prosenttia yrityksistä, kohtalaisesti hyödyntäviä noin 53 prosenttia (kuvio 1). Lähes viidennekselle Suomen yrityksistä digitalisaatio ei ole ollut lainkaan relevantti yrityksen liiketoiminnan kannalta vuosina 2012–14.

Palvelualoilla paljon digitalisaatiota hyödyntäviä yrityksiä on noin 36 prosenttia yrityksistä. Teollisuudessa vastaava luku on 17,5 prosenttia. Kohtalaisesti digitalisaatiota hyödyntäviä yrityksiä on teollisuudessa enemmän kuin palvelualoilla, teollisuuden osuus on noin 61 prosenttia ja palvelualojen 46,5 prosenttia.

Toimialoista tietopalvelutoiminta on luonnollisesti suurin digitalisaation hyödyntäjä. Alahan pitää sisällään kaikki internethakupalvelut, tiedonkäsittelypalvelut, pilvipalvelut, verkkoportaalit ja alustat, streaming-palvelut ja uutistoimistot. Paljon digitalisaatiota hyödyntäviä on toimialalla noin 88 prosenttia yrityksistä ja kohtalaisesti hyödyntäviä lähes 12 prosenttia.

Seuraavaksi suurimmat digitalisaation hyödyntäjät ovat ohjelmatuotanto ja kustantaminen, radio- ja televisiotoiminta ja ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta. Myös rahoitus- ja vakuutustoiminta ja mainostoiminta ja markkinatutkimus hyödyntävät digitalisaatiota ahkerasti.

Vähiten digitalisaatiota liiketoiminnassaan hyödyntäneet yritykset olivat toimialaluokissa kaivos-toiminta ja louhinta ja kuljetus ja varastointi.

Mitä suuremmista yrityksistä on kyse, sitä suurempi on paljon digitalisaatiota hyödyntävien osuus. Mitä suurempi on yritys, sitä laajempi skaala yrityksellä on tarjottavana tuotteita ja palveluja, jolloin digitaalisuus on suuremmalla todennäköisyydellä osa yrityksen toimintaa.

Yli 250 henkilöä työllistävistä yrityksistä 46,5 prosenttia hyödyntää paljon digitalisaatiota liiketoiminnassaan. 50–249 henkilöä työllistävistä yrityksistä osuus on noin 31 prosenttia ja 10–49 henkilöä työllistävistä yrityksistä noin neljännes.

Palvelualojen yli 250 henkilöä työllistävistä yrityksistä 54,5 prosenttia on digitalisaation suurkäyttäjiä, teollisuuden osuus on noin 40 prosenttia. 50–249 henkilöä työllistävissä palvelualojen yrityksistä noin 43 prosenttia käytti runsaasti digitalisaatiota ja teollisuudessa saman kokoluokan

yrityksistä osuus on lähes 22 prosenttia.

Alle 50 henkilöä työllistävästä palvelualan yrityksistä noin kolmannes on digitalisaation suurkäyttäjiä, kun taas teollisuudessa vastaava osuus on hieman alle 15 prosenttia.

Digitalisoituneet kasvavat ja kansainvälistyvät

Etlatieto Oy:n vuosittain toteuttama Digibarometri mittaa Suomen digitaalista tilaa ja menestymistä kansainvälisesti. Suomen sijoitus on parantunut vuodesta 2014 yhden sijan kerrallaan, ja uusimmasa Digibarometri 2016-julkaisussa Suomi on ykkösjajalla digibarometrin kokonaisindeksillä mitattuna.

Myös digibarometrin yritysvertailussa Suomi pitää ykköspaikkaa, ja Suomella on myös ollut vertailun parhaat edellytykset digitalisuuden hyödyntämiseen jo kolmatta vuotta peräkkäin.

Digibarometrissa tutkittiin digitaalista kyvykkyyttä ja pisteytettiin yritykset sen mukaan. Mitä suurempi digitalisuuden aste yrityksellä oli, sitä suurempi sen liikevaihdon kasvuvauhti oli. Vähiten digitalisoituneilla liikevaihdon kasvuvauhti oli 0,4 prosenttia ja eniten digitalisoituneilla 2,5 prosenttia.

Digibarometrin mukaan nuorissa yrityksissä keskimääräinen digitalisaation aste oli korkeampi kuin vanhoissa yrityksissä.

Erot yritysten globaaleilla markkinoilla toimimisessa ovat huomattavat verrattaessa yrityksiä niiden digitalisaation asteen mukaan (kuvio 2). Digiaktiiveissa yrityksissä Euroopan ulkopuolella tuotteitaan tai palveluitaan myyviä yrityksiä oli kaksinkertainen osuus, 35 prosenttia, verrattuna yrityksiin, jotka eivät hyödynnä digitalisaatiota. Kohtalaisesti digitalisaatiota hyödyntävien yritysten osuus oli 30 prosenttia.

EU-maissa tai vastaavissa tuotteitaan myyviä yrityksiä on paljon digitalisaatiota harjoittavista reilu 50 prosenttia, yrityksistä jotka eivät harjoita digitalisaatiota vastaava osuus on hieman alle 29 prosenttia.

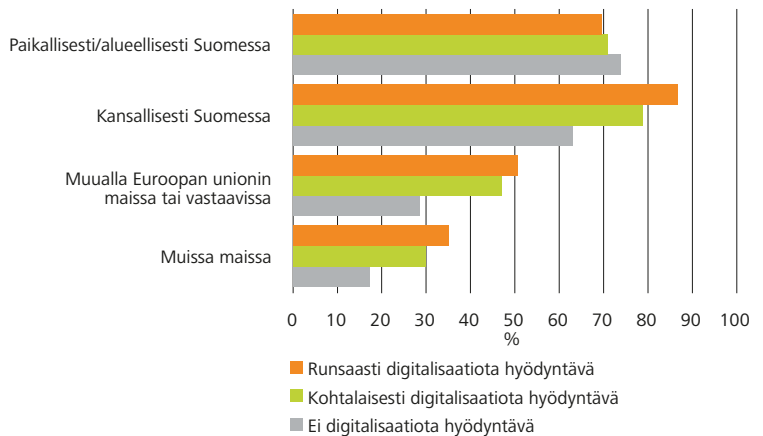
Digitalisaatiota hyödyntämättömien yritysten määrä korostui vain alueellisesti toimivien yritysten keskuudessa, jossa digitalisaatiota hyödyntämättömien osuus oli suurin, noin 73 prosenttia.

Digitalisoituneet innovoivat

Tilastokeskuksen innovaatiotutkimuksen kaikista yrityksistä noin 55 prosenttia ilmoitti harjoittaneensa innovaatiotoimintaa vuosina 2012–14.

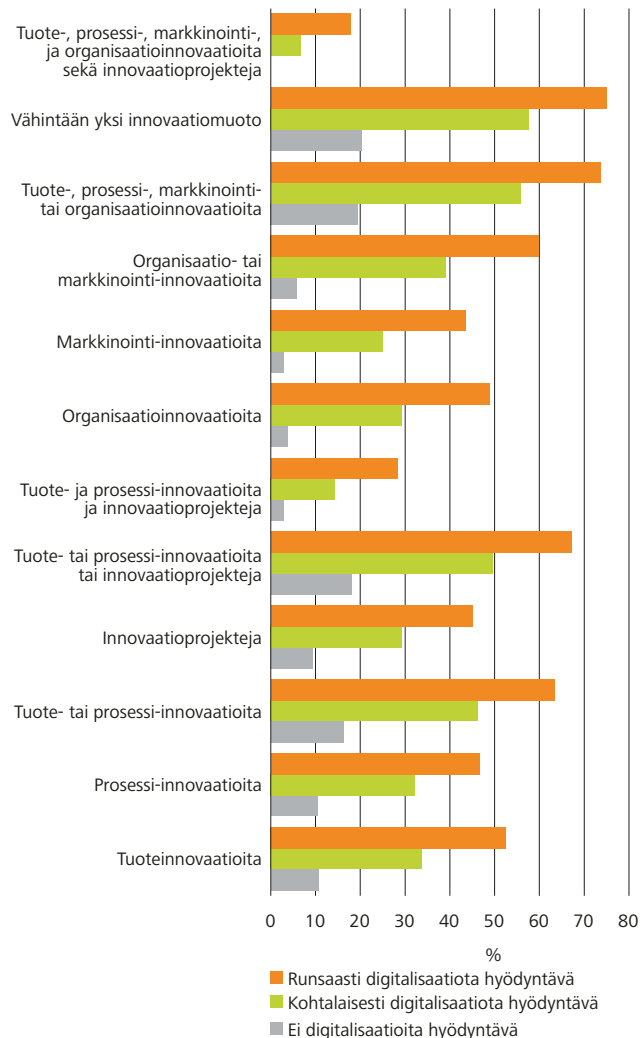
Korkean digitalisaatioasteen yrityksistä jopa kolme neljästä ilmoitti harjoittaneensa innovaatiotoimintaa ja kohtalaisen digitalisaatioasteen yrityksistä reilu 57,5 prosenttia harjoitti innovaatiotoimintaa (kuvio 3).

KUVIO 2. Maantieteellisillä markkinoilla toimiminen, % kaikista yrityksistä

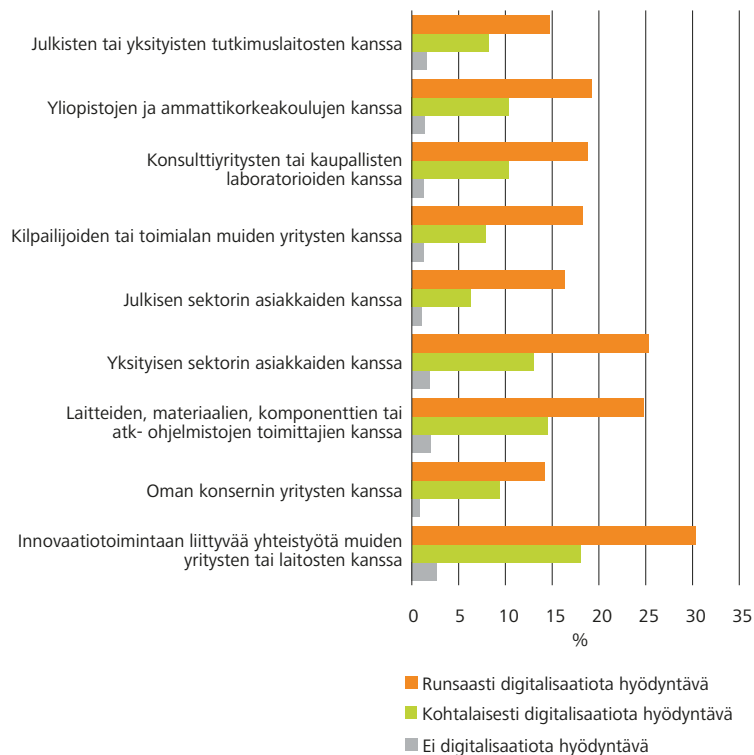
Lähde: Tilastokeskus, innovaatiotoiminta

KUVIO 3. Eri innovaatiotoimintoja harjoittaneet yritykset, % kaikista yrityksistä

Lähde: Tilastokeskus, innovaatiotoiminta

KUVIO 4. Yhteistyökumppanit innovaatiotoiminnassa, % kaikista yrityksistä

Lähde: Tilastokeskus, innovaatiotoiminta

Yrityksistä, jotka eivät hyödyntäneet digitalisaatiota lainkaan, vastaava osuus oli 20 prosenttia.

Innovaatiomuodoista tuoteinnovaatiot olivat kaikista yleisimpiä. Digitalisaation käyttöasteittain tarkasteltuna yrityksillä on valtavat erot innovaatiotoimintojen harjoittamisessa.

Digiaktiivit käyttivät innovaatiotoiminnan menoihin 3,3 prosenttia liikevaihdostaan. Kohtalaisesti digitalisaatiota hyödyntävillä vastaava osuus oli 1,8 prosenttia ja digitalisaatiota hyödyntämättömillä yrityksillä 0,2 prosenttia.

Suomi innovaatiojohtajien joukossa

Maailman talusfoorumien mukaan Suomella olisi parantamista yritys- ja innovaatioympäristöissä, vaikka Suomi sijoittui toiseksi Networked Readiness Index -vertailussa, jossa mitataan maan menestymistä digitaalisessa maailmassa ja sitä, kuinka hyvin talous hyödyntää ICT:tä hyvinvoinnin ja kilpailukykyyn edistämiseen. Suomi oli ykkössijalla vuosina 2013–14, mutta on nyt toista kertaa toisella sijalla vertailussa, jossa Singapore pitää ykkössijaa.

EU:n tasolla Suomi menestyi erittäin hyvin

Euroopan komission julkaisemassa innovaatioiden tulostaulussa, jossa sijoituimme kolmanneksi edellä vain Ruotsi ja Tanska. Suomi kuuluu innovaatiojohtajiin, joiden joukkoon mahtuu viisi EU:n jäsenvaltiota, edellä mainittujen lisäksi Saksa ja Alankomaat.

OECD:n mukaan digitalisaation omaksuminen yrityksissä ajaa innovaatiotoimintoihin, mikä myötä tuottavuus ja kilpailukyky voivat parantua. Digitalisaation eri muotojen omaksuminen yrityksissä voi nopeuttaa luovuuden ja ideoiden vaihtoa sekä yritysten sisällä että eri yritysten ja organisaatioiden välillä.

Tilastokeskuksen tulosten mukaan OECD:n teoria näyttää toteutuneen myös käytännössä. Yritysten innovaatiotoimintojen määrässä on huomattavat erot verrattaessa yrityksiä, jotka hyödyntävät ja jotka eivät hyödynnä digitalisaatiota. Digiaktiivit yritykset ovat edelläkävijöitä kaikilla uudistumisen mittareilla mitattuna ja on selvää, että digitalisaation valjastaminen yrityksen ydintoimintoihin vauhdittaa yrityksen innovaatiotoimintoja.

Digiaktiivit hyödyntävät yhteistyötä

Sitran yliasiamies Mikko Kosonen puhuu digitalisaation onnistuneesta omaksumisesta ja kilpailun siirtymisestä ekosysteemitasolle, jossa yritykset on saatava luomaan yhdessä uusia toimintamalleja ja ratkaisuja julkisen sektorin ja tutkimuslaitosten kanssa. Saattamalla eri alojen ihmisiä yhteen syntyy uusia ajatuksia ja konsepteja, joilla päästään eroon vanhoista ajatusmalleista ja parhaimmillaan rakennetaan parempaa yhteiskuntaa ja saadaan talous kasvuun.

Yritysten innovaatiotoimintaan liittyneen yhteistyön määrässä on suuret erot digiaktiivisuuden mukaan. Digiaktiiveista noin 30 prosenttia harjoitti innovaatiotoimintaan liittyvää yhteistyötä, kohtalaisesti digitalisaatiota hyödyntävien osuus oli 18 prosenttia (kuvio 4). Yrityksillä, jotka eivät hyödynnä digitalisaatiota, osuus oli hieman alle kolme prosenttia.

Yleisimmät yhteistyökumppanit olivat yksityisen sektorin asiakkaat ja laitteiden, materiaalien komponenttien tai atk-ohjelmistojen toimittajat. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat aineiston mukaan kolmanneksi yleisin yhteistyökumppani, mutta on mielenkiintoista nähdä, tuleeko jatkossa tähän muutoksia edessä olevien koulutusleikkauksien vuoksi.

Big ja avoin data käyttöön

Big data määritellään monesti kolmen v:n määritelmänä, volume (volyymi), velocity (vauhti), variety (monimuotoisuus). Eli dataa on valtava

määrä, sitä tulee lisää vauhdilla, ja se on muodoltaan vaihtelevaa.

Nykyään uutta dataa tallennetaan jokaisena kahden päivän jaksona yhtä suuri määrä, kuin sitä tallennettiin yhteensä ajanlaskun alusta vuoden 2013 vuoden loppuun.

Datasta saatava arvo syntyy vasta sen yhdistelyn, rajaamisen ja analysoinnin kautta. Välineet ja osaaminen datan jalostamiseen ja hyödyntämiseen ovat suurimmassa roolissa big datan hyödyntämisessä, ilman niitä datalla ei juurikaan ole arvoa.

Big datan ja julkisen sektorin avoimen datan hyödyntämisen merkitys ei ole vielä kovin suuri yritysten liiketoiminnan kannalta. Tosin osuudessa on suuria eroja vertaillen yrityksiä, jotka on jaoteltu digitalisaation hyödyntämisen asteen mukaan suureksi, kohtalaiseksi ja ei-relevantiksi.

Paljon digitalisaatiota hyödyntävistä yrityksistä lähes 38 prosentilla big datan ja julkisen sektorin avoimen datan käyttö markkinoinnissa on merkitykseltään suuri tai kohtalainen (kuvio 5). Kohtalaisesti digitalisaatiota hyödyntävistä yrityksistä vastaava osuus on noin 11 prosenttia.

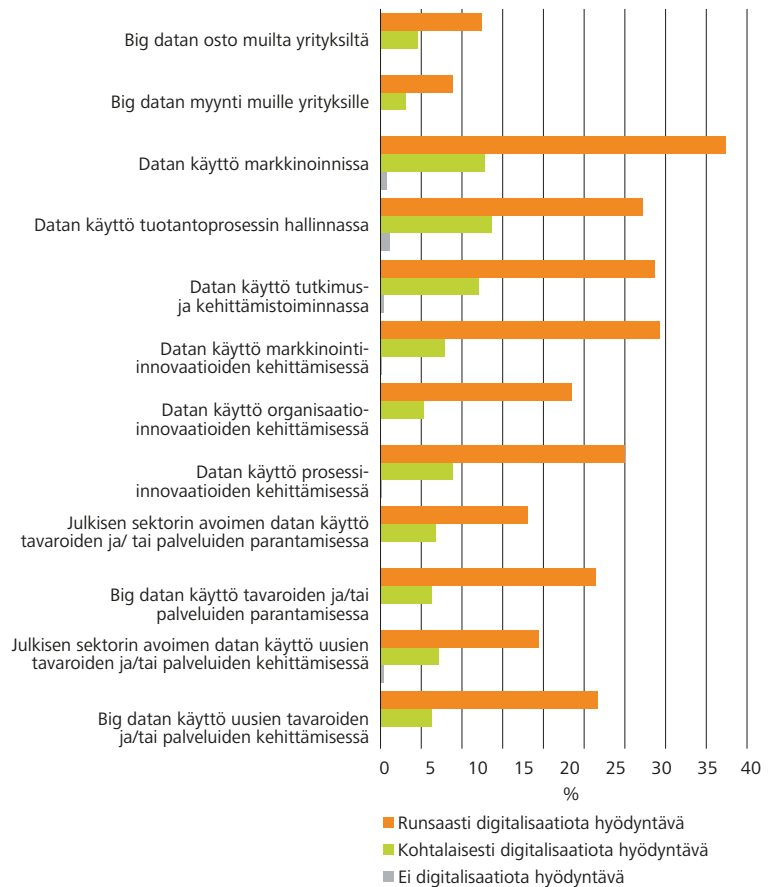
Yrityksistä, joissa digitalisaatiota ei hyödynnetä lainkaan, alle prosentti arvioi big datan ja julkisen sektorin avoimen datan käyttöä markkinoinnissa merkitykseltään suureksi tai kohtalaiseksi.

Kaikista kysytyistä datan käyttömuodoista big datan myynti muille yrityksille oli vähiten hyödynnettyä. Digiaktiiveista yrityksistä hieman alle kahdeksan prosenttia arvioi big datan myyntin muille yrityksille merkitykseltään suureksi tai kohtalaiseksi. Kohtalaisesti digitalisaatiota hyödyntävillä yrityksillä vastaava osuus oli hieman alle kolme prosenttia.

Ne yritykset, jotka eivät hyödynnä digitalisaatiota mutta arvioivat big datan ja avoimen datan käytön merkitykseltään kohtalaiseksi tai suureksi, ovat kaikki teollisuusyrityksiä toimialoilta kaivos-toiminta ja louhinta, kemianteollisuus, metalli- ja muu konepajateollisuus ja energia- ja jätehuolto.

Big datan ja julkisen sektorin avoimen datan hyödyntämisen merkitys ei ole vielä kovin suuri yritysten liiketoiminnan kannalta.

KUVIO 5. Big datan ja julkisen sektorin avoimen datan käytön merkitys suuri tai kohtalainen yrityksen liiketoiminnalle, % kaikista yrityksistä

Lähde: Tilastokeskus, innovaatiotoiminta

Big datan hyödyntämisestä kilpailuetua

Big datan hyödyntämisestä analytiikan välineenä on kohistu paljon. Maailman talousforumin tutkimus uusien teknologioiden valtavirtaistumisesta povaa big datan käytön päätöksenteossa saavutettavan valtavirtaistumisen vuonna 2023.

Tilastokeskuksen yritysaineiston mukaan big datan käyttö ja hyödyntäminen oli vuosina 2012–14 Suomessa vielä alullaan. Big datan ja julkisen sektorin avoimen datan hyödyntäminen liiketoiminnassa oli merkitykseltään suuri tai kohtalainen vain 3,6–16,6 prosentille yrityksistä riippuen kysytystä datan muodosta. Tosin digiaktiiveilla vastaavat luvut ovat 7,9–37,7 prosenttia, joten digitalisaatiota runsaasti hyödyntävät yritykset ovat selkeästi edelläkävijöitä myös big da- ➤

tan ja avoimen datan hyödyntämisessä.

Etla on tutkinut big datan käyttöä yrityksissä, joiden liiketoimintaan liittyy digitalisaatiota. Etlan päätelmien mukaan ymmärrys big datan tarjoamista mahdollisuuksista ja osaaminen sen hyödyntämiseen ei ole vielä suurta.

Datan analysointi ja käsittely vaatii osaamista, jota yrityksissä ei vielä laajasti ole. Big data tulee kuitenkin vielä lyömään läpi ja ulottumaan kaikille sekä julkisen että yksityisen sektorin käyttöön. OECD:n mukaan big datan ja data-analytiikan käyttö yrityksissä nostaa tuottavuutta noin 5–10 prosenttia nopeammin kuin yrityksissä, jotka eivät sitä käytä.

Yhtenä esimerkkinä Etlan tutkijat ovat onnistuneet rakentamaan Googlen big datan avulla työttömyyden ennustemallin ETLAnow, jossa mennyt, tämänhetkistä ja tulevaa työttömyyttä estimoidaan lukuisten eri reaaliaikaisten google-hakusanon määrän perusteella. Mallin ennusteet näyttävät menneen lähelle todellisia työttömyyslukuja.

ETLAnow:n kaltaiset reaaliaikaista big dataa käyttävät mallit voivat olla mullistavia tulevaisuudessa pystyessään ennustamaan tulevia talouskriisejä tai seuraavaa globaalia epidemiaa.

Datan käytön mahdollisuudet ovat lähes rajattomat, ja se, miten dataa osataan hyödyntää tulevana vuosikymmeninä, tulee muuttamaan elinympäristöämme suuresti. ■

Kirjoittaja on kansantaloustieteen maisterintutkintoa suorittava KTK, joka työskenteli Tilastokeskuksen yritystilastot-yksikössä innovaatiotutkimuksen parissa kesän 2016.

Lähteitä:

Big datan hyödyntäminen, 2014, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu, <http://www.lvm.fi/documents/20181/797516/Julkaissuja+20-2014/f06b6c3e-58ee-45cb-8eb2-a8475a036ad4?version=1.0>

Katsaus suomalaisen työn tulevaisuuteen, 2014, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, https://peda.net/jyvaskyla/yrityksikasvatus/ttjy/ink%20C3%A4/3:file/download/e3ed98ae4a358002a3f64b71224d4f58795f2c4a/30_2014_TEM_katsaus_suomalaisen_tyon_tulevaisuuteen_25082014.pdf

Pajarinen, Mika & Rouvinen, Petri & Ekeland, Anders (2015). Computerization Threatens One-Third of Finnish and Norwegian Employment, ETLA Muistio. <http://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Muistio-Brief-34.pdf>

Tilastokeskus. Innovaatiotoiminta, <http://tilastokeskus.fi/til/inn/index.html>

Digibarometri 2016, 2016, Etlatieto Oy, http://teknologiateollisuus.fi/sites/default/files/file_attachments/digibarometri-2016.pdf

European Innovation Scoreboard 2016, 2016, European Commission, <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/17822>

Baller, Silja & Dutta, Soumitra & Lanvin, Bruno (2016), The Global Information Technology Report 2016 Innovating in the Digital Economy, World Economic Forum, http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Full_Report.pdf

Deep Shift Technology Tipping Points and Societal Impact, 2015, World Economic Forum, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GAC15_Technological_Tipping_Points_report_2015.pdf

Antikainen, Janne & Eskelinen, Jarmo & Koski, Heli & Niemi, Tommi & Pajarinen, Mika & Pyykkönen, Sinikka & de Vries, Marc (2016), Massadatasta liiketoimintaa ja tehokkaita julkisia palveluja, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2016, https://www.etla.fi/wp-content/uploads/vnk_raportti_2016_16-1.pdf

Mikko Kosonen, Sitra: Onnistunut digitalisaatio vaatii suuria päätöksiä, Net-lehti 2/2015 [http://www.net.fujitsu.fi/fi-FI/22015/Mikko_Kosonen_Sitra_Onnistunut_digitalis\(9231\)](http://www.net.fujitsu.fi/fi-FI/22015/Mikko_Kosonen_Sitra_Onnistunut_digitalis(9231))

Stimulating Digital Innovation for Growth and Inclusiveness the Role of Policies for the Successful Diffusion on ICT, 2016, OECD Digital Economy Papers, http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/stimulating-digital-innovation-for-growth-and-inclusiveness_5j1wqvhg3l31-en;jsessionid=4t8q6diwvbq0j.x-oecd-live-03

Tuhuri, Joonas (2016), ETLAnow: A Model for Forecasting with Big Data Forecasting Unemployment with Google Searches in Europe, ETLA Raportit, <http://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Raportit-Reports-54.pdf>

Vienti on harvojen varassa

Suomi poikkeaa yritysraakenteeltaan suuresti Euroopan talousmoottorista.

Saksassa on satojatuhansia pk-yrityksiä, jotka toimivat kansainvälisillä markkinoilla. Suomessakin on lukuisia pieniä ja satunnaisia viejäyrityksiä, joista pitäisi saada vähän isompia ja kasvavia.

Ulkomaankauppa on Suomessa keskittynyt suhteellisen harvoin yrityksiin. Seitsemäntoista vientiyrityksen osuus on lähes 40 prosenttia 54 miljardin euron tavaraviennistä Tullin tilastojen mukaan. Kymmenen suurimman viejän osuus viennin arvosta oli kolmannes ja viiden suurimman lähes neljännes vuonna 2015.

Kulkuneuvojen, kuten autojen ja laivojen valmistuksessa sekä metalli- ja metallituoteteollisuudessa jopa yli 70 prosenttia tavaraviennistä kasautui viiteen suurimpaan yritykseen. Viennin keskittymistä on tosin hidastanut 2000-luvulla suurten yritysten vaikeudet keskeisillä markkina-alueilla, tehtaiden sulkemiset kotimaassa ja tuotannollisten toimintojen siirto ulkomaille.

Pääosalla vienti on alle 100 000 euroa

Tavaravientiä oli vuonna 2015 kuitenkin yhteensä 18 210 yrityksellä, mutta miltei kolmella neljäsosalla eli 13 300 yrityksellä vienti jäi alle 100 000 euroon. Suuresta lukumäärästään huolimatta näiden pienimuotoista ulkomaankauppaa harjoittavien yritysten osuus maamme tavaraviennin kokonaisarvosta jäi ainoastaan neljään prosenttiin.

Tullin normaalisti julkaisemista ulkomaankaupan tilastoista ei saada tietoja yrityksistä, joiden viennin arvo on alle 100 000 euroa, mutta viraston räätälöimien erityistilastojen mukaan pienimuotoista vientiä harjoittavista 61 prosenttia eli 8 140 oli sellaisia, joissa vienti ei yltänyt edes 10 000 euroon (taulukko 1). Eniten näitä yrityksiä oli kaupassa ja vähäistä tavaravientiä harjoittavilla palvelualueilla. ➤

TAULUKKO 1. Pienimuotoista tavaravientiä harjoittaneet yritykset 2015 (viennin arvo alle 100 000 euroa)

VIENNIN ARVO, EUROA	YRITYKSET, LKM	OSUUS PIENTÄ VIENTIÄ HARJOITTANEISTA (ALLE 100 000 EUROA) %	OSUUS KAIKISTA VIENTIYRITYKSISTÄ, %
50 000–99 999	1 292	9,7	7,1
20 000–49 999	2 061	15,4	11,3
10 000–19 999	1 894	14,1	10,4
Alle 10 000	8 144	60,8	44,7
Yhteensä	13 391	100,0	73,5

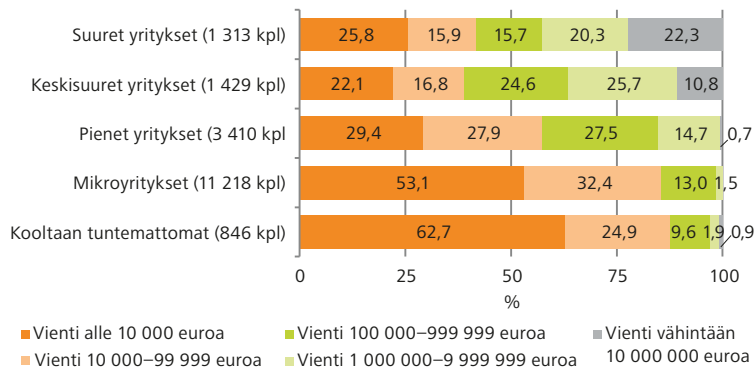
Lähde: Tullin tekemät erityistilastot

TAULUKKO 2. Kaikki vientiyritykset ja satunnaiset viejät* viennin arvon mukaan 2015

VIENNIN ARVO, EUROA	VIENTIYRITYKSIÄ YHTEENSÄ, LKM	SATUNNAISIA VIEJIÄ, LKM	SATUNNAISET VIEJÄT / KAIKKI VIENTIYRITYKSET, %
Alle 10 000	8 144	4 743	58,2
10 000–19 999	1 894	529	27,9
20 000–49 999	2 061	425	20,6
50 000–99 999	1 292	147	11,3
100 000–	4 821	–	–
Yhteensä	18 212	5 844	32,0

*Satunnainen viejä: viennin arvo alle 100 000 euroa ja vientiä vain yhtenä kuukautena kalenterivuoden aikana.
Lähde: Tullin tekemät erityistilastot

KUVIO 1. Tavaravientiä harjoittavat yritykset henkilöstön kokoluokan ja viennin arvon mukaan 2015

Lähde: Tullin tekemät erityistilastot

Yrityksiä, joiden tavaravienti oli vähintään 10 000 mutta alle 50 000 euroa, oli noin 4 000, mikä muodosti 22 prosenttia kaikista tavaraviejiistä vuonna 2015. Yrityksiä, joiden viennin arvo oli vähintään 50 000 mutta alle 100 000 euroa, oli 1 290. Viimeksi mainitussa ryhmässä oli paljon perusmetalli- ja metallituotteiden sekä elintarvikkeiden valmistusta harjoittavia yrityksiä.

Kaikista tavaravientiä harjoittavista yrityksistä noin 5 840 eli kolmannes oli satunnaisia vientiyrityksiä. Satunnaista vientiä harjoittavat yritykset ovat pääasiassa alle kymmenen henkilöä työllistäviä mikroyrityksiä. Määritelmällisesti yritys on satunnainen vientiyritys, jos sen viennin arvo on alle 100 000 euroa ja vientiä on vuodessa vain yhden kuukauden aikana (taulukko 2).

Suomi on eri maata kuin Saksa

Viennin pieni arvo ei välttämättä riipu yrityskoosta. Pienten yritysten ja mikroyritysten joukossa on satoja yrityksiä, joiden vienti oli yli miljoona euroa vuonna 2015. Viennin arvo voi kohota suureksi esimerkiksi ulkomaankauppaa käyvissä mutta henkilöstöltään pienissä tukkukaupan yrityksissä, joskin niiden vienti on tosiasiaa kauppatavaroiden läpikulkulaskutusta ja välitystä asiakkaille (kuvio 1).

Tullin tilastojen mukaan 82 prosenttia tavaraviennistä kertyi kuitenkin suuriin vähintään 250 henkilöä työllistäviin yrityksiin, joita on alle puoli prosenttia maamme yrityskannasta. Pk-yritysten osuus oli vain 14 prosenttia, joista keskiuuria yrityksiä oli vajaat yhdeksän prosenttiyksikköä, pieniä yrityksiä vajaat neljä prosenttiyksikköä ja mikroyrityksiä runsas prosenttiyksikkö.

Suomen tilanne poikkeaa radikaalisti esimerkiksi Saksan tilanteesta. Saksan neljästä miljoonasta yrityksestä yli 95 prosenttia on perheyrittäjäpohjalta toimivia pk-yrityksiä, joista 300 000–400 000 toimii myös kansainvälisillä markkinoilla. Siellä pk-yritykset ovat pystyneet kehittämään omilla osaamisalueillaan laadukkaita tuotteita, palveluja ja teknologioita, joilla on ulkomaista kysyntää.

Palveluviejistä vähän tilastotietoja

Tilastokeskuksen maksutasetilastojen mukaan palveluvienti oli vuonna 2015 lähes 23 miljardia euroa, eli vajaa neljännes vaihtotaseen tuloista. Palveluvientiä ovat matkailu, kuljetus ja niin sanottu muut palvelut. Jälkimmäisestä ryhmästä merkittävä osa koostuu osaamisintensiivisistä ICT- ja liike-elämän palveluista, jotka ovat kaikkein dynaamisin osa palvelujen ulkomaankauppaa.

Palveluvientiä harjoittavista yrityksistä ei ole kuitenkaan saatavilla yhtä tarkkoja tilastotietoja kuin tavaraviejistä. Parhaimmat tiedot pohjautuvat Suomen Yrittäjien, Finnveran ja työ- ja elinkeinoministeriö TEM:in 2016 pk-yritysbarometrikyselyihin. Niiden pohjalta päätellen Suomessa toimii noin 21 000 ulkomaista toimintaa harjoittavaa palveluyritystä kiinteistöalalla pois lukien.

Helsingin seudun kauppakamarin kesällä 2016 tekemä pk-yritysten kansainvälistymistä ja kasvua koskeva kyselytutkimus tarjoaa myös tietoa palveluyritysten ulkomaisesta toiminnasta. Kyselyyn vastanneista 60 prosenttia oli yrityksiä, joiden liikevaihto koostui kokonaan tai pääosin palveluista. Vastanneiden pk-yritysvaltaisuutta kuvasi se, että 90 prosenttia yrityksistä työllisti alle 50 henkilöä.

Palveluviennillä on tärkeä merkitys varsinkin osaamisintensiivisillä liike-elämän palvelualoilla. Vuotta 2014 koskevat Tilastokeskuksen yrityspalveluyritysten tilastot osoittavat, että ulkomaisen toiminnan merkitys on suuri tietotekniikkapalveluissa, missä se nousi lähes 50 prosenttiin liikevaihdosta. Toiseksi suurinta se on lakiasiain palveluissa ja kolmanneksi suurinta teknisissä palveluissa.

Kansainvälistymiseen panostaa monenlaisia yrityksiä

Helsingin seudun kauppakamarin kyselyyn kesällä 2016 osallistuneista pk-yrityksistä lähes kolmanneksella kansainvälinen toiminta oli vakiintunutta tai ne panostivat siihen voimakkaasti. Kansainväliseen toimintaan panostaneissa on kaikenkokoisia pk-yrityksiä alkaen alle kaksi henkilöä työllistäneistä yrityksistä keskisuuriin, vähintään 50 henkilöä työllistäviin yrityksiin.

Tosin ulkomaisen toiminnan yleisyys lisääntyy yrityskoon kasvaessa, mikä on yhteydessä yrityksen kasvuhakuisuuteen. Kansainväliseen toimintaan panostavissa on enemmän voimakkaasti kasvuhakuisia yrityksiä kuin vain kotimaassa toimivissa yrityksissä. Osa uusista yrityksistä on jo syntyessään kansainvälisiä, sillä kotimaan markkinat ovat niille liian kapeat.

Ulkomailla toimivia pk-yrityksiä löytyy kaikilla toimialoilla, mutta suhteellisesti eniten niitä on ICT-aloilla, teollisuudessa ja tukku- ja vähittäiskaupassa. Vaikka joukossa on paljon palve-

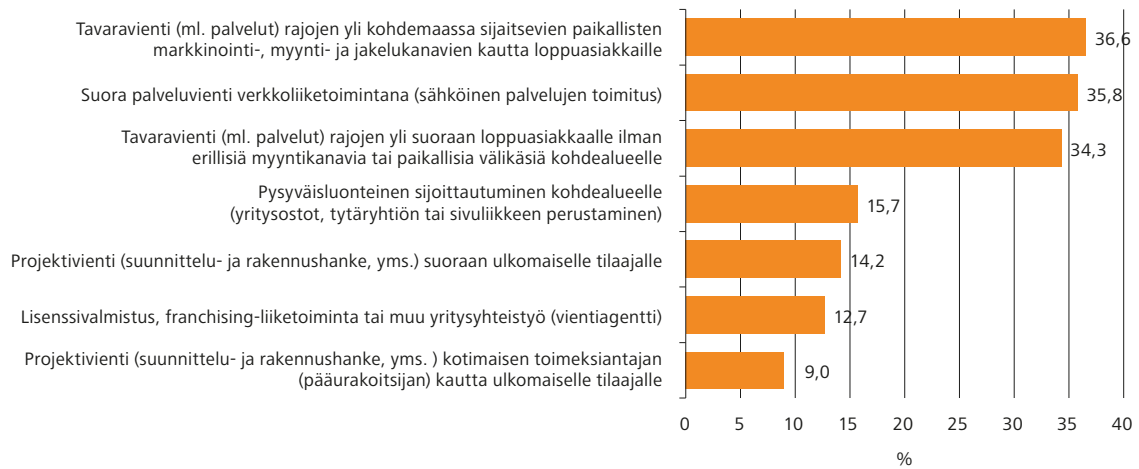
Sijoittautuminen ulkomaille voi olla ainoa mahdollisuus palvelualoilla, joissa palvelujen tuottaminen ja kuluttaminen tapahtuu samanaikaisesti.

luyrityksiä, tuotevalmistuksen ja -myynnin piirissä olevien yritysten joukossa on yhä suhteellisesti hieman enemmän kansainvälistyneitä yrityksiä kuin puhtaasti palvelualojen puolella.

Kauppakamarin kyselystä saadaan laajempi käsitys pk-yritysten kansainvälistymisen muodoista tai ulkomaille suuntautuvan tavaraj- ja palvelukaupan eri toimitusmuodoista kuin Tullin perinteisistä rajojen yli tapahtuvaa tavaroiden ulkomaankauppaa koskevista tilastoista tai kansantalouden ulkoista tasapainoa kuvaavista Tilastokeskuksen maksutasetilastoista.

Yleisimmät kansainvälistymisen muodot ovat tavaravienti, joka kanavoituu kohdemaassa sijaitsevien paikallisten markkinointi-, myynti- ja jakelukanavien kautta loppuasiakkaille, suora palveluvienti verkkoliiketoimintana eli sähköinen palvelujen toimitus sekä tavaravienti suoraan loppuasiakkaalle ilman erillisiä myyntikanavia tai paikalli- ➤

KUVIO 2. Pk-yritysten ulkomaisen toiminnan pääasialliset muodot, prosenttia toimintaa harjoittavista yrityksistä

Lähde: Kauppakamarin kyselyt 2016

sia välikäsiä ulkomaisella kohdealueella (Kuvio 2).

Joka kuudes kyselyyn vastanneista pk-yrityksistä oli sijoittautunut pysyväisluonteisesti ulkomaiselle markkina-alueella tytäryhtiötä perustamalla. Sijoittautuminen ulkomaille voi olla ainoa mahdollisuus palvelualoilla, joissa palvelujen tuottaminen ja kuluttaminen tapahtuu samanaikaisesti. Kauppakamarin kyselyjen mukaan ulkomaisia tytäryhtiötä oli kuitenkin monilla eri toimialoilla.

Rajojen yli tapahtuvan tavara- ja palveluvienin ja pysyväisluonteisen ulkomaisen sijoittumisen välimuotona esiintyy projektivientiä, joka edellyttää toimeksisaajan työntekijöiden tilapäistä oleskelua kohdemaassa paikan päällä. Siihen voi liittyä myös tavara- ja laitetoimituksia toimeksisaajan kotimaasta, viennin kohdemaasta tai muualta ulkomailta. Projektivientiä esiintyy etenkin liike-elämän palvelualoilla.

Projektivienti voi tapahtua suoraan ulkomaiselle tilaajalle tai alihankintatöinä kotimaisen toimeksiantajan kautta ulkomaiselle tilaajalle. Kauppakamarin kyselyjen mukaan joka seitsemäs kaikista ulkomaisista toimintaa harjoittavista yrityksistä harjoitti projektivientiä suoraan ulkomaiselle tilaajalle. Vajaat kymmenen prosenttia harjoitti sitä kotimaisen toimeksiantajan kautta.

Pääasialliset markkinat lähialueilla

Helsingin seudun kauppakamarin kyselystä ilmenee, että pk-yritysten pääasialliset ulkomaiset markkina-alueet löytyvät Pohjoismaista tai muu-

alta Länsi-Euroopasta. Seuraavina tulevat Pohjois-Amerikka, Venäjä ja muu EU:n ulkopuolinen Itä-Eurooppa. Potentiaalisia markkina-alueita, joissa yrityksillä ei ole vielä toimintaa, ovat muun muassa Intia ja Latinalainen Amerikka.

Yritykset pyrkivät myös Pohjoismaiden ja muiden EU-maiden markkinoille, jos niillä ei ole siellä vielä toimintaa. Lisäksi EU:n ulkopuolinen Itä-Eurooppa on monien pk-yritysten kiinnostuksen kohteena. Venäjä oli vähemmän kiinnostavien uusien alueiden joukossa. Tämä näkemys toistui myös Teollisuustaitteen Liitto Ornamon kesällä 2016 tekemässä muotoilualan suhdannekyselyssä.

Pk-yritysten vähäinen kiinnostus Venäjää kohtaan ei ole pelkästään tulosta Ukrainan kriisistä tai siitä seuranneista talous- ja vastapakotteista, vaan sama ilmiö on ollut nähtävissä jo aiemmin. Edes se, että Suomessa asuu noin 70 000 venäjänkielistä, joilla voisi olla kielitaitoa, hyvää koulutusta ja tuntemusta Venäjän markkinoista, ei ole siivittänyt kaupan kasvua. ■

Kirjoittaja toimii tutkijana omistamassaan yrityksessä (Lith Consulting Group).

Suomen vaihtotase oli viisi vuotta peräkkäin alijäämäisen vuosina 2011–15, joskin alijäämä on pienentynyt vuoteen 2015 tultaessa. Alijäämää oli kuitenkin 0,9 miljardia euroa. Heikkoa kehitystä 2009 jälkeen selittävät viennin tuote- ja maarakenne, epäedullinen vaihtosuhteen kehitys sekä heikentynyt kilpailukyky perinteisiin ja uusiin kilpailijamaihin nähden (Kuvio 3).

Suomen heikentynyttä kilpailukykyä voidaan kuvata reaalisten yksikkötyökustannusten kehityksellä. Kustannukset ovat nousseet keskeisiin kilpailijamaihin nähden jo 2000-luvun alusta lukien, eli ilmiö ei ole vain kansainvälisen finanssikriisin aiheuttamaa. Yksikkökustannukset nousevat, jos työn tuottavuus pienenee, työn hinta nousee ja tuotteista saatava suhteellinen hinta alenee.

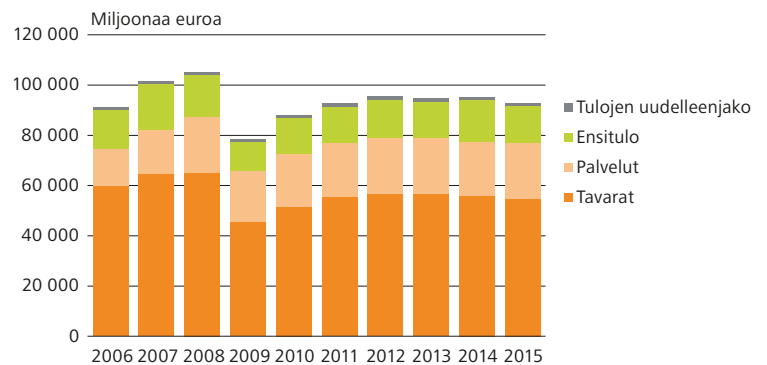
Osasyynä ongelmiin on se, että Suomessa tuotetaan suhteellisen vähän kansainvälisesti tunnettuja ja laadukkaita brändituotteita ja merkittävä osa suomalaisista vientituotteista on keskittynyt nopean tuottavuuden kasvun toimialoille, joissa tuotteiden hinnat ovat alentuneet nopeasti, eivätkä yritykset ole kyenneet laajentamaan toimintaansa uusille kasvu-urille ja markkina-alueille.

Viennin tuoterakenne on muuttunut 2000-luvulla epäedulliseksi siten, että korkean teknologian tuotteiden vienti on romahtanut suhteellisesti ja määrällisesti. Nyt korkean teknologian tuotteiden viennin osuus Suomen tavaraviennistä on kaksi kertaa pienempi kuin 1990-luvun taantuman jälkeen. Myös tuoteryhmän kauppatase on painunut 2,5 miljardia euroa alijäämäiseksi.

Palveluvienti ei ole korvannut menetyksiä

Korkean osaamisen palvelukauppa ei ole myöskään pystynyt kokonaan täyttämään sitä aukkoa, joka on syntynyt fyysisten korkean teknologian tuotteiden viennin rajusta supistumisesta. Tosin korkean arvonlisäyksen palveluvienti, kuten ICT-palvelujen ja muiden osaamisintensiivisten liike-elämän palvelujen vienti on lisääntynyt 2010-luvulla ja se on korkeammalla tasolla kuin aiemmin.

KUVIO 3. Suomen vaihtotaseen kehitys 2006–15, miljoonaa euroa

Lähde: Tilastokeskus Maksutasetilastot.

Suomen ulkomaankauppa laahaa kilpailukyvyntä puutteessa

Palveluviennin osuus vaihtotaseen tuloista on kasvanut Suomessa viime vuosina lähes neljännekseen vaihtotaseen tuloista johtuen osin tavaraviennin heikosta kehityksestä. Tästä huolimatta Suomen palveluvienti on pientä muihin Pohjoismaihin verrattuna. Palveluvienti on silti globaali kasvuala, sillä osa teollisesta toiminnasta on muuttumassa digitaaliseksi palveluliiketoiminnaksi.

Myös matkailussa Suomi on alisuorittaja. Maailman matkailujärjestö UNWTO:n tilastojen mukaan ulkomaalaisten matkailijoiden osuus on ollut Suomessa vain viidesosa Ruotsin, kolmasosa Tanskan ja alle 60 prosenttia Norjan matkailijamäärästä. Suomea asukasluvultaan 16 kertaa pienemmässä Islannissakin matkailijamäärät ovat lähes 40 prosenttia maamme matkailijoista.

Lähteitä:

Lith, Pekka: Yritysten kansainvälistyminen, Raportti ulkomaista toimintaa harjoittavista yrityksistä Helsingin seudulla 2016, Lith Consulting Group; Helsinki 2016.

Suomen Yrittäjät, Finnvera Oyj ja työ- ja elinkeinoministeriö TEM: Pk-yritysbarometri 2/2016, Helsinki 2016.

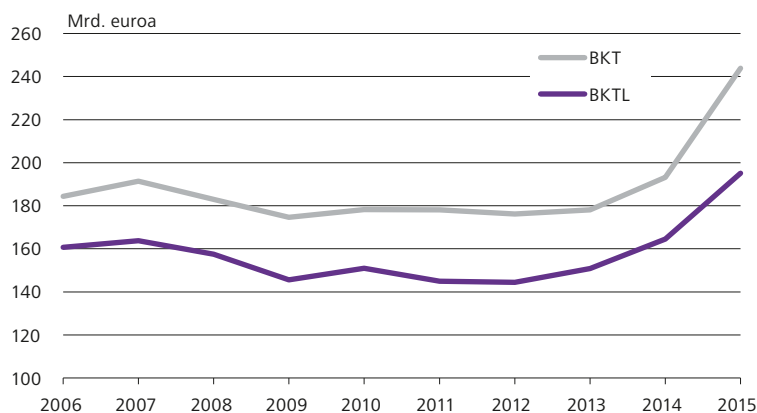
Tilastokeskus: Maksutase ja ulkomainen varallisuusasema, kansantalous 2016, Helsinki 2016.

Tilastokeskus: Yrityspalvelut 2014, palvelut 2015, Helsinki 2015.

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo: Muotoilualan suhdannekatsaus 2016, toim. Lith Consulting Group, Helsinki 2016.

Tulli: Tilastot tavaroiden ulkomaankauppaa käyvistä yrityksistä.

Irlannin bruttokansantuotteen (bkt) ja bruttokansantulon (bktl) volyyymi, 2006–2015

Lähde: National Accounts, Central Statistical Office of Ireland

Voiko maan bkt kasvaa 26,3 prosenttia vuodessa?

Globalisaatio ilmiönä ei ole mitenkään uusi, mutta sen kuvaaminen tilastojen avulla käy yhä vaikeammaksi ja tarpeellisemmaksi ilmiön voimistuessa ja saadessa yhä uusia ilmentymiä.

Globalisaatio haastaa tilastot ainakin kahdella tavalla. Ilmiö vaikeuttaa perinteisten tilastojen laadintaa rapauttamalla niiden laatua ja toisaalta globalisaation kuvaaminen vaatii uusia tilastotuotteita. Globalisaatiokehitystä edistävät erityisesti monikansalliset yritykset, jotka sekä laajentavat liiketoimintaansa että pilkkovat toimintojaan usein maailmanlaajuisesti.

Globalisoituneessakin maailmassa tilastoja laaditaan kansallisesta näkökulmasta. Tällöin ongelmana on, miten erottaa monikansallisten yritysten kan-

sallinen tuotanto ja tulot. Yritykset eivät välttämättä nykyään edes seuraa kaikkia toimintojaan maakohtaisesti, jolloin myös tilastoinnissa tarvittavien lähdetietojen saatavuus heikentyy.

Myös eri maiden välisten tilastojen tulisi olla vertailukelpoisia keskenään. Tämä edellyttää kansainvälisesti sovittuja käsitteitä, luokituksia ja määritelmiä.

Globalisaatioon liittyvät ilmiöt myös muuttuvat ja saavat jatkuvasti uusia ilmentymiä, minkä vuoksi tilastoinnissa joudutaan soveltamaan osin puutteellistakin ohjeistusta. Tämä voi johtaa eroaviin tulkintoihin eri maiden tilastoissa ja sitä kautta tilastojen vertailukelpoisuuden heikkenemiseen.

Näistä ja monista muista globalisaation tuomista tilastointiongelmista huolimatta kansalliselle tilastoinnille on edelleen tarve ja sen laadusta tulee huolehtia, sillä näin turvataan tietopohja kansalliselle päätöksenteolle. Kansalliset tilastot ovat myös merkittävässä roolissa kansainvälisessä yhteistyössä. Niitä hyödynnetään muun muassa kansainvälisiä kauppasopimuksia laadittaessa, ja esimerkiksi Suomen EU-maksut perustuvat kansantalouden tilinpidon kansallisiin tilastolukuihin.

Riippuu paljolti tilastoitavasta ilmiöstä, miten vaikeaa kansallisen osuuden erottaminen monikansallisen yrityksen toiminnasta on. Yritysten fyysisistä toimipisteistä on hyvät perustiedot, mutta niissä harjoitetulla toiminnalla on usein kytköksiä ulkomaisiin tytäryhtiöihin tai alihankkijoihin.

Taloustilastojen osalta globalisaation tuomat ongelmat kumuloituvat kansantalouden tilinpidossa, kun eri lähdetietojen koostetaan keskenään yhdenmukaisiksi tileiksi.

Keskeisiä kysymyksiä monikansallisen yrityksen kansallisten osien erottamisessa ovat tilastointiyksikkö ja sen kansallisuus sekä taloudellinen omistajuus. Näiden määrittelyjen perusta on kuvattu kansainvälistä ja EU:n kansantalouden tilinpidon ja maksutaseen laadintaa ohjaavissa manuaaleissa: System of National Accounts (SNA 2008), The European System on National and regional Accounts (ESA 2010) ja Balance of Payments and International Investment Position Manual (BPM6).

Taloudellinen omistajuus on keskeis-

tä käsitteistä hankalin ja eniten tulkintavaikeuksia aiheuttava. Taloudellinen omistajuus kuuluu institutionaaliselle yksikölle, joka päättää muun muassa hyödykkeen, luonnonvaran tai aineettoman oikeuden käytöstä ja huolehtii täten toimintaan liittyvistä riskeistä ja tuotoista.

Taloudellinen omistajuus seuraa yleensä oikeudellista omistajuutta, mutta erityisesti monikansallisten yritysten ja niiden ulkomaisten tytäryhtiöiden välisissä taloustoimissa sen vaihtuminen ei ole itsestään selvää – varsinkaan aineettoman pääoman osalta.

Aineeton pääoma kuten esimerkiksi erilaiset patentit, alkuperäisteokset ja tuotemerkit ovat nykyään yhä merkittävämpi tuotannontekijä sekä tavaroiden että palvelujen tuotannossa ja niiden siirtäminen maasta toiseen on teknologisen kehityksen seurauksena yhä helpompaa.

Monikansallisten suuryritysten toimet saattavat heilauttaa pienten maiden tilastolukuja merkittävästi. Tästä saimme esimerkin kesällä Irlannin julkaistessa vuoden 2015 kansantalouden tilinpidon lukuja.

Irlanti on perinteisesti ollut houkutteleva maa monikansallisille yrityksille muun muassa alhaisen yritysverotuksen vuoksi. Irlantiin on siirretty monikansallisten yritysten pääkonttoreita ja nykyään monien hyvin kansainvälisten lääke- ja tietotekniikkayritysten toimia ohjataan sieltä. Irlantilaiset yritykset myös omistavat merkittävän osan maailman lentokoneista ja niihin liittyvä globaali vuokrausliiketoiminta on laajaa.

Tuskin koskaan globalisaation vaikutukset ovat näkyneet kansantalouden tilinpidon luvuissa yhtä voimakkaasti kuin heinäkuussa julkaistuissa Irlannin vuoden 2015 kansantalouden tilinpidon luvuissa. Julkistuksen mukaan maan bruttokansantuote kasvoi nimellisesti 32,4 prosenttia ja reaalisesti 26,3 prosenttia edellisvuodesta.

Tämä on saanut tilinpidon laatijat ja lukujen käyttäjät ympäri maailmaa hämmilleen – bkt:n muutos ei enää kuvaavaa reaalitaloutta tavalla johon on totuttu. Myös Suomi ja muut Pohjoismaat ovat erityisen kiinnostuneita Irlannin lukujen taustoista, sillä pienten ja avointen talouksien tilastoluvut ovat alttiimpia heilumaan suurten monikansallisten yritysten taloustoimien seurauksena.

Irlannin tilinpidon luvuissa näkyvät tasosiirtymät ovat pitkälti monikansallisten yritysten toimien seurauksena. Voimakas bkt:n kasvu johtui lähinnä Irlantiin omaisuutta, yhteensä noin 300 miljardia euroa, siirtäneistä monikansallisista yrityksistä.

Tällä kertaa kyse ei siis ollut monikansallisten yritysten pääkonttorien siirrosta, vaan lähinnä aineetonta omaisuutta Irlannin tytäryhtiöihin siirtäneistä yrityksistä. Näiden siirtojen seurauksena globaalin tuotannon taloudelliseen omistajuuteen pohjautuvat kirjaukset kohdistuivat nyt Irlantiin. Bkt:n kasvu näkyi erityisesti teollisuuden tuotannossa ja viennissä. Monikansallisten yritysten Irlannin ulkopuolella valmistuttamista tavaroista kertyvä myynti- ja valmistuskustannusten erotus kasvatti Irlannin tavaroiden ja palvelujen ulkomaankaupan taseen ylijäämän 35 miljardista eurosta 70 miljardiin euroon vuonna 2015.

Bruttokansantuotteen kasvun on toisinaan virheellisestikin tulkittu kuvaavan kansakunnan vaurastumista tai jopa materiaalsen hyvinvoinnin kasvua. Tälläkään kertaa irlantilaisten reaalin tulotaso ei noussut neljäsosalla yhden vuoden aikana, sillä osa Irlannissa toimivien globaalien yritysten voitoista kirjataan niiden ulkomaisille omistajille.

Kun ulkomailta saadut ja ulkomaille maksetut tuotot huomioidaan, päästään bruttokansantuloon, joka Irlannin tapauksessa vuonna 2015 kasvoi reaalisesti 18,7 prosenttia edellisvuodesta. Lisäksi kun kasvaneen pääomakannan kuluminen vähennetään, päästään selvästi maltillisempaan 6,4 prosentin nettokansantulon nimelliseen kasvuun.

Tämä luku on jo selvästi paremmin linjassa perinteisempien reaalitalouden kehitystä kuvaavien mittareiden kanssa. Vuonna 2015 työllisten määrä Irlannissa kasvoi 2,3 prosenttia ja kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot 4,6 prosenttia.

Irlannin luvut tarjoavat paljon pohdittavaa tilastojen kehittämiseksi. Toisaalta nämä luvut myös osoittavat nykyisen kansantalouden tilinpidon tilijärjestelmän moniulotteisuuden ja laajuuden. Tässäkin tapauksessa tilinpidon julkaisemista luvuista löytyy myös tunnuslukuja, jotka kuvaavat paremmin keskimääräisen irlantilaisen tulotason muutosta – kunhan vain kaivaa bkt:tä syvemmältä. ■

Kommentoi blogissa
tietotrenditblogi.stat.fi

Julkaistu blogissa
18.11.2016

Kristian Taskinen työskentelee yliaktuaarina Tilastokeskuksen talous- ja ympäristötilastot -yksikössä. Blogikirjoituksissaan hän tarkastelee globalisaatiota taloustilastojen näkökulmasta.

ANU RAIJAS

Jakamistaloudessa kuluttaja pääsee omistamisen vaivasta ja huolesta

Tavaroiden kierrättäminen, jakaminen ja yhteisomistus parantavat talouden ekologisuutta ja tehokkuutta sekä luovat yhteisöllisyyttä. Ilmiön mahdolliset haitat liittyvät kuluttajien suojeluun ja perinteisten markkinoiden häiriöihin.

Jakamistaloudesta puhuttaessa ensimmäisenä tulevat mieleen globaalit toimijat Airbnb ja Uber sekä paikalliset Facebookissa toimivat kirpputorit. Jakamistalous on kuitenkin paljon laajempi ja moniulotteisempi ilmiö kuin nämä esimerkit.

Jakamistaloudessa sananmukaisesti jaetaan: kohteena ovat erilaiset resurssit – tavarat, tieto ja osaaminen – joita ihmiset lainaavat, vaihtavat, vuokraavat, kierrättävät ja tuottavat toistensa kanssa. Jaettavat resurssit ovat luonteeltaan sellaisia, että niitä joko tarvitaan harvoin tai sitten jollakin on niitä annettavaksi muillekin. Jakamistaloudessa niukat resurssit tulevat tehokkaammin hyödynnettäviksi ja samalla voidaan vähentää tavaroiden aiheuttamaa ympäristöhaittaa. Tämänkaltaisen toiminta säästää luonnonvaroja ja energiaa vähentämättä ihmisten hyvinvointia. Jakamistalouden katsotaan myös vahvistavan palveluyhteiskunnan toteuttamista. (Sitra 2015.)

Resurssien yhteinen käyttö ihmisten kesken ei ole sinänsä mikään uusi ilmiö. Uutta on kuitenkin ilmiön laaja-alaisuus; mikä tahansa hyödyke on periaatteessa jaettavissa ja vieläpä tuntemattomien henkilöiden kanssa. Edellytyksenä on kuluttajien aktiivisuus sekä halukkuus ja valmius jakaa hyödykkeitä toisten kanssa. (Nylund 2015.) Jakamistalous on luonteeltaan yksityistä eli se tapahtuu kuluttajien ja yritysten välillä tai kuluttajien kesken.

Jakamistalous on yhteisöllistä taloutta, jossa toteutuvat perinteiset yhteisölliset toimintatavat, joille digitalisaatio on mahdollistanut laajalle joukolle osallistumisen (Nylund 2015). Virtuaaliympäristössä toimiminen on ihmisille tuttua puuhaa monella elämän alueella ja se onkin luonut puitteet tavaroiden kierrättämiseen, jakamiseen ja yhteisomistukseen. Euroopan parlamentin (Goudin 2016) jakamistalouden määritelmässä korostetaan jakamisen foorumeita, digitaalisia alustoja tai portaaleita, jotka hyödykkeiden tarjonnassa pienentävät transaktiokustannuksia ja parantavat hyödykkeiden tehokasta käyttöä.

Jakamistalous muuttaa perinteistä talouden toimintaa juuri ihmisten suhteessa hyödykkeisiin. Koska hyödykkeillä on hyvinvoinnin tuottamisessa vain välineellinen arvo, niiden henkilökohtaisesta omistamisesta voidaan luopua ja tyytyä rajoitetuihin ja määräaikaisiin käyttöoikeuksiin. Tässä tilanteessa hyödykkeiden tuottaminen, ostaminen, kuluttaminen ja omistaminen muuttuvat.

Vaikka jakamistalouden perusajatus on yksinkertaisesti jakaminen, itse ilmiö on monitahoinen ja -mutkainen. Sen määrittely on tällä hetkellä varsin hankalaa, koska se sisältää erilaisia ilmenemismuotoja ja toimintatapoja. Jakamistaloudessa puhutaan myös yhteisöllisestä kulutuksesta (collaborative consumption), jolla tarkoitetaan sitä, että yksityisomistuksen sijaan osallistujilla on

yhtäläinen pääsy hyödykkeisiin. Toinen käytetty käsite on vertaistuotanto, jossa kuluttajat yhdessä osallistuvat tuotantoprosessiin.

Jakamistalous on synnyttänyt markkinoille uusia taloudellisia toimintamalleja, jotka ovat muuttaneet markkinoiden luonnetta sekä yritysten ja kuluttajien perinteisiä rooleja. Jakamistaloudessa kehitetyissä liiketoimintamalleissa saatetaan yhteen tiettyjä hyödykkeitä omistavat ja niitä väliaikaisesti tarvitsevat toimijat. Vertaisarvioinnilla pyritään pitämään huolta hyödykkeiden laadusta ja vahvistamaan kuluttajien luottamusta niihin.

Suhde tavaraan on muuttunut

Vesa-Matti Lahden ja Jenni Selosmaan (2013) mukaan jakamistalous on kehittynyt monien yhtäaikaisten kehityskulkujen yhteisvaikutuksesta. Suuret globaalit ja yhteiskunnalliset kehityskulut ulottuvat tänä päivänä myös kuluttajien arkiin toimintoihin. Ensinnäkin talouskriisit ovat pakottaneet ihmiset supistamaan kulutustaan sekä kehittämään tavaroiden ja materiaalien uudelleenkäyttöä. Taloudelliset suhdanteet ovat vauhdittaneet kuluttajien välistä vertaiskauppaa, jossa myyjät saavat lisätuloja ja ostajat hyödykkeitä alhaisemmilla hinnoilla.

Toiseksi kulutuskäyttäytymisessä on oivallettu hyödykkeiden välineellinen arvo hyvinvoinnin tuottamisessa ja siksi hyödykkeiden pysyvää omistamista ei pidetä enää niin tärkeänä. Tämä on vaihtoehtoista kulutusta, jossa keskeistä on ihmisen suhde tavaraan. On oltava valmis käyttämään toisen vanhaa hyödykettä tai jakamaan se yhdessä muiden kanssa. Ilmastomuutoksen uhka ja sen myötä kuluttajien huoli ympäristöstä on lisääntynyt, ja siksi kuluttajat ovat tehostaneet myös omaehtoisesti resurssien käyttöä ja kierrätystä.

Kolmanneksi verkkoinfrastruktuurin paraneminen, laajakaistan ja älypuhelimien yleistymisen sekä erilaisten nettisovellusten ja niihin liittyvien palvelujärjestelmien kehittyminen ovat luoneet uudenlaisia sosiaalisia verkostoja ja markkinapaikkoja, joissa osapuolten kohtaaminen on vaivatonta (ks. Felländer ym. 2015). Vuonna 2015 82 prosentilla 16–89-vuotiaiden kotitalouksista oli käytössään jonkinlainen tietokone ja 42 prosentilla tablettitietokone. Niin ikään 82 prosentilla oli kotoa internetyhteys ja lähes kaikki heis-

U. ÖSTLUND

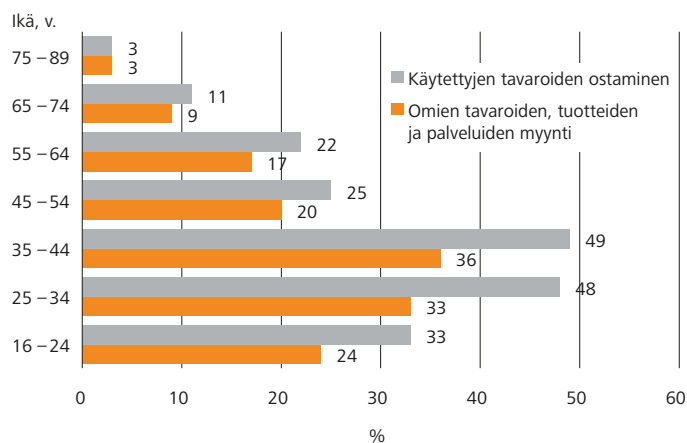
Jakamistalous
on luonteeltaan
yksityistä.

tä, 79 prosenttia, käyttivät internetiä päivittäin tai lähes päivittäin. (Tilastokeskus 2015.) Elokuussa 2016 kolmella neljästä 15–84-vuotiaiden kotitalouksista oli käytössään älypuhelin (Tilastokeskus 2016), mikä vauhdittaa nettisovellusten käyttöä entisestään.

Kaupapaikka muuttunut digitaaliseksi

Jakamistalouden yhteisöt ja kuluttajien verkostot syntyvät digitaalisiin ympäristöihin. Internetiin syntyvät ihmisten väliset vapaamuotoiset verkostot saattavat yhteen toisilleen entuudestaan tuntemattomia ihmisiä. (Sitra 2015.) ▶

KUVIO. Internetin käyttö omien tuotteiden ja palveluiden myyntiin tai käytettyjen tavaroiden ostamiseen iän mukaan vuonna 2015, % -osuus väestöstä

Lähde: Tilastokeskus 2016

Hyödykkeiden tuottaminen, ostaminen, kuluttaminen ja omistaminen muuttuvat.

Kuluttajakaupankäynnissä jakamistaloutta tapahtuu joko vertaisten kesken tai yrityksiltä kuluttajille. Tosin kuluttajienkin välisessä kaupankäynnissä on esimerkiksi alustoihin liittyvää liiketoimintaa. Monet markkinapaikat ovat muuttaneet kuluttajien välisestä vertaiskaupasta ammatilaisten ja pienyritysten toiminta-alueeksi. Esimerkiksi *tori.fi* tarjoaa kuluttajien väliselle käytettyjen tavaroiden myymiselle kaupapaikan, mut-

ta myy myös yrityksille mainostilaa kuluttajille kohdennetuille mainoksille (M&M 2016).

Maailmalla vertaiskaupan suuret toimijat ovat kehittäneet ympärilleen kaupankäyntiä palvelevat ekosysteemit, joilla pyritään hoitamaan koko ostoprosessi: kauppapaikan rinnalla toimii esimerkiksi oma maksuyhtiö tai logistiikkafirma (Kaupan liitto 2014). Myös Suomessa Posti tarjoaa tavaroiden noutopalvelua Facebook-kirpputorien käyttäjille.

Jakamistaloudessa voidaan erottaa kaksi ulottuvuutta: se voi olla yhtäältä kaupallista tai eikaupallista, toisaalta keskitettyä tai hajautettua. Jakamistaloudessa on globaaleja toimijoita, joista tunnetuimmat ovat majoituspalveluja tarjoava *Airbnb* ja taksien kanssa kilpaileva *Uber*. Uudelta liikkeeltä harjoitettavia yrityksiä ovat yrityksille, kouluille, yhdistyksille ja muille yhteisöille suunnattu palvelu *Sharetribe*, jossa yhteisön jäsenet voivat jakaa ja yhteiskäyttää keskenään erilaisia resursseja (www.sharetribe.com), suorittaa halpa ajokortti *ratti.fi* (www.ratti.fi/index.html) sekä hyödyntää autojen yhteiskäyttöpalvelua *City Car Club* (www.citycarclub.fi). (Nylund 2016.)

Yhteisövetoisia jakamistalouden toimijoita ovat muun muassa naapuriapua tarjoava verkkopalvelu *NappiNaapuri*, aikaa ja apua keskenään vaihtavien ihmisten *Stadin aikapankki*, ruokakarnevaaleja järjestävä *Ravintolapäivä*, eri puolilla maata ja kaupunkia kirpputoreja järjestävä *Siivouspäivä* ja yhteisautokyytejä järjestävä *kimpakyyti.fi* (Nylund 2016).

Myös kirjastot ja kierrätyskeskukset ovat laajentaneet toimintaansa varsinaisen ydintoimintansa ulkopuolelle. Ravintoloiden ruokaa kuluttajille toimittava *Wolt* ja digilaitteiden hankinnassa, käyttönotossa ja ongelmatilanteissa auttava *Digiapuri* ovat esimerkkejä jakamistalouden toimijoista, joiden roolia on vaikea täsmentää. (Nylund 2016.)

Kuluttajat voivat käydä muiden kuluttajien kanssa kauppaa tätä toimintaa varten perustetuilla digitaalisilla alustoilla. Suomessa suosituimmat vertaisverkkokaupat ovat *tori.fi* ja *huuto.net*. Kuluttajien välistä kauppaa käydään myös runsaasti paikallisella tasolla Facebookin kierrätysryhmissä, mikä lisää luottamusta, vaikka kauppaa käydäänkin aiemmin vieraiden henkilöiden kanssa. Luottamus syntyy yhtäältä siitä, että kuluttajat luottavat tämäntyyppiseen vertaiskauppaan paikallisella tasolla ja toisaalta siitä, että kaupankäynnin runsaus lisää luottamusta tällaiseen vaihdantaan. Facebookissa on myös esimerkiksi tiettyjen tavaroiden tai tuotemerkkien ympärille syntyneitä kirpputoriryhmiä. Rajatulla alueella tavaroiden toimitus ja myös maksaminen onnistuu helposti ilman mitään välikäsiä. Tämänkaltaisella toiminnalla kasvatetaan samalla myös yhteisöllisyyttä.

Kuluttajien välisen kaupan pyyntihinnat vuositasolla miljardeja euroja

Kuluttajien keskinäisessä kaupankäynnissä kuluttajat toimivat sekä hyödykkeiden myyjinä että ostajina. Kuluttajien välisessä kaupassa eri osa-alueet ruokkivat toisiaan: mitä enemmän alustalla on myyjiä, sitä enemmän on myytäviä kohteita ja kysyntää, mikä taas lisää myyjien ja ostajien osuineita kohtaamisia. Tästä puolestaan seuraa myyjien määrän kasvu. Myös perinteisten kirpputorien on kerrottu valjastaneen mobiilisovelluksia myyntinsä tueksi.

Tori.fi:ssä on edellisen vuoden aikana tehty yli 2,1 miljoonaa kauppaa (M&M 2016). Sivustoilta haetaan eniten sisustustavaroita ja huonekaluja, vaatteita ja kenkiä sekä lastentarvikkeita ja leluja. Vertaiskaupan volyymejä on vaikea arvioida, mutta ilmoitusten pyyntihinnat ovat vuositasolla yhteensä miljardeja euroja. Kuluttajien osallistuminen esimerkiksi yksityishenkilöiden käytettyjen tavaroiden kauppaan antaa jonkinlaisen kuvan volyymeistä. Kuviossa edellä nähdään eri-ikäisten suomalaisten osallistuminen omien tuotteiden ja palveluiden myyntiin tai käytettyjen tavaroiden ostamiseen internetin välityksellä vuonna 2015.

Kuluttajien valinnanvara kasvaa ja kustannukset alenevat

Jakamistaloudessa kuluttajien ajatellaan hyötyvän suuresta valinnanvarasta, alhaisemmista hinnoista ja palvelun paremmasta laadusta. Valinnanvara kasvaa, kun markkinoille tulee uusia ja uudenlaisia toimijoita. Hintojen lasku on seurausta hyödykkeen hyödyntämisen laajenemisesta, tarjonnan kasvusta ja kustannusten laskusta. Laadun puolestaan ajatellaan paranevan kohonneen läpinäkyvyyden (käyttäjien julkiset pisteytykset), lisääntyneen kilpailun ja uusien innovatiivisten ratkaisujen myötä. (Goudin 2016.)

Keskeinen hyöty jakamistaloudessa on transaktiokustannusten aleneminen, joka aiheutuu ostajien ja myyjien yhdistämisestä samalle alustalle. Transaktiokustannukset koostuvat etsintä- ja tiedonhakukustannuksista, neuvottelujen ja päätöksenteon kustannuksista sekä täytäntöönpanon kustannuksista. Jakamistalous tehostaa siis myös resurssien käyttöä hyödykkeiden hankinnassakin. (Deloitte Access Economics 2015.)

Jakamistaloudessa kuluttaja voi päästä omistamisen vaivasta ja huolesta ja ottaa hyödykkeen käyttöönsä vain siksi aikaa, kun sitä tarvitsee. Hän voi myydä pois tavarat, joita ei enää tunne tarvitsevänsä. Toimiessaan myyjänä kuluttaja voi vaihtaa käyttämättömän tavarahan rahan, jota voi käyttää muuhun kulutukseen. Kuluttaja voi myös saa-

da käyttöönsä hyödykkeitä, joita muuten ei kenties saisi. Tavaroita voi saada lainaamalla tai vuokraamalla halvemmalla kuin ostamalla.

Sosiaalisuus ja ekologisuus vaikuttavat vahvasti jakamistalouden taustalla. Taloudellisten säästöjen ohella kuluttajia motivoi jakamistaloudessa yhteisöllisyyden toteutuminen ja ympäristönäkökohdat (Hamari ym. 2015). Toiminta jakamistaloudessa voi vahvistaa yhteiskunnan luottamus-
pääomaa, tukea yhteisöllistä elämäntapaa ja siten parantaa ihmisten hyvinvointia (Sitra 2015).

Jakamistalous voi aiheuttaa markkinaongelmia

Edellä esitetty kuva jakamistaloudesta on kovin ruusuinen. Todellisuus on kuitenkin paljon muu-
takin, ja siksi artikkelin loppuun on hyvä ottaa esille joitakin toiminnassa ilmeneviä epäkohtia.

Jakamistalouden alueella suuret rahat liikkuvat tällä hetkellä liikenteessä ja majoituksessa, joissa on globaaleja toimijoita, Uber ja Airbnb. Näillä toimialoilla uudet toimijat ovat vaikuttaneet perinteisiin markkinoihin (Zervas ym. 2014), ja siksi niiden toimintaan on jossain paikoissa jouduttu puuttumaan. Niiden on katsottu saattaneen perinteiset alalla toimivat yritykset epätasa-arvoiseen asemaan, vahingoittaneen perinteistä markkinaa ja tehneen yksityishenkilöiden toiminnasta yrityksenomaista.

Majoituspalvelu Airbnb:ssä loma-asunnon vuokraaja on yksityishenkilö, jolla voikin olla kymmeniä asuntoja vuokrattavana eli toiminta on täysin yritysmäistä. Lisäksi toimintaan voi tulla mukaan uudenlaisia palveluntarjoajia, kuten ammattimaisesti Airbnb-majoitusta välittävää yritystoimintaa ja muita majoituksen hallintapalveluja (Rissanen 2015).

Jakamistalouden laajetessa siinä mukana olevien toimijoiden roolit voivat olla epäselviä niin kuin myös se, onko kyse kaupallisesta vai yksityistoiminnasta. Hyödykkeitä hankkiessaan kuluttajan on tiedettävä ja ymmärrettävä kuka vastapuoli on: mikä on jakamista kuluttajien kesken ja mikä taas kaupallista toimintaa. Suuretkin yritykset ovat kiinnostuneita jakamistaloudesta, koska haistavat siinä bisneksen tekemisen mahdollisuuden. Yrityksiä sitoo kuluttajansuojalainsäädäntö, mutta yksityishenkilöiden välinen kaupankäynti ei kuulu kuluttajansuojan piiriin.

Yksityistoiminta voi ajan myötä muuttua muodollisemmaksi ja myös osin tai kokonaan kaupalliseksi. Maailmalla verkkokauppa eBayssä yksityishenkilöiden myynti-ilmoitukset ovat vähentyneet huimaa vauhtia.

Kuluttajien välinen jakamistalous toimii parhaiten tiiviin väestötiheyden alueella, sillä kau-

On tarpeen seurata erityisesti kuluttajansuojan ja terveen kilpailun toteutumista.

pan osapuolien on itse järjestettävä tavaroiden lähettäminen pitkien välimatkojen päähän (Goudin 2016). Vaikka periaatteessa kaikki hyödykkeet ovat jaettavissa, ei jakamistalouden kauppa kuitenkaan käytännössä ole mahdollista kaikille tavaroille.

Jakamistalous ei ole pelkkä ohimenevä trendi, vaan pysyvä toimintamuoto markkinoillamme. Jo nyt on nähty, että jakamistalouden yleistymisen aiheuttaa markkinahäiriöitä ja kokonaisten toimialojen muuttumista. Sen takia on tarpeen seurata sen kehitystä sekä erityisesti kuluttajansuojan ja terveen kilpailun toteutumista. On tärkeää, että kuluttajille ei aiheudu uudenlaisia riskejä sääntelyn puutteista ja että kuluttajien oikeudet säilyvät. Kuluttajan pitää internetistä ostaessaan voida luottaa, että hyödyke vastaa luvattua sovitulla hinnalla. Markkinoiden keskittyminen tai monopolisoituminen eivät myöskään ole toivottavia ilmiöitä. ■

Kirjoittaja on tutkimuspäällikkö Kilpailu- ja kuluttajavirastossa.

Lähteet:

Deloitte Access Economics 2015. *The sharing economy and the Competition and Consumer Act*. Australian Competition and Consumer Commission. <https://www.accc.gov.au/system/files/Sharing%20Economy%20-%20Deloitte%20Report%20-%202015.pdf>.

Felländer, Anna & Ingram, Claire & Teigland, Robin 2015. *The sharing economy. Embracing change with caution*. *Entreprenörskapsforum*. http://entreprenörskapsforum.se/wp-content/uploads/2015/06/Sharing-Economy_webb.pdf.

Goudin, Pierre 2016. *The Cost of Non-Europe in*

the Sharing Economy. Economic, Social and Legal Challenges and Opportunities. *European Added Value Unit*. EPRS | European Parliamentary Research Service. European Parliament. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/558777/EPRS_STU\(2016\)558777_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/558777/EPRS_STU(2016)558777_EN.pdf).

Hamari, Juho & Sjöklint, Mimmi & Ukkonen, Antti 2015. *The sharing economy: Why people participate in collaborative consumption*. *Journal of the Association for Information Science and Technology* 67(9).

Kauppa liitto 2014. *Vertaiskauppa kukoistaa verkossa*. 10.12.2014. http://kauppa.fi/ajankohtaista/uutiset/vertaiskauppa_kukoistaa_verkossa_24595.

Lahti, Vesa-Matti & Selosmaa, Jenni 2013 *Kaikki jakoon! Kohti uutta yhteisöllistä taloutta*. Atena.

M&M 2016. *Torin uusi mainosalusta nojaa kohdentamiseen*. 22.9.2016. <http://www.marmai.fi/uutiset/torin-uusi-mainosalusta-nojaa-kohdentamiseen-6584802>.

Nylund, Mats 2015. *Jakamistalous: Urbaanin osallistumisen ja kansalaisaktiivisuuden uusi muoto*. *Arcada Working Papers* 2015.

Nylund, Mats 2016. *Mitä jakamistalous on? Esitys seminaarissa "Jakamistalous tulee, oletko valmis?"* 21.4.2016. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Rissanen, Virve 2015. *Ensimmäinen lajissaan*. *HS Lauantai* 24.9.2016, D2-D4.

Sitra 2015. *Kulutustottumukset ja elämäntavat edistämään kestävää hyvinvointia*. *Sitra Julkaisut* 2/2015. https://www.sitra.fi/julkaisut/Esitteet/2015/Kulutustottumukset_ja_elamantavat_edistamaan_kestavaa_hyvinvointia.pdf.

Tilastokeskus 2015. *Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö*. <https://tilastokeskus.fi/til/sutivi/tau.html>.

Tilastokeskus 2016. *Kuluttajabarometri*. <http://www.stat.fi/til/kbar/tau.html>.

YleUutiset 2016. *Nyt kirpputoreillakin on jo kännykäsovellukset – vertaiskauppa kukoistaa niin netissä kuin perinteisillä kirppareilla*. 26.7.2016. <http://yle.fi/uutiset/3-9051997>.

Zervas, Georgios & Proserpio, Davide & Byers, John W. 2014. *The Rise of the Sharing Economy: Estimating the Impact of Airbnb on the Hotel Industry*. *Boston University School of Management. Research Paper Series* 2013–16. <http://cs-people.bu.edu/dproserp/papers/airbnb.pdf>.

TILASTOKESKUS KOULUTTAA

KEVÄTKAUDELLA 2017 TULOSSA KURSSEJA AIHEISTA:

TILASTOLLISET PERUSKÄSITTEET

REGRESSIOANALYYSI

TULKITSE JA KÄYTÄ TILASTOJA OIKEIN

TILASTOTIETOKANTOJEN JA AVOIMEN DATAN KÄYTTÖMAHDOLLISUUDET

AJANKOHTAISTA ASUNTOMARKKINOILLA

SUHDANNEKEHITYS

Kurssien päivämäärät ja ohjelmat päivittyvät kotisivuillemme:
TILASTOKESKUS.FI/KOULUTUSPALVELUT

Perustietoja tilastoista ja niiden käyttömahdollisuuksista –
Tutustu Tilastokouluun TILASTOKOULU.STAT.FI

Lisätietoja:
koulutuspalvelut@tilastokeskus.fi
puh. 029 551 3681

KAIIJA RUOTSALAINEN

Mitä kuuluu suurille ikäluokalle?

Suuret 1940-luvun lopulla syntyneet ikäluokat ovat saavuttaneet eläkeiän ja heidän määränsä on vähenemässä. Seuraavan kymmenen vuoden sisällä muilla vuosikymmenillä syntyneitä alkaa olla jo enemmän kuin suuria ikäluokkia.

Suurista ikäluokista puhutaan aika ajoin kauhistellen tai kiittäen: miten ne täyttivät koulut, muuttivat sankoin joukoin Ruotsiin, rakensivat Suomen, olivat aiheuttamassa eläkepommiä jne. Tällä hetkellä suurin osa suurten ikäluokkien edustajista on jo eläkkeellä – muutama sinnikäs tervaskanto jaksaa vielä olla mukana työelämässä, jos ei muuten niin osa-aikaisesti.

Suuriksi ikäluokiksi lasketaan yleensä vuosina 1945–1949 syntyneet. Noina vuosina syntyi yhteensä noin 520 000 lasta. Ennätysvuosi oli 1947, jolloin peräti 108 000 vauvaa näki ensi kertaa päivänvalon. Nyt näistä ikäluokista asuu Suomessa vielä 372 000. Enemmän kuin yhtenä vuonna syntyneitä – noin 150 000 – on kuollut tai muuttanut maasta.

Suuriin ikäluokkiin kuuluvat alkoivat tulla työmarkkinoille 1960-luvun puolivälissä. Heitä oli keskimäärin vuosittain jopa 20 000 enemmän kuin edeltäviä ikäluokkia. Suomen talous kasvoi vauhdilla, josta kuitenkin seurasi suuria rakenneongelmia (Korkiasaari 2001). Nopea teollistuminen ja siirtyminen pois maataloudesta johtivat laajaan maaltapakoon, joka suuntautui Suomen kasvukeskusten lisäksi myös vilkkaana muuttona Ruotsiin.

Maastamuutto ja kuolleisuus pienensivät ikäluokkia

Vuosien 1960–1979 välillä Suomesta Ruotsiin muutti kaiken kaikkiaan 320 000 henkilöä. Ruotsista Suomeen suuntautuvaa muuttoa vastaavana aikana oli 140 000. Siten Suomi menetti lähes 180 000 henkilöä väestöstään Ruotsille nettomuuttona parin vuosikymmenen aikana. (Heikkilä 2014.)

Tarkkaa tietoa siitä, kuinka paljon juuri suurista ikäluokista on aikoinaan muuttanut Ruotsiin, ei ole. Viime vuoden lopussa Ruotsissa asui 156 000 Suomessa syntyneitä henkilöä. Valtaosa heistä, noin 60 prosenttia, on iältään 50–79 vuotiaita eli vuosien 1936–1965 välissä syntyneitä ja noin 16 prosenttia suurten ikäluokkien edustajia. Suurista ikäluokista asuu siis edelleen Ruotsissa noin 25 000 henkilöä, joista miehiä vaajat 10 000 ja naisia 15 000. (Kuvio 1.)

Ennen maastamuuttoa suuria ikäluokkia oli jo pienentänyt kuolleisuus. Vielä 1940-luvun lopulla lapsikuolleisuus oli nykyiseen verrattuna suurta: ensimmäisen elinvuoden aikana kuoli 5 000–6 000 lasta, kun nykyisin alle vuoden ikäisiä lapsia kuolee alle 200. Vuoden 1949 lopussa alle viisivuotiaita lapsia oli Suomessa 498 000,

joten viiden vuoden aikana suuret ikäluokat olivat pienentyneet reilulla 20 000 lapsella alkuperäisestä 520 000:sta.

Vuosina 1965–1969 suuret ikäluokat pienensivät lähes 33 000 hengellä etenkin maastamuuton seurauksena. Vuosikymmenen lopussa ikäluokista oli jäljellä enää 86 prosenttia, eli yhteensä 72 000 oli kuollut tai muuttanut maasta.

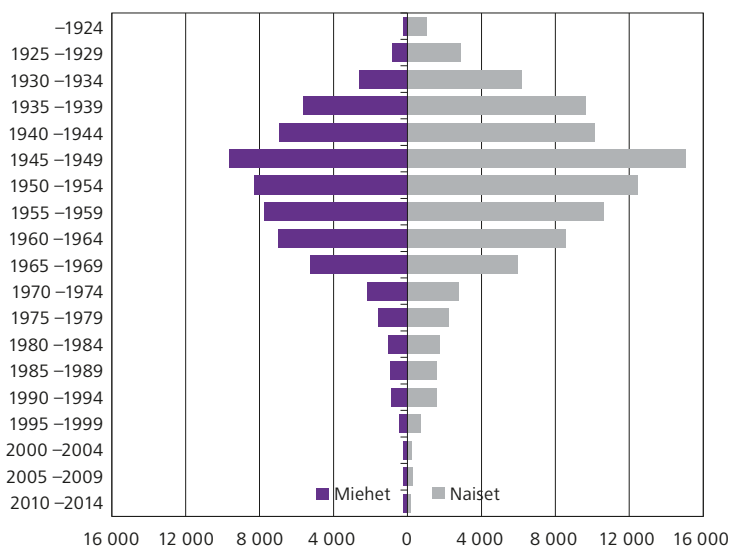
Suuret ikäluokat edelleen suuria – ero tasoittumassa

Suomen kaikkien aikojen suurin ikäluokka syntyessään oli vuonna 1947 syntyneet noin 108 000 lasta. Nyt tästä ikäluokasta on Suomessa elossa 76 900. Sittemmin vuonna 1948 syntyneet ovat vallanneet Suomen suurimman ikäluokan paikan. Vuoden 2015 lopussa Suomessa oli vuonna 1948 syntyneitä noin tuhat enemmän kuin vuonna 1947 syntyneitä.

Vuonna 2015 Suomessa syntyi ennätysellisen vähän lapsia, vain 55 472. Heitä on siis yli 20 000 vähemmän kuin vuonna 1948 syntyneitä. Suuret ikäluokat ovat siis edelleen suuria, vaikka ovatkin menettäneet väestöään muuttoliikkeen ja kuolleisuuden vuoksi. Ero seuraaviin ikäluokkiin eli 1950- ja 1960-luvul-

SUOMESSA SYNTYNEISTÄ SUURISTA IKÄLUOKISTA ASUU RUOTSISSA 25 000.

KUVIO 1. Suomessa syntyneet Ruotsissa asuvat vuoden 2015 lopussa syntymävuoden mukaan

Lähde: Statistiska centralbyrå, befolkningsstatistik

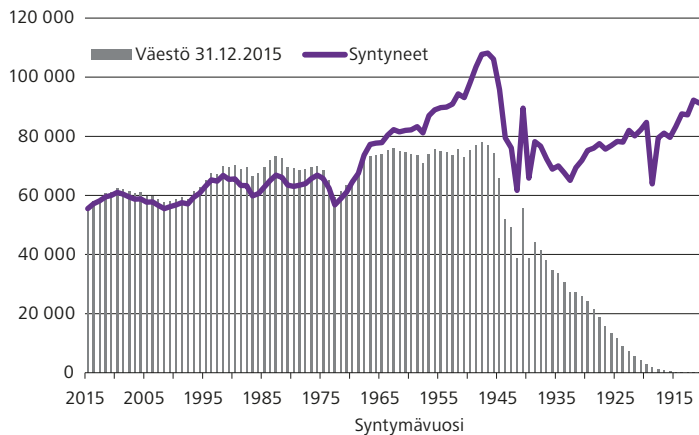
la syntyneisiin on kuitenkin kaventunut: vuosina 1950–1968 syntyneitä on kussakin ikäluokassa 71 000–76 000 eli vain muutama tuhat vähemmän kuin vuonna 1948 syntyneitä. (Kuvio 2.)

Mihin ikään asti suuret ikäluokat ovat myöhemmin syntyneitä suurempia? Seuraavassa esimerkissä tarkastelen syntymäkohortteja vuodesta 1947 lähtien kymmenen vuoden välein vuoteen 1987 saakka. Vuonna 1947 syntyi 20 000–40 000 lasta enemmän kuin seuraavien vuosikymmenten tarkastelukohorteissa. Esimerkiksi vuonna 1977 syntyi noin 40 000 lasta vähemmän kuin vuonna 1947. Kahteenkymmeneen ikävuoteen mennessä vuoden 1947 syntyneiden vuosiluokka oli pienentynyt noin 7 000:lla, kun taas vuoden 1977 ikäluokka kasvanut reilulla tuhannella maahanmuuton seurauksena.

Vuonna 1947 syntyneitä oli Suomessa 40-vuotiaina 90 000 eli yli 13 000 oli poistunut tästä syntymäkohortista. Vastaavasti vuonna 1977 syntyneitä oli vuoden 2015 lopussa – 38-vuotiaina – 69 400 eli lähes 4 500 enemmän kuin Suomessa vuonna 1977 syntyneitä lapsia.

Syntymäkohorttien erot tasaantuvat entisestään vanhemmissa ikäluokis-

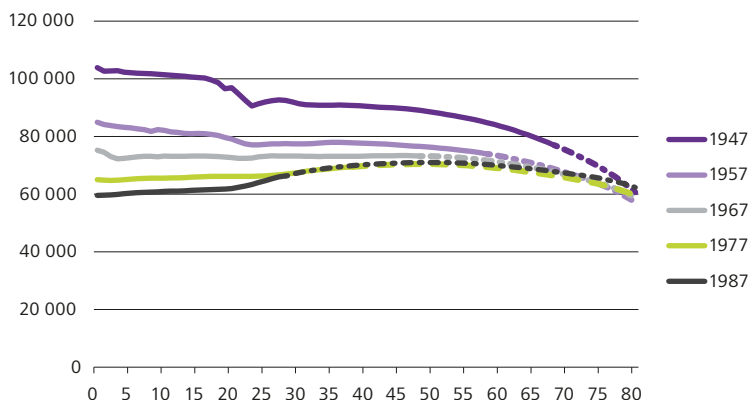
KUVIO 2. Väestö 31.12.2015 syntymävuoden mukaan ja syntyneet vuosina 1911–2015

Lähde: Tilastokeskus, väestötillastot

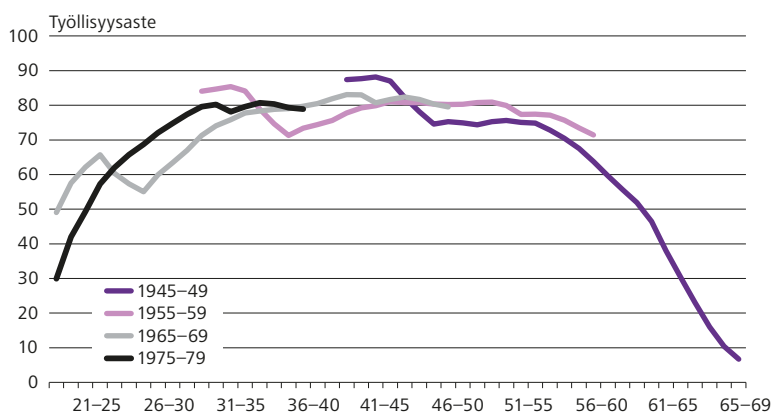
[SUURET IKÄLUOKAT]

KUVIO 3. Vuosina 1947, 1957, 1967, 1977 tai 1987 syntyneet ikäluokittain – toteuma ja ennuste (katkoviiva)

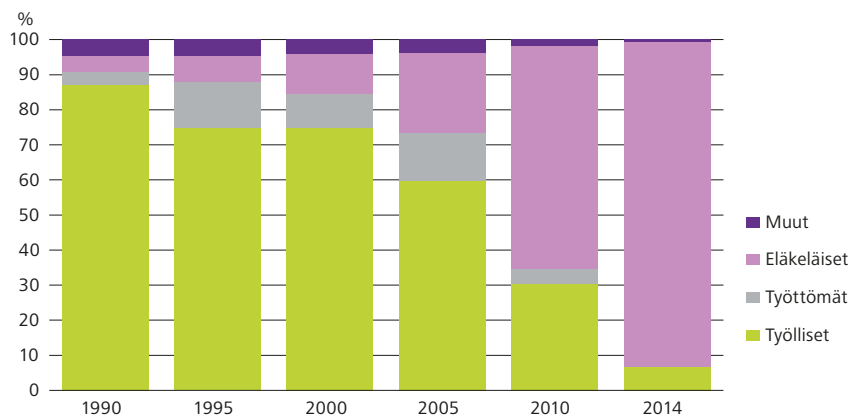
Lähde: Tilastokeskus, väestötilastot ja väestöennuste 2015

KUVIO 4. Eri syntymäkohorttien työllisyysaste ikäluokittain

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

KUVIO 5. Vuosina 1945–1949 syntyneet pääasiallisen toiminnan mukaan vuosina 1990–2014

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

sa. Uusimman väestöennusteen mukaan 65 vuoden iässä vuonna 1947 syntyneitä on 9 000–12 000 enemmän kuin vertailuvuosina syntyneitä, mutta 80 ikävuo- den saavuttaa suurin piirtein yhtä suuri joukko, oli sitten kyse millä tahansa vuosikymmenellä syntyneistä (kuvio 3).

Suuret ikäluokat eivät toipuneet 1990-luvun lamasta

Työllisyysastetta voidaan seurata yhtä-jaksoisesti vuodesta 1987 lähtien. Työllisyystilanne oli hyvä 1980-luvun lopulla – suurista ikäluokista töissä oli lähes 90 prosenttia, eikä tästä kauaksi jääneet 1950-luvun lopulla syntyneetkään. Seuraavan vuosikymmenen lopulla syntyneet olivat tuolloin vasta tulossa työmarkkinoille ja heidän työllisyysasteensa oli vielä luonnollisesti huomattavasti edeltäjiään matalampi. (Kuvio 4.)

1990-luvun lama koetteli kaikkia ikäluokkia – työllisyysasteet alenivat joissain ikäluokissa jopa yli kymmenellä prosenttiyksiköllä. Suuriin ikäluokkiin kuuluvien työllisyys ei enää tästä lamasta toipunut – heidän työllisyysasteensa pysytteli 75 prosentissa vuosituhannen loppuun saakka, minkä jälkeen se alkoi

80 VUODEN IÄN
SAAVUTTA YHTÄ
SUURI JOUKKO, OLIPA
SYNTYMÄVUOSIKYMMEN
MIKÄ TAHANSA.

laskea nopeasti. Ikäluokkien työllisyysasteet jäivätkin pysyvästi 1980-luvun lopun työllisyysastetta alemmaksi.

1950- ja 1960- lukujen loppuvuosina syntyneiden työllisyysasteet ovat nousseet lamasta, mutta he eivät kuitenkaan koskaan ole saavuttaneet niin korkeaa työllisyystasoa kuin suuret ikäluokat 1980-luvun lopulla.

Vaikka suurten ikäluokkien työllisyysasteet jähmettyivät 1990 laman tasolle useiksi vuosiksi, suuret ikäluokat selvisivät lamasta kuitenkin vanhempia ikäluokkia paremmin. 1930-luvun lopulla syntyneiden työllisyys putosi huomattavasti rajummin, eikä enää kohenut, vaan jatkoi alenemistaan suoraviivaisesti. Heidän poistumistaan työelämästä vauhditti nk. työttömyysputken pääsy. Työttömyysputki oli järjestely, jossa työttömäksi jäänyt ikääntynyt henkilö sai aluksi työttömyyspäivärahaa ja sen jälkeen työttömyyseläkettä vanhuuseläkkeelle pääsemiseen saakka. Laman alkaessa työttömyysputken alaikäraja oli 53 vuotta, jonka 1930-luvun lopulla syntyneet olivat juuri saavuttaneet 1990-luvun laman iskiessä. (Pajunen & Ruotsalainen 2012.)

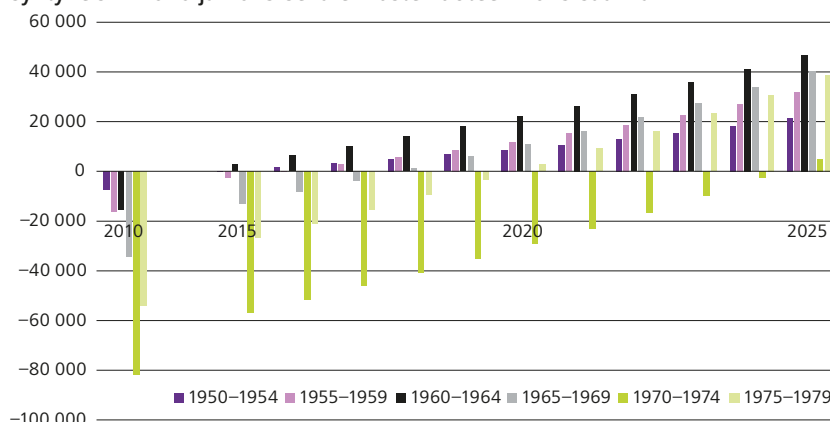
Suuret ikäluokat saavuttivat työttömyyseläkeiän vasta uuden vuosituhanen alkuvuosina, jolloin yleinen työllisyys tilanne oli jo parempi. Tällä hetkellä työttömyyseläkkeitä ei enää myönnetä eikä makseta. Viimeiset työttömyyseläkkeet oli mahdollista myöntää vuonna 1949 syntyneille vuoden 2011 aikana.

Vuonna 2005 suurista ikäluokista 56–60-vuotiaina oli töissä vielä 60 prosenttia. Viisi vuotta myöhemmin työllisiä oli enää alle kolmannes ja viimeisimmän tilaston mukaan vuoden 2014 lopussa töissä kävi edelleen noin seitsemän prosenttia eli 25 000 suurten ikäluokkien edustajaa. (Kuvio 5.) Heistä kuitenkin noin 17 000 oli samanaikaisesti jo vanhuuseläkkeellä. Eläketulot olivatkin suurimmalla osalla ansiotuloja suuremmat, joten työn voi ajatella olleen heille pikemminkin harrastus tai lisäansion lähde.

60-luvun alussa syntyneet suurin ikäluokka

Seuraavassa olen tarkastellut syntymäkohortteja viisivuotisiajotuksella suurista ikäluokista aina 1970-luvun lopulla syn-

KUVIO 6. Eri syntymäkohorttien erot (henkilöä) verrattuna vuosina 1945–1949 syntyneisiin 2010 ja 2015 sekä ennuste vuoteen 2025 saakka

Lähde: Tilastokeskus, väestötillastot, väestöennuste 2015

tyneisiin saakka. Vuosina 1945–1949 syntyneet on aina näihin päiviin saakka ollut suurin syntymäkohortti. Vielä vuonna 2010 esimerkiksi 1970-luvun alkuvuosina syntyneitä oli 80 000 ja 1950-luvun alussakin syntyneitä oli 7 000 vähemmän kuin suurina ikäluokkia. Nämä erot ovat nyt tasoittuneet ja suurin ikäluokka onkin tällä hetkellä 1960-luvun alkuvuosina syntyneet. (Kuvio 6.)

Väestöennusteen mukaan suurten ikäluokkien määrällinen suuruus häviää viimeistään noin kymmenen vuoden kuluttua, jolloin myös 1970-luvun alussa syntyneitä on jo enemmän kuin suurten ikäluokkien edustajia. ■

Kirjoittaja on kehittämispäällikkö Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot-yksikössä.

Lähteet:
Heikkilä, Elli 2014. Siirtolaisuus Suomesta Ruotsiin 1960-luvulla ja tämän päivän maastamuuton kuva – mitä olemme oppineet, mitä opittavaa vielä olisi? http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/presentation/Elli_Heikkila_PohjolaNorden_28042014.pdf.

Kommentoi verkossa
tietotrendit.stat.fi

Korkiasaari, Jouni 2001. Suomalaisten Ruotsiin suuntautuneen siirtolaisuuden yhteiskunnalliset syyt 1900-luvulla. Turku. Siirtolaisuusinstituutti. http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/artikkelit/suomalaisten_suuntautuneen_siirtolaisuuden_yhteiskunnalliset_syyt_1900-luvulla.pdf.

Pajunen, Airi & Ruotsalainen, Kaija. Suuret ikäluokat eläkeiässä. Hyvinvointikatsaus 1/2012. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-03-12_001.html.

Statistiska centralbyrå. Befolkningsstatistik. <http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/>. Tilastokeskus. Työssäkäyntitilasto. <http://tilastokeskus.fi/til/tyokay/index.html>.

Tilastokeskus. Väestötillastot. <http://tilastokeskus.fi/til/vrm.html>.

Tilastokeskus. Väestöennuste 2015. <http://tilastokeskus.fi/til/vaenn/index.html>.

KAIJA RUOTSALAINEN

Suurten ikäluokkien perinteiset asumisurat

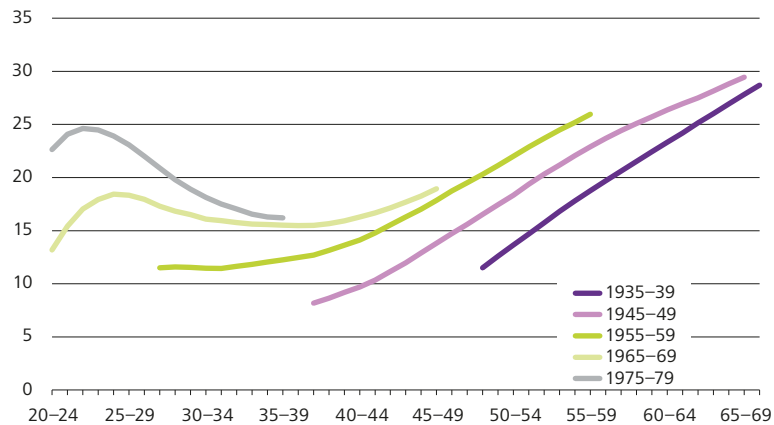
Väestön asumisuraa voidaan tilastoista seurata yhtäjaksoisesti vuodesta 1987 lähtien. Tuolloin suuriin ikäluokkiin kuuluvat olivat 40 ikävuoden kieppeillä ja elivät kiireistä perhe-elämää. Alle 10 prosenttia heistä asui yksin, tällä hetkellä yksinasuvia on jo lähes 30 prosenttia (kuvio).

Suuret ikäluokat ovat olleet melko perinteisen asumistavan edustajia verrattuna nuorempiin ikäluokkiin. Suuria ikäluokkia nuoremmilla yksinasuminen on ollut huomattavasti yleisempää saman ikäisenä. Esimerkiksi 1960-luvun lopulla syntyneistä yksinasuvia oli 15 prosenttia noin 40 vuotiaina.

Vuonna 1980 tehdyn väestölasennan aikana suuret ikäluokat olivat 31–35-vuotiaita. Tuolloin heistä asui yksin noin seitsemän prosenttia. 1950-luvun lopulla syntyneistä saman ikäisinä yksin asuvia oli 11 prosenttia ja 1960-luvun lopulla syntyneistä jo 16 prosenttia.

Suurten ikäluokkiin kuuluvat asuvat kuten keskimäärin koko väestö eli suurimmaksi osaksi erillisissä pientaloissa. Noin puolet niin koko väestöstä kuin suurista ikäluokistakin asuu pientaloissa, kolmannes kerrostaloissa ja noin 13

KUVIO. Yksin asuvien osuus eri syntymäkohorteista ikäryhmittäin

Lähde: Tilastokeskus, asunnot ja asuinolot

prosenttia rivitaloissa. Pientaloasumisen on kuitenkin hieman yleisempää suurista ikäluokista nuorempien keskuudessa. (Taulukko.)

Sen sijaan suuret ikäluokat erottuvat muista omistusasumisen yleisyydes-

sä. Suurista ikäluokista jopa 80 prosenttia asuu omistamassaan asunnossa, kun koko väestöstä osuus on 70 prosenttia. Vanhemmat ikäluokat suosivat hieman enemmän asumista omistamassaan osakeasunnossa kuin nuoremmat ikäpolvet. ■

TAULUKKO. Eri syntymäkohorttien asuminen eri talotyypeissä ja asunnon hallintaperuste 31.12.2015

	KOKO VÄESTÖ	SYNTYMÄVUOSI						
		-1939	1940-44	1945-49	1950-59	1960-69	1970-79	1980-89
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Erillinen pientalo	50,0	41,0	48,1	51,2	54,1	57,1	54,6	34,4
Rivi- tai ketjutalo	13,2	13,8	13,1	13,0	13,1	12,5	13,3	14,9
Asuinkerrostalo	35,3	43,1	37,5	34,4	31,4	29,0	30,8	49,0
Muu, tuntematon	1,5	2,2	1,4	1,3	1,4	1,4	1,2	1,7
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Omistaa talon	44,2	38,0	43,9	46,4	48,4	50,5	47,6	29,1
Omistaa osakkeet	26,9	41,1	38,7	34,9	29,7	25,5	26,5	27,1
Vuokra-asunto	25,4	18,1	14,1	15,0	18,0	20,2	22,3	40,4
Muu	3,5	2,8	3,3	3,7	4,0	3,8	3,5	3,4

Lähde: Tilastokeskus, asunnot- ja asuinolot

Tilastokeskuksen julkaiseman avoimet työpaikat -tilaston laadinta perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (N:o 453/2008) sekä komission asetukseen (N:o 1062/2008 ja N:o 19/2009). Asetusten tarkoituksena on saada neljännesvuosittain kattavaa, ajantasaisista ja vertailukelpoista tietoa EU-maiden avoimista työpaikoista sekä niiden rakenteellisista ominaisuuksista. Näiden säädösten nojalla laadittavia avointen työpaikkojen tilastoja käytetään työvoiman kysynnän seurantaan ja analysointiin EU:ssa ja jäsenmaissa (ks. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Job_vacancy_statistics).

Asetuksissa annetun määritelmän mukaan avoin työpaikka on uusi tai jo olemassa oleva työpaikka, jolla ei ole hoitajaa tai joka on vapautumassa. Työnantajan on pitänyt toimia aktiivisesti avoimen paikan täyttämiseksi, ja tehtävän on oltava avoin muillekin kuin omalle henkilöstölle. Avoimiin työpaikkoihin lasketaan julkiseen hakuun ilmoitettujen työpaikkojen lisäksi myös sellaiset tapaukset, joissa työnantaja esimerkiksi ottaa suoraan yhteyttä mahdolliseen ehdokkaaseen.

Vaaditun kattavuuden ja vertailukelpoisuuden saavuttamiseksi Tilastokeskuksen tuottama avoimet työpaikat -tilasto perustuu suoraan tiedonkeruuseen työnantajilta. Tutkimuksen otantakehikkona on Tilastokeskuksen ylläpitämä yritys- ja toimipaikkarekisteri, josta poimitaan satunnaisotos erikokoisia ja eri toimialoja edustavia yksityisen ja julkisen sektorin toimipaikkoja. Toimipaikalla tarkoitetaan yhdessä paikassa sijaitsevaa ja pääasiassa yhdenlaisia tavaroita tai palveluja tuottavaa yksikköä.

Tutkimuksen piiriin kuuluvat toiminnassa olevat Suomessa sijaitsevat toimipaikat, joilla on palkansaaajia vähintään yhden henkilötyövuoden verran. Otokseen valikoituneilta toimipaikoilta kysytään niiden avoimien työpaikkojen lukumäärästä sekä laadullisista ominaisuuksista. Kyselyyn voi vastata verkkolomakkeella tai puhelinhaastattelussa. Tiedonkeruussa saadut tiedot korotetaan vastaamaan kaikkien otantakehikkoon kuuluvien toimipaikkojen määrää, jolloin saadaan estimaatit koko Suomen avoimien työpaikkojen lukumäärästä.

Avoimet työpaikat -tilasto ei kuitenkaan sisällä kaikkia avoinna olleita tehtä-

SHUTTERSTOCK

MINNA WALLENIUS

Avoimien työpaikkojen jäljillä

Työ- ja elinkeinoministeriön ja Tilastokeskuksen tuottamat tilastot avoimista työpaikoista poikkeavat huomattavasti toisistaan.

Taustalla on lähdeaineistojen ja rajauksien eroavaisuuksia, jotka johtuvat tilastojen erilaisista lähtökohdista. Molemmille on omat käyttötärpeensä työvoiman kysynnän mittareina.

viä. EU:n asetukset rajaavat tutkimuksen ulkopuolelle kotitalouksien sekä kansainvälisten organisaatioiden ja toimielimien tarjoamat työpaikat. Suomessa tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu

myös maanpuolustus. Avoimet työpaikat -tilasto kattaa sekä vakituiset että määräaikaiset työpaikat, mutta alle kuukauden kestävät työsuhteet on rajattu tilaston ulkopuolelle. Mukaan ei siis laske- ▶

ta tilapäistä, esimerkiksi lyhyistä sairauspoissaoloista johtuvaa, sijaisten tarvetta.

TEM:n tilastoilla eri lähde ja eri käyttötarkoitukset

Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilasto puolestaan antaa tietoa työ- ja elinkeinotoimistoihin (TE-toimistot) ilmoitettuihin avoimista työpaikoista. Aineisto perustuu työnantajien TE-toimistoille jättämiin työpaikkailmoituksiin, ja sitä kerätään ensisijaisesti työnvälityksen tarpeisiin.

Työnvälitystilasto on tarkoitettu työ- ja elinkeinohallinnon toiminnan seurantaan ja kehittämiseen, mutta sitä käytetään myös muihin tutkimustarkoituksiin. Kuukausittain tilastosta julkaistaan kuukauden aikana avoinna olleiden työpaikkojen lukumäärä, ilmoitettujen uusien avoimien työpaikkojen määrä, täyttyneiden työpaikkojen määrä sekä kuukauden lopussa edelleen avoinna olleiden työpaikkojen määrä.

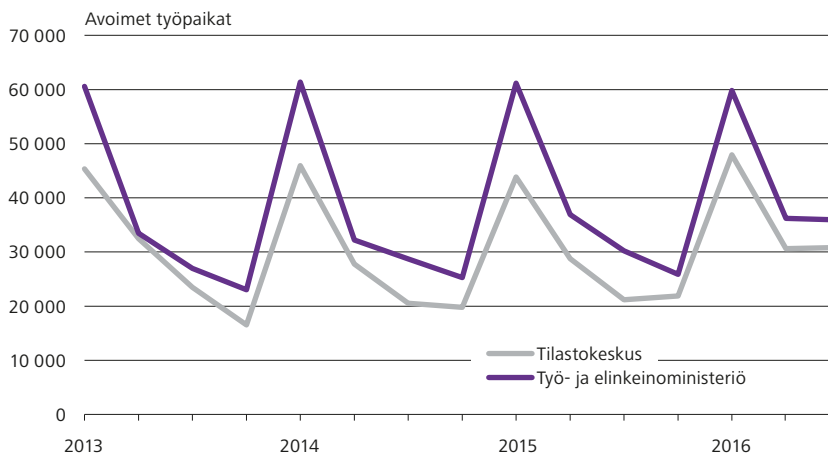
Työnvälitystilastoon lasketaan mukaan kaikki TE-toimistoihin avoimeksi ilmoitetut paikat riippumatta työsuhteen kestosta tai työnantajasta. Tilaston kattavuuteen vaikuttaa siis lähinnä se, kuinka aktiivisesti työnantajat käyttävät TE-toimistojen palveluja avoimia työpaikkoja täyttääkseen. Tilastokeskuksen Avointen työpaikat -tilaston kyselyssä tiedustellaan, onko toimipaikan avoimet työpaikat ilmoitettu TE-toimistojen työnvälitykseen. Vuonna 2015 TE-toimistojen palvelua oli käyttänyt keskimäärin 53 prosenttia toimipaikoista, joilla oli avoimia työpaikkoja.

Tilastot vertailussa

Avoimet työpaikat -tilaston ja työnvälitystilaston aineistojen linkittäminen yksikkötasolla ei ole mahdollista. Avointen työpaikat -tilastossa vastaajana on toimipaikka, kun taas työnvälitystilaston aineistosta tietoja ei saada toimipaikan tarkkuudella. Tästä syystä tässä keskitytään tilastojen tulosten tarkasteluun.

Tilastokeskus tuottaa avointen työpaikat -tilastoa neljännesvuosittain. Kultakin vuosineljännekseltä selvitetään neljänneksen viimeisen kuukauden ensimmäisenä päivänä (1. maaliskuuta, 1. kesäkuuta, 1. syyskuuta tai 1. joulukuuta) avoinna olleiden työpaikkojen lukumäärä.

KUVIO 1. Avointen työpaikat TEM:n ja Tilastokeskuksen tilastoissa neljännesvuosittain

Lähde: Tilastokeskus, avointen työpaikat -tilasto; Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto.

Työnvälitystilastossa lähin vastaava julkaistava tieto on edellisen kuukauden viimeisenä päivänä avoinna olleiden työpaikkojen määrä. Esimerkiksi avointen työpaikat -tilaston ensimmäisen vuosineljänneksen lukuja verrataan työnvälitystilaston helmikuun viimeisen päivän lukuihin.

Päivän eriävyys voi periaatteessa hieman vaikuttaa lukujen suuruuteen, mikäli monien työpaikkojen avoinna olo päättyy juuri kuukauden vaihteessa. Työnvälitykseen ilmoitettuihin avoimista työpaikoista valtaosalle on etukäteen määritetty hakuaika, jonka päättymiseen saakka

paikka on työnvälitystilastossa avoin.

Tuloksia tarkastellaan neljännesvuositason lisäksi vuositasolla, mikä tarkoittaa avointen työpaikat -tilaston kohdalla neljännesvuosittaisten lukujen keskiarvoja. Johdonmukaisuuden vuoksi tässä artikkelissa työnvälitystilaston vuosikeskiarvot on vastaavasti laskettu avointen työpaikat -tilastolle lähimpien neljän vertailujakson eli helmi-, touko-, elo- ja marraskuun lopun lukujen keskiarvoina.

Kumpikaan aineisto ei täysin kattava

TEM:n ja Tilastokeskuksen avoimia työpaikkoja kuvaavien tilastojen erilaisuudesta huolimatta molemmat tilastot antavat samankaltaisen kuvan avoimien työpaikkojen kokonaismäärän kehityksestä (kuvio 1). Nousut ja laskut ajoittuvat likimain samoin, ja kummassakin tilastossa näkyy selvä kausivaihtelu: alkuvuodesta työntekijöitä haetaan eniten, ja vuoden loppua kohden avoimien työpaikkojen määrä vähenee.

Koska merkittävää osaa avoimista työpaikoista ei ilmoiteta TE-toimistojen työnvälitykseen, voisi intuitiivisesti olettaa, että avoimien työpaikkojen määrä olisi työnvälitystilastossa selvästi pienempi kuin Tilastokeskuksen tilastossa. Näin ei kuitenkaan ole. Vuonna 2015 avoimia työpaikkoja oli Tilastokeskuksen julkaise-

TILASTOT ANTAVAT
SAMANKALTAISEN KUVAN
AVOIMIEN TYÖPAIKKOJEN
KOKONAISMÄÄRÄN
KEHITYKSESTÄ.

man avoimet työpaikat -tilaston mukaan keskimäärin noin 28 900, kun TEM:n työnvälitystilastossa vastaavien vertailuajankohtien keskiarvo oli noin 38 600.

Avointen työpaikkojen suurta määrää työnvälitystilastossa selittävät osin avoimet työpaikat -tilaston ulkopuolelle rajatut työpaikat, kuten lyhyet sijaisuudet. Työnvälitykseen lyhytaikaisia työvoiman tarpeita ilmoitetaan melko paljon. Työnvälitystilastossa vuonna 2015 keskimäärin noin 7 prosenttia kuukauden lopussa avoinna olleista työpaikoista oli korkeintaan yhden kuukauden työsuhteita, ja alkuvuodesta osuus oli keskimääräistä suurempi.

Lisäksi muutama prosentti työnvälitystilaston avoimista työpaikoista oli ulkomailla sijaitsevia. Avoimet työpaikat -tilasto puolestaan kuvaa työvoiman kysyntää Suomessa, joten siihen ei lasketa ulkomailla sijaitsevia työpaikkoja.

Toisaalta työnvälitystilaston aineiston perustuessa työnantajien jättämiin työpaikkailmoituksiin saattaa osa työpaikoista näkyä työnvälitystilastossa useammin kuin kerran. Työnantaja voi markkinointimielessä ilmoittaa työpaikan usean eri TE-toimiston kautta, vaikka työnvälityksen ohjeiden mukaan näin ei tulisi toimia. Moninkertaisen kirjauksen riski on

myös silloin, jos usea työnvälitystoimintaa harjoittava yritys hakee työntekijöitä samaan työpaikkaan (PTT 2016). Ilmiön laajuudesta ei ole tietoa, sillä tuplailmoitusten jäljittäminen ja todentaminen on erittäin vaikeaa.

Saksalaisen selvityksen mukaan työvoimaa vuokraavat yritykset poistavat usein viiveellä täytetyt työpaikkansa työnvälityksen rekistereistä. Ne voivat myös julkaista työnvälityksessä ilmoituksia avoimista työpaikoista, vaikka konkreettista avointa tehtävää ei vielä olisikaan tiedossa. Tämä palvelee yritysten tarvetta kerätä sopivia hakijoita tulevan kysynnän varalle, mutta voi tuottaa harhaa työnvälityksen tilastoihin. (Brenzel ym. 2016, 44–48.) Vastaavaa ilmiötä esiintyy todennäköisesti jossain määrin Suomessakin.

Eroja luokittelussa ja kattavuudessa

Toimialoittaisten lukujen eroja tarkastellessa huomataan, että avoimia työpaikkoja on työnvälitystilastossa enemmän etenkin toimialalla hallinto- ja tukipalvelutoiminta (kuvio 2). Työnvälitystilastossa enemmistö tämän toimialan avoimista työpaikoista on työllistämistoiminnan alalta, johon kuuluvat työn-

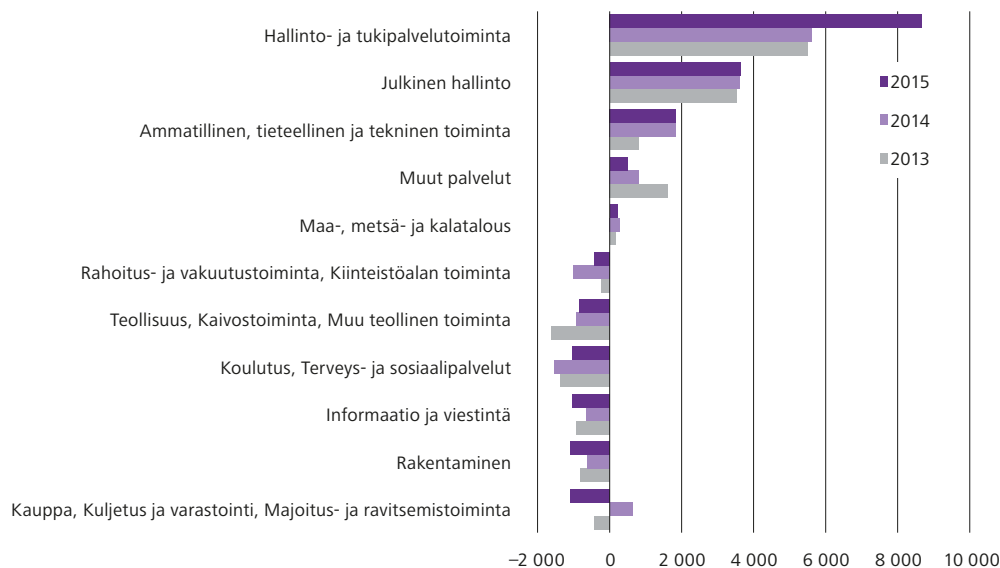
välitystoiminta, työvoiman vuokraus ja muut henkilöstön hankintapalvelut.

Myös julkisen hallinnon avoimia työpaikkoja on ollut TEM:n työnvälitystilastossa selvästi enemmän kuin Tilastokeskuksen tilastossa. Useimmissa muissa toimialaryhmissä avoimia työpaikkoja on ollut Tilastokeskuksen tilastossa enemmän.

Toimialakohtaisten lukujen eroavaisuudet johtuvat osittain erilaisista luokittelukäytännöistä. Tilastokeskuksen tilastossa toimialana on aina toimipaikan toimiala. TEM:n työnvälitystilastossa puolestaan toimialatieto perustuu työnantajan ilmoitukseen. Yritys voi ilmoittaa työnvälitykseen kerralla monien toimipaikkojensa avoimia työpaikkoja, jolloin ilmoitettu toimiala on usein yrityksen päätoimiala.

Toimiala ei välttämättä kerrokaan paljoa siitä, millaisesta työpaikasta on kyse, vaan tämä selviää paremmin ammatista. Esimerkiksi kuntien avoimista työpaikoista valtaosa on työnvälitystilastossa kirjattu julkiseen hallintoon, mikä selittää kyseisen toimialan työpaikkojen runsauden TEM:n tilastossa. Tilastokeskuksen aineistosta ilmenee, että toimipaikkatasolla tarkasteltuna valtaosa kuntasektorin avoimista paikoista on ollut terveys- ja sosiaalipalvelujen sekä koulutuksen toimialoilla. ▶

KUVIO 2. TEM:n ja Tilastokeskuksen avoimien työpaikkojen määrän vertailu toimialoittain, vuosikeskiarvo Oikealla toimialaryhmät, joissa TEM:n tilastossa avoimia työpaikkoja on enemmän kuin Tilastokeskuksen tilastossa, vasemmalla toimialaryhmät, joissa niitä on vähemmän.

Lähde: Tilastokeskus, avoimet työpaikat -tilasto; Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto.

[AVOIMET TYÖPAIKAT]

TAULUKKO 1. Toimialaryhmien osuudet kaikista avoimista työpaikoista Tilastokeskuksen ja TEM:n tilastoissa, vuosikeskiarvo 2015

TOIMIALARYHMÄ	TILASTOKESKUS Prosenttia	TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ Prosenttia
Toimialat yhteensä	100	100
Maa-, metsä- ja kalatalous	1	1
Teollisuus, Kaivostoiminta, Muu teollinen toiminta	14	8
Rakentaminen	8	3
Kauppa, Kuljetus ja varastointi, Majoitus- ja ravitsemistoiminta	24	15
Informaatio ja viestintä	7	2
Rahoitus- ja vakuutustoiminta, Kiinteistöalan toiminta	4	2
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	18	41
Julkinen hallinto, Koulutus, Terveys- ja sosiaalipalvelut	18	20
Muut palvelut	7	7
Kotitalouksien toiminta työnantajina, Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta; Toimiala tuntematon	–	1

Lähde: Tilastokeskus, avoimet työpaikat -tilasto; Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto.

Tilastokeskuksen tuottamassa avoimet työpaikat -tilastossa myös vuokra-työvoimalla tai yksityisen rekrytointiyri-tyksen avulla täytettävä avoin työpaikka lasketaan kuuluvaksi sille toimipaikalle, jossa työ tehdään. Tämä estää saman työpaikan tuplakirjaukset, ja samalla työpaikat saadaan kohdennettua tilastossa toimialalle, jolta työntekijän tarve on lähtöisin. Toisaalta jos vuokratyöntekijää tarvitaan varsinaisessa työskentelypaikassa alle kuukaudeksi, työpaikka jää kokonaan avoimet työpaikat -tilaston ulkopuolelle.

Työnvälitystilaston aineistossa puolestaan vuokratyövoimalla täytettävät paikat lasketaan työpaikkailmoituksen jättäneen työvoimanvuokrausyrityksen avoimiksi työpaikoiksi. Eriävä luokittelukäytäntö selittääkin pitkälti sen, että vuonna 2015 työnvälitystilastossa keskimäärin noin viidennes avoimista työpaikoista oli työllistämistoiminnan toimialalla, kun taas Tilastokeskuksen tilastossa työllistämistoiminnan osuus on marginaalinen.

Luokitteluerojen lisäksi toimialakohtaiset erot tilastojen välillä johtuvat paljolti työnantajien vaihtelevasta aktiivisuudesta TE-toimistojen palvelujen käytössä. Työnvälitystilastossa ovatkin ali-edustettuina ne toimialat, joilla käytetään pääasiassa muita työvoiman hankintakanavia kuin TE-toimistoa (taulukko 1).

Esimerkiksi rakennusalan sekä informaatio- ja viestintäalan toimipaikat ilmoittivat vuonna 2015 avoimista työ-

SHUTTERSTOCK

INFORMAATIO- JA VIESTINTÄALAN
TOIMIPAIKAT ILMOITTAVAT AVOIMISTA
TYÖPAIKOISTAAN SELVÄSTI KESKIMÄÄRÄISTÄ
HARVEMMIN TE-TOIMISTOON.

paikoistaan selvästi keskimääräistä harvemmin TE-toimistoon. Näiden toimialojen osuus avoimista työpaikoista onkin työnvälitystilastossa selvästi pienempi kuin Tilastokeskuksen tilastossa. Ilmoitusaktiivisuus oli hieman keskimääräistä alhaisempi myös toimialaryhmissä teollisuus, kaivostoiminta, muu teollinen toiminta sekä kauppa, kuljetus ja varastointi, majoitus ja ravitsemistoiminta. (Vrt. Maunu 2016, 17.)

TE-toimistojen työnvälityspalvelujen käytössä on eroja myös työnantajasektorin ja toimipaikan koon mukaan. Yksityisen sektorin työnantajat ovat käyttäneet TE-toimistojen palvelua rekrytoinnissa suhteellisesti harvemmin kuin julkinen sektori ja järjestöt. Lisäksi henkilöstömäärältään suurimmat toimipaikat ovat pieniä aktiivisempia TE-toimistojen käyttäjiä. (Ks. myös Maunu 2016, 17.)

Otostutkimukselle tyypillisiä puutteita

Otos pohjainen avoimet työpaikat -tilasto antaa työnvälitystilastoa kattavamman kuvan siitä, millä toimialoilla työvoiman kysyntää on.

Otantaan perustuvien tilastojen tuloksissa on kuitenkin aina satunnaisvaihtelua. Tilastokeskuksen tilaston pohjalta ei olekaan mahdollista arvioida luotettavasti avoimien työpaikkojen määrän kehitystä pienissä ryhmissä, kuten yksittäisissä ammateissa tai tarkalla toimiala- tai aluejaottelulla. Esimerkiksi yksittäisen kunnan alueella sijaitsevia toimipaikkoja on otoksessa niin vähän, ettei aineistosta voi tehdä johtopäätöksiä työvoiman kysynnän muutoksista kyseisessä kunnassa.

Työnvälitystilastosta tietoja voidaan tuottaa hyvinkin tarkalla alue- tai ammattijaottelulla, sillä siinä vastaavaa satunnaisvaihtelua ei ole. Luvut tosin kuvaavat ainoastaan TE-toimistoihin ilmoitettuja avoimia työpaikkoja, mikä on syytä muistaa tarkasteltaessa sellaisia aloja ja ammatteja, joiden avoimia työpaikkoja ei usein ilmoiteta TE-toimistoihin.

Satunnaisvaihtelun ohella myös otantakehikon puutteet voivat tuottaa harhaa otospohjaiseen tilastoon. Avoimet työpaikat -tilaston otantakehikkona toimivan yritys- ja toimipaikkarekisterin tiedot päivittyvät viiveellä. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät siksi uudet työnanta-

jat, joista ei ole rekisterissä otospoiminnan toteuttamiseen ja vastausaineiston painottamiseen tarvittavia tietoja.

Uudet toimipaikat voisivat olla työvoiman kysynnän tutkimisen kannalta erityisen kiinnostavia, vaikka uuden toimipaikan perustaminen ei välttämättä tarkoita uusin työntekijöiden palkkaamista.

Tilasto valittava tietotarpeen mukaan

Molempien avoimia työpaikkoja kuvaavien tilastojen tiedoille on omat käyttötarpeensa. Tilastokeskuksen laatima avoimet työpaikat -tilasto kuvaa työnvälitystilastoa paremmin työvoiman kysynnän kehitystä suomalaisilla työmarkkinoilla. Tilaston tiedot eivät ole riippuvaisia siitä, mitä rekrytointikavania työnantajat suosivat, ja otostutkimuksessa avoimet työpaikat on mahdollista kohdentaa johdonmukaisesti sille toimipaikalle, joka työntekijää tarvit-

MOLEMPIEN AVOIMIA TYÖPAIKKOJA KUVAAVIEN TILASTOJEN TIEDOILLE ON OMAT KÄYTTÖTARPEENSA.

see. Tämän vuoksi Tilastokeskuksen tilasto antaa työnvälitystilastoa täsmällisemmän kokonaiskuvan siitä, millaisilla työnantajilla on työvoiman tarvetta.

Työnvälitystilastosta puolestaan voi otospohjaista avoimet työpaikat -tilastoa paremmin käyttää avoimien työpaikkojen tarkasteluun pienissäkin ammattiryhmissä ja tarkkaan rajatuilla alueilla, kuten yksittäisissä kunnissa. Lisäksi työnvälitystilastosta saadaan tietoa Tilastokeskuksen tilaston ulkopuolelle rajatuista työpaikoista. Näitä kahta erilaista tilastoa onkin tarkasteltava toisiaan täydentävinä työvoiman kysynnän mittareina. ■

Kirjoittaja työskentelee yliaktuaarina Tilastokeskuksen väestö- ja elinolo-tilastot-yksikössä.

Artikkelin tiedot tilastojen välisistä eroista pohjautuvat Tilastokeskuksen sisäiseen selvitykseen, jonka Lasse Winter on tehnyt vuonna 2014 avoimet työpaikat -tilaston käyttöön. Selvityksen tietoja on täydennetty tuorempien lukujen vertailulla. Työnvälitystilaston aineistosta ja tilastointikäytännöistä on saatu artikkeleita varten tietoja Petri Syväselältä työ- ja elinkeinoministeriöstä.

Ks. myös juttu avoimet työpaikat -tilaston tuoreimmista tiedoista sivulla 76.

Lähteet:

Brenzel, Hanna ym. 2016. Revision of the IAB job vacancy survey: backgrounds, methods and results. Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung (IAB), Nürnberg. Saatavuus: http://doku.iab.de/forschungsbericht/2016/fb0416_en.pdf.

Eurostat, Statistics explained. Job vacancy statistics [viitattu: 1.11.2016]. Saatavuus: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Job_vacancy_statistics.

Maunu, Tallamaria 2016. Työvoiman hankinta toimipaikoissa vuonna 2015. TEM-analyseja 73/2016. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavuus: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75116>.

Pellervon taloustutkimus PTT 2016. Kansantalous 2016-syysy. Saatavuus: <http://www.ptt.fi/ennuste/kansantalous/kansantalous-2016-syysy.html>.

Tilastokeskus 2016. Avoimet työpaikat, 2. vuosineljännes. Laatuseloste. Helsinki: Tilastokeskus.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2016a. Työnvälitystilasto. Laatuseloste, maaliskuu 2016.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2016b. Työnvälitystilasto / ToimialaOnline.

Winter Lasse, 2014. Tilastokeskuksen sisäinen selvitys avoimet työpaikat -tilaston käyttöön.

JAANA HUHTA

Kuntasektori mullistuu

SOTE- ja maakuntauudistuksen myötä suuri määrä kuntien työntekijöitä siirtyy maakuntiin. Siirtymän seurauksena kuntien ja maakuntien tehtävät sekä niiden henkilöstörakenteet muuttuvat merkittävästi. Kunnat keskittyvät sivistystehtäviin, maakunnat terveyteen ja sosiaalitoimeen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja maakuntien perustamisen alustavat lakiluonnokset julkaistiin 29.6.2016. Uudistuksessa mallissa tulee olemaan 18 maakuntaa, jotka ottavat vastuun palveluiden tuottamisesta 1.1.2019 lähtien. Lisäksi mallissa on viisi sote-yhteistyöaluetta. Laajan päivystyksen sairaaloita jää 12, joista viisi on yliopistollisia sairaaloita. Uudistuksen tavoitteena on, että nykyistä suurempi osuus julkisesta sosiaali- ja terveyspalveluiden tuotannosta olisi tulevaisuudessa yksityisen tai kolmannen sektorin toimijoiden käsissä.

THL:n mukaan perusterveydenhuollon kuntiin hajautettu päätöksenteko ja järjestäminen ovat lisänneet kuntien asukkaiden välistä eriarvoistumista (THL 2011). Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tavoitteena on tait-

taa kustannusten karannut kasvu ja taitaa ammattitaitoisen henkilöstön ja palvelujen saanti ympäri maata, jotta palvelujen saatavuuden ja terveyden eriarvoistumisen kehitys katkeaisi (Alueuudistus.fi (1) 29.6.2016).

Laskelmien mukaan kuntasektorin henkilöstöä siirtyy noin 215 000 maakuntiin vanhoina työntekijöinä. Noin 5 000 palkansaajaa siirtyy maakuntiin ELY-keskuksista, TE-toimistoista, aluehallintovirastoista ja maakuntien liitoista. Kyseessä on Suomen suurin henkilöstön siirto. (Helsingin Sanomat 6.7.2016.)

Minkälaisia seurauksia SOTE-uudistuksesta on kuntien ja maakuntien henkilöstörakenteille? Minkälaista väkeä ammatiltaan, koulutukseltaan ja palkoiltaan jää kuntiin ja minkälaista siirtyy maakuntiin?

Kunnat tällä hetkellä suuri työllistäjä

Tilastokeskuksen kuntasektorin palkkatilaston mukaan lokakuussa 2015 kunnissa ja kuntayhtymissä työskenteli hieman yli 412 000 pääpalvelussuhteista kuukausipalkkaista palkansaajaa joko koko- tai osa-aikaisena. Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston (2015) mukaan kuntasektorilla työskenteli 27 prosenttia kaikista palkansaajista. Osa-aikaisia kuntasektorin kaikista palkansaajista oli noin 52 000 eli 13 prosenttia. Tuntipalkkaisia työntekijöitä oli noin 8 500. Artikkelissa käsitellään, ellei toisin mainita, kuukausipalkkaista henkilöstöä.

Kuntasektorin henkilöstömäärä on vuosien 2002–2015 aikana pysytellyt 400 000 palkansaajan tuntumassa. Vuonna 2011 palkansaajien määrä oli

U. ÖSTLUND

Kuntasektorin palkkatiedustelun yhteydessä kunnat ja kuntayhtymät ilmoittavat toimipaikkojensa nimen sijaintiosoitte- ja toimialatietoineen. Kunnat ja kuntayhtymät määrittävät itse toimipaikkansa toimialatiedon, joka on viiden numeron tarkkuustason EU:n toimialaluokitukseen NACE:en perustuva TOL 2008. Tietoa käyttävät myös Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto ja yritys- ja toimipaikkarekisteri.

Toimipaikka tarkoittaa fyysistä paikkaa, jossa kunta tai kuntayhtymä tarjoaa pääasiallisia yhdenlaisia, eli yhden toimialan, palveluita, esimerkiksi yläaste tai terveyskeskus. Jos yläasteen kanssa samassa osoitteessa sijaitsee lukio, niin se muodostaa oman toimipaikan.

Toimialaluokitus ei suoraan sovellu kuntasektorin kuvaamiseen. Toimialaluokitus sijoittaa esimerkiksi lasten päivähoitopalvelut terveys- ja sosiaalipalvelujen alalle, vaikka hallituksen esityksen mukaan varhaiskasvatus ja päivähoitopalvelut on siirretty vuodesta 2013 alkaen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Kunnat ovat siirtäneet omissa aikatauluissaan palveluja sivistystoimen haltuun. Toimialaluokitus ei siten vastaa kuntien käyttämää hallinnollista jakoa.

Vaikka kunnat ja kuntayhtymät ovat parantaneet ilmoitetun tiedon laatua vuosi vuodelta, on toimipaikan kautta määräytyvä toimiala edelleen osin epäluotettava tieto etenkin tarkkoja analyyseja ja laskelmia varten. Kunnissa ja kuntayhtymissä on esimerkiksi käytetty julkisen hallinnon toimialaa, vaikka toimipaikan toiminta olisi selkeästi varsinaista palvelun tuottamista. Tämä paisuttaa tilastossa hallinnon osuutta ja vaikeuttaa kaiken tasoista vertailtavuutta. Isojen rakenteellisten uudistusten, kuten sote-uudistus, selvitystyö on kuitenkin lisännyt toimiala- ja toimipaikkatiedon käyttöä.

Vuonna 2015 kuntasektorin kuukausipalkkaisia ilmoitettiin 20 000 toimipaikkaan. Tuntipalkkaisia työskenteli noin 850 toimipaikassa. Jotkut työnantajat eivät ole ilmoittaneet tietojaan edellä määritellyn toimipaikkakäsitteen mukaisina, vaan käytössä on ollut toimintayksikkökäsite tai toimialayksikkökäsite, jolloin eri toimialoilla samassa osoitteessa työskenteleviä tai samalla toimialalla eri osoitteissa työskenteleviä on ilmoitettu samaan toimipaikkaan.

Kunnalliset liikelaitokset ja niissä työskentelevät ilmoitetaan myös kuntasekto-

rin palkka- ja toimipaikkatiedonkeruuseen. Kuntien ja kuntayhtymien liikelaitokset ovat kunnallisia palvelujen tuottajia ja ne ovat osa kuntien ja kuntayhtymien omaa toimintaa. Markkinoilla toimivat liikelaitokset, kuten energialaitokset ja satamat, on uuden kuntalain (2013) mukaan pitänyt yhtiöittää. Kuntaomisteisten yhtiöiden tietoja ei kerätä kuntasektorin palkkatiedonkeruussa.

Kuntien ja kuntayhtymien liikelaitokset ilmoitetaan kuntasektorin tiedonkeruuseen omina toimipaikkoinaan, mutta niiden liikelaitosstatus ei käy erikseen ilmi mitenkään, sillä toimipaikkojen nimeäminenkin on kunnissa ja kuntayhtymissä vapaata. Täten esimerkiksi liikelaitoksissa työskentelevien määrän laskeminen suoraan kunta-aineistosta ei ole mahdollista.

Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan vuonna 2014 kuntien liikelaitoksia oli 149, joista 45 vesihuollon liikelaitoksia. Sisäisen palvelun toimialalla oli 15 liikelaitosta ja toimitila- ja vuokrauspalvelujen alalla 14. Liikelaitoksia oli 64 kunnalla, ja ne toimivat yhteensä 24 toimialalla (toimialaluokituksen 3-numerotaso).

suurin, 428 000. Naisten osuus koko kuntasektorin henkilöstöstä on saman ajanjakson aikana ollut noin 80 prosenttia. Vuonna 2015 naisten osuus oli 81,3 prosenttia. Vuodesta 2006 lähtien henkilöstön keski-ikä on ollut 45 vuotta.

Vuonna 2015 kuntien määrä oli 317 ja kuntayhtymien noin 140 (vuonna 2016 kuntia oli 313). Pienimmissä kunnissa ja kuntayhtymissä palkkalistoilla oli vain muutama palkansaaja. Kuntasektorin henkilöstöstä 28,4 prosenttia työskenteli kuntayhtymissä. Vuosien 2002–2015 aikana kuntien määrä on vähentynyt noin 30 prosenttia ja kuntayhtymien määrä noin 41 prosenttia.

Suurin työnantaja kuntayhtymäpuolella on Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS), jossa työskenteli vuonna 2015 noin 20 700 palkansaajaa eli noin 18 prosenttia kaikista kuntayh-

tymien palkansaajista. Eniten henkilöstöä, kaikista kunnista ja kuntayhtymistä, työskenteli Helsingin kaupungin palveluksessa: noin 32 700 palkansaajaa, eli noin kahdeksan prosenttia koko kunta-

MAAKUNNASSA
ON KESKIMÄÄRIN
13 ASUKASTA YHTÄ
KUNTATYÖNTEKIJÄÄ
KOHDEN.

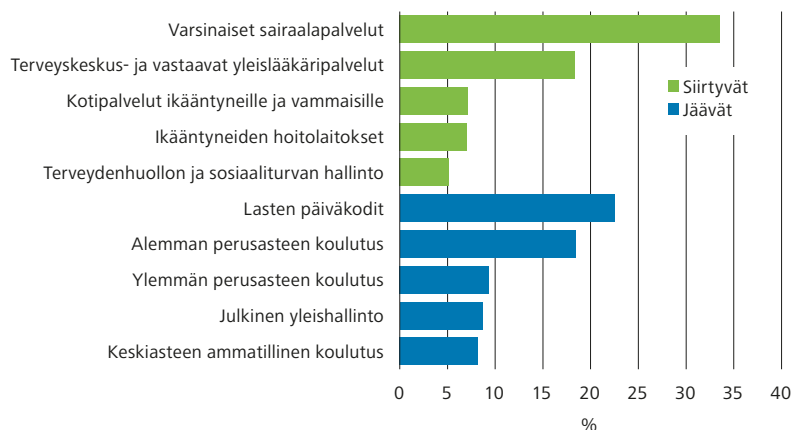
sektorin henkilöstöstä ja 11 prosenttia kuntien palveluksessa olevista.

Maakunnittain tarkasteltuna eniten kunnissa ja kuntayhtymissä työskenteleviä oli väkiluvultaan suurissa maakunnissa eli Uudellamaalla (108 000), Pirkanmaalla (36 000) ja Varsinais-Suomessa (36 000). Vähiten kunta-alan väkeä oli Ahvenanmaalla (2 100) ja Keski-Pohjanmaalla (6 700).

Jos suhteutetaan maakunnan asukasluku kuntasektorin palkansaajien määrään maakuntien alueella (toimipaikan sijainnin mukaan), niin keskimäärin maakunnassa oli 13 asukasta yhtä kuntatyöntekijää kohden. Eniten asukkaita yhtä työntekijää kohden oli Uudellamaalla (15) ja vähiten Keski-Pohjanmaalla (10).

Maakuntien liittojen palkkalistoilla oli vuonna 2015 yhteensä 1 060 joko osa- tai kokoaikaista kuukausipalkkai-

KUVIO 1. Maakuntiin siirtyvät sekä kuntiin ja kuntayhtymiin jäävät toimialoitain (TOL 2008), (%) 2015

Lähde: Tilastokeskus, kuntasektorin palkkatilasto 2015

KUVIO 2. Maakuntiin siirtyvät sekä kuntiin ja kuntayhtymiin jäävät ammattin (ammattiluokitus 2010) mukaan, (%) 2015

Lähde: Tilastokeskus, kuntasektorin palkkatilasto 2015

ta. Henkilöstöltään suurimmat maakuntaliitot olivat Päijät-Hämeen liitto, Lapin liitto ja Uudenmaan liitto.

Koko kuntasektoria tarkastellessa voideta, että henkilöstörakenne on pysynyt melko stabiilina.

Maakuntiin siirtyvät keskimäärin hieman parempipalkkaisia kuin kuntiin jäävät

Tätä artikkelia varten kartoitettiin mahdollisesti maakuntiin siirtyviä ja kuntiin ja kuntayhtymiin jääviä palkansaajia. Maakuntiin siirtyvät palkansaajat valittiin siten, että kuntasektorin vuoden 2015 palkka-aineistosta poistettiin ensin

Ahvenanmaan ja muutaman tietyn työnantajan, kuten Suomen Kuntaliiton, palkansaajat. Lisäksi poistettiin päivähoidon toimialalla työskentelevät sekä ammattiluokituksen luokkien 2342 ja 53111 (lastentarhanopettajat ja päiväkotien ja muiden laitosten lastenhoitajat ym.) palkansaajat, sillä joissakin kunnissa heidät oli ilmoitettu virheellisesti sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon toimialalle.

Mukaan otettiin kaikki sosiaali- ja terveystoimialoilla työskentelevät, maakuntaliittojen palkansaajat, kaikki lääkärisopimusta noudattavat sekä sote-kuntayhtymissä työskentelevät. Lopuksi mukaan poimittiin palkansaajia ammattin mukaan, jolloin mukaan tulivat esi-

merkiksi koulukuraattorit opetusosalta.

Sote- ja maakuntaratkaisu on edelleen kesken, joten määrittelyt saattavat muuttua ja tarkentua. Lisäksi tässä poiminnassa on mukana ainoastaan kuntasektorilta siirtyvä henkilöstö ilman tunti-palkkaisia, joita siirtynee joitakin satoja.

Poiminnassa on käytetty soveltaen syyskuussa 2016 tiedossa olleita määrittelyjä, jotka eivät välttämättä tuota tulokseksi joukkoa, joka tulee reaalisesti siirtymään vuoden 2019 alussa.

Poiminnan tulos ei ole millään tavalla tyhjentävä tai kaiken kattava, vaan muun muassa kriteerien ja luokitusten karkeuden tuloksena livahti molemmille puolille palkansaajia, jotka eivät välttämättä valikoituneet oikeaan joukkoon.

Selkeyden vuoksi henkilöstöstä kirjoitetaan jatkossa maakuntiin ”siirtyvinä” ja kuntiin ”jäävinä” palkansaajina. Henkilöstöä jää toki myös jäljelle jääviin kuntayhtymiin.

Valituilla kriteereillä poimittuna vuoden 2015 kuntasektorin palkkatilastoaineistosta koko- ja osa-aikaisista kuukausipalkkaisista palkansaajista ei tullut aivan ennakolta haarukoitua 215 000 palkansaajaa. Siirtyvien määräksi tällä poiminnalla saatiin noin 212 000 palkansaajaa eli noin 51 prosenttia koko- ja osa-aikaisista työsuhteista.

Maakuntiin siirtyvien säännöllisen työajan ansion mediaani ¹, 2 777 euroa kuukaudessa, oli 3,3 prosenttia suurempi kuin kuntiin jäävien mediaaniansio 2015. Maakuntiin siirtyvistä noin 85

¹ Mediaaniansio määritellään siten, että palkansaajien ansiot laitetaan suuruusjärjestykseen, josta valitaan keskimäinen. Täten 50 prosenttia ansaitsee alle mediaaniansioiden – ja toiset 50 prosenttia sitä enemmän.

KUNTIIN JÄÄVISTÄ
AMMATTIRYHMISTÄ
SUURIN ON
LASTENHOITAJAT.

prosenttia oli naisia, kun taas peruskuntiin jäävistä palkansaajista naisia oli 77 prosenttia. Kuntiin jäävien keski-ikä, 46 vuotta, oli vuoden korkeampi kuin maakuntiin siirtyvien keski-ikä.

Siirtyvät toimialat vaikuttavat tuleviin palkkaeroihin

Sote- ja maakuntauudistus vähentää merkittävästi erilaisten hallinnollisten organisaatioiden määrää, kun noin 190 kuntien välistä tai muuta organisaatiota korvautuu 18 maakunnalla (Alueuudistus.fi (2) 29.6.2016). Siirtyvien toimipaikkojen määrää on vaikea arvioida, sillä uudistus tuonee mukanaan erityisjärjestelyjä. Artikkelissa käytetyllä toimialarajauksella tarkasteltuna voi todeta, että noin 6 500 toimipaikkaa on siirtyneiden toimialojen mukaisessa poiminnassa. (Toimialan ja toimipaikan määrittelystä katso tarkemmin tietolaatikosta.)

Maakuntapöiminnällä siirtyvistä noin 34 prosenttia työskenteli varsinaisten sairaalapalvelujen toimialalla ja 18 prosenttia toimialalla terveyskeskus- ja vastaavat yleislääkäripalvelut. Kuntiin tulee jäämään toimialojen sivistyspuoli ja varhaiskasvatus: 28 prosenttia tulevien kuntien henkilöstöstä oli peruskoulutuksen ja 22 varhaiskasvatuksen toimialalla. (Kuvio 1.)

Kuntiin jäävistä toimialoista korkein säännöllisen työajan palkan mediaani oli lukiokoulutuksen toimialalla, 4 213 euroa kuukaudessa, ja matalin mediaani oli muualla luokittelemattomien siivouspalveluiden toimialalla, 2 019 euroa kuukaudessa. Ansiovertailuun on otettu mukaan tässä artikkelissa vain ne ryhmät, joissa on vähintään sata kokoai-kaista, täyttä palkkaa saanutta palkansaajaa. Korkeimmat ansiot olivat maakuntiin siirtyvällä toimialalla tietojenkäsittelyn ja laitteistojen käyttö- ja hallintapalvelut, jossa ansioiden mediaani oli 3 652 euroa kuukaudessa. Matalin mediaani säännöllisen työajan ansioissa oli maakuntiin siirtyvillä sihteerin- ja muun toimistopalvelun toimialalla 2 217 euroa kuukaudessa.

Sairaanhoitajat suurin maakuntiin siirtyvistä ammattiryhmistä

Yksi tärkeimmistä taustamuuttujista ansioiden kuvaamisessa on ammatti. Kunnat ja kuntayhtymät ilmoittavat jokaisel-

Kuntasektorin palkkoja 70-luvulta soteen

Kuntasektorin palkansaajat jaettiin artikkelia varten alustavien kriteerien perusteella kahteen joukkoon: niihin, jotka mahdollisesti siirtyvät vuoden 2019 alussa maakuntiin sekä kuntiin ja kuntayhtymiin jääviin palkansaajiin.

Kuntasektorin palkkoja on tilastoitu nyky muodossaan vuodesta 1973 lähtien. Tosin Sosiaalisen aikakauskirjan mukaan kuntapuolen palkkoja löytyy jo 1930-luvulta lähtien. Tilastokeskuksen nettisivuilta löytyy tietokantoja vuodesta 2006 eteenpäin, ja tätä vanhempia tietoja on saatavissa erikseen Tilastokeskuksesta. Kuntasektorin palkkatilasto antaa kuntasektorilla työskentelevien työsuhteiden määrästä ja ansioista poikkileikkaustiedon lokakuulta. Kuntasektorin ansiotietoja hyödynnetään yhtenä lähdeaineistona ansiotasoindeksissä ja palkkarakennetilastossa, joka kokoaa yhteen kaikkien työnantajasektoreiden palkansaajien lukumäärä- ja ansiotiedot.

Kuntasektorin palkka-aineiston tietojä käytetään tilaston laadinnan lisäksi virka- ja työehtosopimusneuvottelussa, eri ennusteissa, laskelmissa, tutkimuksissa ja suunnittelussa muun muassa kunnissa ja ministeriöissä.

Tilastokeskus kerää vuosittain kaikilta kunnilta ja kuntayhtymiltä lokakuun ansio- ja työsuhtedat. Työsuhteista kysytään muun muassa tietoa viran hinnoittelutunnuksesta, koko- ja osa-aikaisuudesta, palvelussuhteen luonteesta (esimerkiksi toistaiseksi voimassa oleva, määräaikainen virka), työaikajärjestelmästä, ammatista.

Palkkoja ja ansioita koskevia tietoja kysytään yksittäisten palkkatekijöiden ja tuntien tarkkuudella. Tilastokeskuksessa las-

ketaan peruspalkan (tehtäväkohtainen palkka) sekä eri palkanlisien (palkkatekijöiden) mukaan ansiotiedot. Ansiokäsitteistä tärkeimmät ovat säännöllisen työajan ansiot sekä kokonaisansiot.

Yhdellä palkansaajalla voi olla useampi työsuhte, joista valittujen kriteerien perusteella määritellään jokaiselle palkansaajalle pääpalvelussuhte. Vain pääpalvelussuhteen ansiotietoja käytetään ansiolaskelmiin, mikäli palkansaaja on ansainnut lokakuussa täyden palkan ja on kokoaikainen.

PERUSPALKKA on tehtäväkohtainen vähimmäispalkka. Vuonna 2015 kuntasektorilla työskentelevien kuukausipalkkaisen peruspalkan mediaani oli 2 335 euroa kuukaudessa (keskiarvo 2 520 euroa).

SÄÄNNÖLLISEN TYÖAJAN ANSIOIHIN luetaan peruspalkan lisäksi muun muassa työaika-, tehtävän ja ammattitaidon perusteella maksettavat lisät. Vuonna 2015 säännöllisen työajan ansioiden mediaani oli 2 751 euroa kuukaudessa (keskiarvo 3 017 euroa).

KOKONAIANSIOIHIN sisältyvät peruspalkan ja edellä mainittujen lisien lisäksi muun muassa lisä- ja ylityönsio, päivystyskorvaukset sekä muut epäsäännöllisesti maksettavat lisät tulospalkkioita lukuun ottamatta. Vuonna 2015 kokonaisansioiden mediaani oli 2 782 euroa kuukaudessa (keskiarvo 3 106 euroa). Kunnallista lääkärin virkaehtosopimusta noudattavilla työaikaan sidotut lisät eivät sisälly säännöllisen työajan ansioihin, vaan ne huomioidaan kokonaisansioihin.

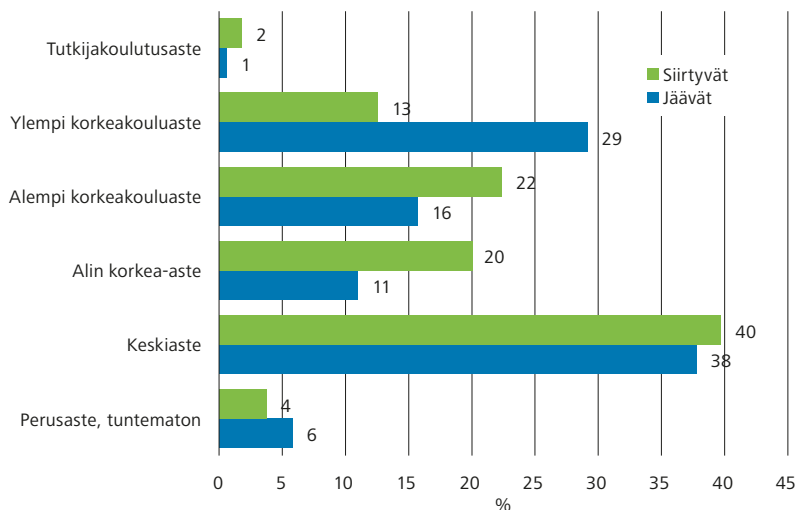
le palveluksessaan olevalle selkokiehisen ammattinimikkeen, esimerkiksi sairaanhoitaja, lastentarhanopettaja. Näistä ammattinimikkeistä pidetään yllä luetteloa ja tunnusta Kevan palvelussuhderekisterin nettisivuilla.

Valitettavasti vuosien saatossa ammattinimikkeiden kirjo on moninaistunut ja hajonnut osin muutaman henkilön erikoisiksi ammattinimikkeiksi, jolloin sel-

kokiehisen ammatin suorat käyttömahdollisuudet, esimerkiksi ansioiden julkaisemisen taustatietona, ovat vaikeutuneet.

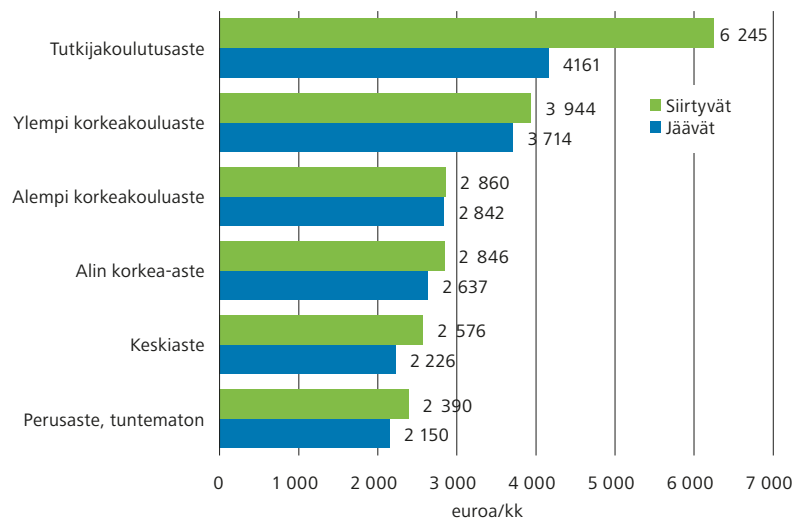
Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastossa pidetään yllä ammattirekisteriä, josta löytyy lähestulkoon kaikille työillille, kaikilla sektoreilla, ammattiluokitus 2010:n mukainen luokitustieto. Ammattien luokittelu mahdollistaa sen, että esimerkiksi ammatit avohuollon sairaan-

KUVIO 3. Maakuntiin siirtyvät sekä kuntiin ja kuntayhtymiin jäävät koulutusasteen mukaan, (%) 2015

Lähde: Tilastokeskus, kuntasektorin palkkatilasto 2015

KUVIO 4. Maakuntiin siirtyvien sekä kuntiin ja kuntayhtymiin jäävien säännöllisen työajan ansioiden mediaani, (e/kk) koulutusasteen mukaan 2015

Lähde: Tilastokeskus, kuntasektorin palkkatilasto 2015

hoitaja, kotisairaanhoitaja ja psykiatrian sairaanhoitaja saadaan samaan ryhmään 32211 sairaanhoitajat.

Myös kuntasektorin palkkatiedusteluun ilmoitetut ammatit luokitellaan ammattiluokituksen mukaan. Ammattiluokitus on hierarkkinen. Pääluokkataso on alun perin laadittu kuvaamaan tason vaatimaa koulutusta: taso 2 erityisasiantuntijat, 3 asiantuntijat, 4 toimisto-

ja asiakaspalvelutyöntekijät, 5 palvelu- ja myyntityöntekijät ja niin edelleen.

Yleisen koulutustason noustua on luokittelusta tullut yhä haastavampaa. Ammatin pääluokissa 3, 4 ja 9 henkilöstön koulutus on usein korkeampi kuin vaadittava ammattitaitotasoa. Entekin naiset työskentelevät usein koulutustaan alemmalla ammattitasolla. Seppo Kouvonon (2011) onkin todennut hierarkkiseen am-

mattitaitotasoon perustuvan luokituksen erottelukyvyn olevan heikkenemässä.

Ammattiluokituksen mukaisesti maakuntiin siirtyvistä 20 prosenttia kuului sairaanhoitajien ammattiluokkaan ja yhdeksän prosenttia sosiaalialan hoitajiin (kuvio 2). Sairaanhoitajien säännöllisen työajan mediaanipalkka oli 2 985 euroa kuukaudessa. Kuntiin jäävistä ammattiluokista suurin (11 prosenttia) oli päiväkotien ja muiden laitosten lastenhoitajat, joiden säännöllisen työajan ansioiden mediaani oli 2 261 euroa kuukaudessa.

Artikkelissa esitetyt ansiot eivät välttämättä ole täsmälleen samat kuin vuoden 2015 julkaistut luvut Tilastokeskuksen tietokannassa, sillä poiminnassa osa henkilöstöä on voinut siirtyä poimintakriteerien perusteella eri ryhmään, vaikka ammatti olisikin sama.

Sadan tai sitä suuremman palkansaajan ryhmässä korkein palkan mediaani maakuntiin siirtyvillä oli yläääkkäreiden ammattiluokassa, 7 434 euroa kuukaudessa, ja matalin rahdinkäsittelijöillä ja varastotyöntekijöillä 2 056 euroa kuukaudessa. Kuntiin jäävistä ammattiryhmistä korkein ansioiden mediaani oli alue- ja paikallishallinnon johtajilla ja ylimmillä virkamiehillä, 6 800 euroa kuukaudessa. Matalin ansioiden mediaani oli perhepäivähoitajilla, 1 931 euroa kuukaudessa.

Tulevaisuuden kunta on sivistyskunta

Muista tilastoista ja rekistereistä voidaan liittää kuntasektorin aineistoon eri taustamuuttujia. Vuodesta 1987 tietoja on vuosittain täydennetty tutkintorekisterin koulutustiedoilla. Koulutusasteessa näkyy kuntasektorillakin koko väestön koulutusasteen nousu: vuonna 2002 vähintään ylempään korkeakouluasteen oli kuntasektorilla suorittanut 16 prosenttia, kun taas vuonna 2015 osuus oli 22 prosenttia palkansaajista.

Kuntasektorilla työskentelevillä pelkän peruskoulun käyneiden osuus on vuosina 2002–2015 vähentynyt seitsemän prosenttiyksikköä viiteen prosenttiin. Pelkän perusasteen suorittaneiden joukossa on myös ulkomailta tutkinnon suorittaneita, joten oikea prosenttiosuus lienee viittä matalampi.

Maakuntiin siirtyvien ja kuntiin jäävien koulutusasteissa suurin ero oli ylemp-

män korkeakoulututkimuksen suorittaneiden osuudessa. Kuntiin jäävillä osuus oli 17 prosenttiyksikköä suurempi kuin maakuntiin siirtyvillä, joista ylemmän korkeakoulututkimuksen suorittaneita oli 13 prosenttia (kuvio 3). Kuntiin jäävillä ylemmän korkeakoulututkimuksen suorittaneista suurin osa oli opettajia.

Keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuudet olivat kuntiin jäävillä ja maakuntiin siirtyvillä lähes samat: siirtyvillä 40 prosenttia ja jäävillä 38 prosenttia. Ammattiluokituksen mukaan tarkasteltuna kuntiin jää melkein 20 000 keskiasteen tutkinnon suorittanutta lastenhoitajaa, kun taas maakuntiin siirtyy yli 17 000 sosiaalialan hoitajaa ja yli 12 000 palkansaa-jaa ammattiluokassa muut lähihoitajat.

Koulutusasteittain tarkasteltuna siirtyvien ansiot kohosivat suuremmiksi kuin jäävien kaikissa koulutusasteryhmissä (kuvio 4). Ansiovertailussa suurin ero näkyi tutkijakoulutuksen suorittaneilla: maakuntiin siirtyvien säännöllisen työajan ansioiden mediaani oli noin puolet suurempi kuin kuntiin jäävillä. Maakuntiin siirtyvät tutkijakoulutuksen suorittaneet olivat lähinnä erikois- ja ylläkäreitä. Kuntiin jäävät tutkijakoulutuksen suorittaneet toimivat lähinnä opettajien ammattiluokissa sekä erityisasiantuntijatehtävissä.

Vieraskielisten osuus kuntasektorilla pieni

Väestörakennetilastosta voidaan lisätä aineistoon esimerkiksi kieli- ja syntyperätieto. Väestörakenteessa mukana on maassa vakituisesti vuoden viimeisenä päivänä asuva väestö. Aivan jokaiselle kuntasektorin palkka-aineiston henkilölle ei tietoja löydy, sillä lokakuun henkilöstöä on poistunut (muuttanut maasta, kuollut) vuoden lopun aktiiviväestöstä. Esimerkiksi kielen osalta jäi uupumaan tieto noin 450 palkansaajalta.

Vuonna 2015 kuntasektorilla työskenteli noin 11 900 palkansaaajaa, jonka äidinkieli oli jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Vieraskielisten osuus oli noin kolme prosenttia kaikista niistä, joille kielitieto löytyi, ja he olivat keskimäärin kolme vuotta nuorempia (43 vuotta) kuin kotimaisia kieliä puhuvat.

Venäjänkielisiä palkansaaajia oli noin 3 400, vironkielisiä noin 2 600 ja englantinkielisiä noin 400. Vieraskielisistä 17

prosenttia työskenteli varsinaisten sairaalapalvelujen toimialalla ja 13 prosenttia terveyskeskusten ja vastaavien yleislääkäripalvelujen toimialalla. Lasten päiväkotien toimialalla työskenteli kahdeksan prosenttia kuntasektorin vieraskielisistä palkansaajista.

Vieraskielisten ansiot eivät eronneet merkittävästi kotimaisten kielten puhujien ansioista niissä neljässä ammattiluokassa, joissa toimi eniten vieraskielisiä.

HAASTEITA SOTE-UUDISTUKSESSA RIITTÄÄ MYÖS TILASTONTEKIJÖILLE.

Toimistosiivoojien säännöllisen työajan ansion mediaani oli noin prosentin korkeampi vieraskielisillä kuin kotimaisia kieliä puhuvilla. Vieraskielisillä sairaanhoitajilla oli noin neljä prosenttia korkeampi ansiomediaani. Kotimaisia kieliä puhuvilla sosiaalialan ohjaajilla sekä erikoislääkäreillä oli puolestaan neljä prosenttia korkeampi mediaani säännöllisen työajan ansioissa. Vieraskielisistä noin 60 prosenttia siirtynee uusiin maakuntiin vuoden 2019 alussa.

Uudistus palkkatilastoinnillekin kehittymisen paikka

Sote- ja maakuntaudistus tuo suuria muutoksia toki maakuntiin siirtyvälle, mutta myös kuntiin jäävälle henkilöstölle. Maakuntiin siirtyvän henkilöstön palkkaus, palvelussuhteiden ja eläkkeiden määrittely vaativat laajaa yhteensovittamista.

Haasteita uudistuksessa riittää myös tilastontekijöille, sillä esimerkiksi lokakuun 2018 tiedot tulee saada keräytyksi saman vuoden puolella, kun suuri osa kuntayhtymiä lakkaa vuoden 2019 alussa. Myös uusien maakuntien uuden henkilöstön palkkoja aletaan tiedustella ja ti-

lastoita välittömästi käynnistysvuodesta lähtien. Muutoksessa on haasteiden lisäksi aina tarjolla runsaasti kehittämisen, parantamisen ja oppimisen mahdollisuuksia, joita pyritään varmasti hyödyntämään kaikissa organisaatioissa – myös palkkatilastoissa. ■

Kirjoittaja on yliaktuaari Tilastokeskuksen yritystilastot-yksikössä.

Lähteet:

Alueuudistus.fi(1). Ministeri Rehula: Sotessa seuraavalle rastille – keskeiset tavoitteet ennallaan, 29.6.2016. http://alueuudistus.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/ministeri-rehula-sotessa-seuraavalle-rastille-keskeiset-tavoitteet-ennallaan.

Alueuudistus.fi (2). Maakuntien perustaminen ja tehtävät. <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/2972432/1+Tiivistelm%C3%A4+sote+ja+maakuntaudistuksen+lakiluonnosten+keskeiset%C3%A4+asioista+29.6.2016>.

Helsingin Sanomat 6.7.2016. Keva: Eläkkeitä paikattava siirtymämaksulla.

Kouvonen, Seppo 2011. Ammattiluokitus ammattitaidon tason kuvaajana: http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-12-12_007.html.

THL(2011). <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80243/6c098cb6-fe4d-4915-83ed-58d51df6807c.pdf?sequence=1> (viitattu 20.9.2016).

Tilastokeskus. Kuntasektorin palkat. <http://tilastokeskus.fi/til/ksp/index.html>.

Palkkarakenne. <http://tilastokeskus.fi/til/pral/index.html>.

Kommentoi verkossa
tietotrendit.stat.fi

MARIANA MAZZUCATO & MICHAEL JACOBS (TOIM.). **RETHINKING CAPITALISM: ECONOMICS AND POLICY FOR SUSTAINABLE AND INCLUSIVE GROWTH.** WILEY BLACKWELL 2016.

New Deal -taloustieteen uusi tuleminen

Mariana Mazzucaton ja Michael Jacobsin toimittama artikkelikirja *Rethinking Capitalism: Economics and Policy for Sustainable and Inclusive Growth* väittää, että valtavirtainen taloustiede on epäonnistunut kapitalismin ymmärtämisessä. Mazzucato ja Jacobs korostavat samoin, että kyvyttömyys ymmärtää kapitalismia on johtanut väärään talouspolitiikkaan sekä heikkoon, eriarvoiseen ja ekologisesti kestävämpään kasvuun.

Yhdestätoista artikkelista koostuva kirja sopii erityisesti lukijalle, joka haluaa saada selkeän yleiskatsauksen progressiiviseen ja edistyksekkäisiin vaihtoehtoihin taloustieteellisessä ja poliittisessä keskustelussa. Aluksi kirjan artikkeleissa esitellään vallitseva valtavirtainen teoreettinen näkemys, jonka jälkeen tuodaan esiin kapitalismia realistisemmin kuvaava vaihtoehto.

Progressiivisella vaihtoehdolla viitataan näemyksiin siitä, että kapitalismin kesyttäminen ja muuttaminen kestäväksi edellyttää aktiivista valtiota ja uudelta pohjalta rakennettua institutionaalista järjestystä. Kirjassa visioidaan muutosta, jo-

ka vertautuu historiallisesti 1930-luvun New Deal -politiikkaan ja Bretton Woods -järjestelmän aikaiseen sosiaalisesti ankuroituneeseen liberalismiin.

Tätä realistisempaa kuvausta kapitalismista haetaan kokoelmassa erityisesti Joseph Schumpeterin, John Maynard Keynesin ja Karl Polanyin teorioiden viitoittamalta pohjalta. Kapitalismia ei nähdä tasapainohakuisena, vaan dynaamisena järjestelmänä, jota luonnehtii muutos. Markkinoita ei nähdä itseohjautuviksi, vaan markkinat syntyvät yksityisten ja julkisten toimijoiden vuorovaikutuksesta. Kapitalismissa valtion interventiossa on siis kyse myös markkinoiden luomisesta, eikä pelkästään markkinaepäonnistumisten korjaamisesta.

Useimmat kirjoittajat, kuten jälkiklassiset L. Randall Wray ja Stephany Kelton tai schumpeterilainen pitkien syklien tutkija Carlota Perez, edustavat selkeästi taloustieteellistä toisoppisuutta. Kirjassa on mukana myös uusklassisen valtavirran teoreettisten rajojen rikkojia kuten uuskeynesiläiset Joseph Stiglitz ja Stephany Griffith-Jones sekä Englannin keskuspankin pääekonomisti Andrew Haldane.

Kirjassa haastetaan vaikutusvaltainen näkemys hitaan kasvun aikakaudesta (secular stagnation) länsimaissa. Perez visioi vihreän talouden kultaista aikakautta, jos valtiot osaavat vapauttaa ICT-teknologiaan ja vihreään teknologian liittyvän potentiaalin. Mazzucaton artikkeli puolestaan esittelee laajalti tunnettuja ajatuksiaan valtion yrittäjähenkisestä roolista innovaatiovetoisen kasvun moottorina ja kärsivällisen rahoituksen tarjoajana. Sekä Mazzucato että Haldane näkevät, että yksityisen sektorin lyhytjännitteisyydestä on tullut kapitalismin keskeinen ongelma.

Valtiolle lankeaa kirjassa paitsi innovaatioiden ja vihreän rakennemuutoksen edistäjän, mutta myös kokonaiskysynnän luojaan rooli. Senaatin budjettikomitean demokraattiryhmän pääekonomistina toimiva Stephany Kelton muistuttaa artikkelissaan Wynne Godleyn ja Hyman P. Minskyn sektoritaseajatteluun pohjaten, että valtiontalouden alijäämät pelastivat maailmantalouden globaalien finanssikriisin keskellä. Kelton korostaa, että finanssipolitiikassa pitäisi tavoitella täydytysohjelmaa ja hintavakautta tasapainoisen budjetin sijasta.

Jälkikeynesiläistä näkemystä kirjassa edustavat myös Wray ja Yeva Nersisyan, joiden analyysi rahasta, makrotalouspolitiikasta ja eurokriisistä painottaa, että keskeisin selitys eurokriisille on ollut keskuspankin ja euromaiden finanssipolitiikan operationaalinen erottaminen, joka altisti euromaat maksukykyvaikeuksille. Griffith-Jones ja hänen kollegansa Giovanni Cozzi esittävät artik-

YKSITYISEN SEKTORIN LYHYTJÄNNITTEISYYDESTÄ ON TULLUT KAPITALISMIN KESKEINEN ONGELMA.

kelissaan Euroopan unionille laajamittaista investointivetoisen elpymisen ohjelmaa.

Yksi kirjan toistuvimmista teemoista on vaatimus aktiivisen finanssipolitiikan paluusta. Mielienkiintoista kyllä, viime kuukausina myös Yhdysvaltojen keskuspankin pääjohtaja Janet Yellen ja presidentti Barack Obaman talousneuvonantajien neuvoston puheenjohtaja Jason Furman ovat korostaneet, että hidaskasvu ja rahapoliittisten toimien rajat luovat tarvetta ekspansiiviselle finanssipolitiikalle.

Kirjassa haastetaan myös täydellisesti kilpailutujen markkinoiden lähtökohta kapitalismin kuvaamisessa. William Lazonickin artikkeli yritysteoriasta, tehokkuudesta ja innovaatioista korostaa, että mikrotaloudellinen tehokkuus ei synny täydellisesti kilpailluilla markkinoilla, vaan pikemminkin organisaatioissa, kuten yrityksissä tai julkisissa instituutioissa. Lazonick korostaa, että yritysteoria ilman historiallista analyysiä erilaisista organisaatiomuodoista jää ontoksi. Poliittisen talouden tutkija Colin Crouch taas käsittelee artikkelissaan julkisen sektorin ulkoistamispolitiikkaa, joka on johtanut liian usein muutamien yritysten hallitsevaan markkina-asemaan.

Ympäristökysymykseen paneudutaan erityisesti Dimitri Zengheliksen toimesta. Zenghelis korostaa, että kasvihuonepäästöjen vähentäminen tulee edellyttämään suuria muutoksia modernin kapitalismin instituutioihin. Fossiilikapitalismista irrottautumista ei pystytä toteuttamaan esimerkiksi pelkän hiiliverotuksen keinoin, sillä hiili vaikuttaa laajasti tuotantoon, kulutukseen ja tulonjakoon. Mazzucaton ja Jacobsin tavoin myös Zenghelis näkee markkinaepäonnistumisen teorian riittämättömäksi perustaksi selittämään julkisen intervention tarvetta kapitalismissa.

Myös äärimmäinen eriarvoisuus nostetaan kapitalismin ongelmaksi. Stiglitz käsittelee artikkelissaan trickle down -teoriaa, jonka mukaan talouskasvun piti tihkua automaattisesti laajalle yhteiskuntaan. Yhtenä kirjan yllätyksenä voidaan pitää Stiglitzin kovaa kritiikkiä uusklassisen rajatuottavuusteorian suuntaan, joka ei hänen mukaansa selitä kuin osittain eriarvoisuuden kasvua tai johtajien bonuksia. Eriarvoisuuden kehityksen suhteen Stiglitz korostaa sen sijaan erityisesti institutionaalisia ja poliittisia muutoksia. ■

ANTTI ALAJA

*Kirjoittaja on tutkimuspäällikkö
Kalevi Sorsa -säätiössä.*

JARI EHRNROOTH:
HYVINTOIMINTA-
YHTEISKUNTA –
MITEN AIKAMME
KRIISI RATKEAA?
 HELSINKI: KIRJAPAJA
 2016, 178 S.

Mies joka hylkäsi hyvinvointiyhteiskunnan

Jari Ehrnrooth esittää kirjassaan *Hyvinvointiyhteiskunta – miten aikamme kriisi ratkeaa?* hyvinvointiyhteiskunnan lakkauttamista. Hänen päähuolensa ei ole sen kustannuskriisi vaan vastikkeettoman sosiaaliturvan ihmisten moraalila runioittava vaikutus. Ehrnroothin filosofinen hyvinvointiyhteiskunnan kritiikki ansaitsee samanlaista orientaatiota ja käsitteistöä noudattelevan vastalauseen.

Hyvinvointiyhteiskunnan tilalle Ehrnrooth suosittaa hyvinvointiyhteiskuntaa. Sen keskeinen ajatus on työnteon – minkä tahansa yhteiskuntaa rakentavan työn – korottaminen elämän päätarkoitukseksi. Ehrnroothin mukaan vain työtä tekemällä toteutuu arvokas ihmiselämä. Hyvinvointi ja onnellisuus eivät voi olla tietoisia tavoitteita, vaan vain työnteon suotuisia sivuvaikutuksia. Hyvinvointiyhteiskunnan hyvinvointi on valheellista ja pettävää.

Yhteiskuntamme perusongelma on Ehrnroothille hyvinvointiaatteen hegemonia. Onnellisuusetiikka on hylättävä ja korvattava velvollisuusetiikalla, tasa-arvoisella hyvinvointiaan velvoittamisella. Elämästä on tehtävä velvollisuuksien täyttämistä. Aidon ihmisyyden moraalinen vapaus ja oikeamielisyys kumpuavat vain velvollisuusetiikkaan nojaavasta yhteiskunnasta, eivät hyvinvointiyhteiskunnasta.

Ehrnroothin oppi perustuu oletukseen ihmisen vapauden mahdollisuudesta. Hän tunnustaa luonnonilmöiden täydellisen vapaudettomuuden. Vapautta ei olekaan luonnonihmisellä vaan korkeintaan kulttuuri-ihmisellä. Jää mysteeriksi, kuinka velvollisuusetiikka vapauden tuottaisi, mutta sille oletukselle Ehrnrooth ajattelunsa perustaa.

Luonnonihmisen ja kulttuuri-ihmisen erotelu toisistaan on Ehrnroothilta perusteltu teko. Olemmehan suvereeni eläinlaji. Jotain hyvin erikoista on kulttuurimme täytynyt meihin lisätä. Julian Jaynesin 1970-luvulla esittämän teorian mukaan se jokin oli peräti tietoisuus, kyky näh-

dä sielunsa silmin kuviteltu maailma. Vielä runsaat kolme tuhatta vuotta sitten kukaan ei pystynyt ajattelemaan menneisyyttä eikä tulevaisuutta vaan niihin orientoituttiin vain tilannekohtaisen kokemuksen ja tottumuksen mukaan.

Kuten Jaynesille, Ehrnroothillekin etiikka on nimenomaan tietoista etiikkaa. Jaynesistä poiketen Ehrnrooth tosiasiallisesti päättelee ihmisen tietoisuudesta ihmisen moraalisen vapauden. Ajatuksemme tosiaan tuntuvat vapailta ja vapaasti valituilta, mutta viimeaikaisen tieteen valossa tämä epäluonnollinen ihme on osoittautumassa kestäättömäksi lähtökohdaksi.

John Bargh (ks. Hassin ym. 2005) ja monet muut ovat kokeellisesti osoittaneet tietoisuuden roolin ihmisen toiminnassa hämmästyttävän vähäiseksi. Benjamin Libetin (2004) tulokset puhuvat sen puolesta, ettei tietoisuus ole toimintaa luova vaan vain harhautunutta toimintaa pysäyttävä voima, kyky itsehillintään. Tarkoittaessaan moraalilla vapaudella itsekuria Ehrnrooth viittaa sillä itse asiassa samaan käsitteeseen, tahdonvoimaan.

Tahdonvoima eli itsehillintäkyky on osoittautunut rajalliseksi, nopeasti kuluvaksi ja hitaasti palautuvaksi henkiseksi voimavaraksi Roy Baumeisterin (2011) ja hänen kollegoidensa kokeellisissa tutkimuksissa. Jos sitä täytyy käyttää uudelleen ennen sen toipumista edellisen käyttökerran jäljiltä, seurauksena on kasaantuva tahdonvoimavaje. Tällaisesta epäonnistuksesta kehityskulusta lienee kyse niiden ihmisten kohdalla, jotka Ehrnrooth haluaisi velvollisuusetiikallaan heikkotahtoisuudesta parantaa.

Sosiaaliturvatulolla sinnitteleviltä elämä on usein vaatinut kohtuuttomasti itsehillintää. Se on romauttanut heidän tahdonvoimaansa pysyvästi, eikä sitä ole enää helposti ja nopeasti käytettävissä muuttuvissa tilanteissa. Ehrnroothin heille esittämä vaatimus itsekurista ja vastuunotosta rankaisisi siitä, että on joutunut rangaistuksi.

Tahdonvoimaansa menettää aina, kun myöntyy itsehillintään sen sijaan, että sysäisi itsehillintävas- tuun muille. Tällaisista yhteiskuntaa ylläpitävistä velvollisuuseettisistä uhrauksista Ehrnrooth olisi sumeilematta kurittamassa taloudellisesti esimer- kiksi ylipainoisia vaatien heitä lisäämään paino- ongelmiin alun perinkin johtanutta ylenmääräis- tä itsehillintää. Tahdonvoimaansa ei menetä hy- vinvointiyhteiskunnan takia vaan siitä huolimatta.

Vaikka Ehrnrooth on tunnistanut tahdonvoi- man kysymyksen hyvinvointiyhteiskunnan perus- ongelmaksiksi, hän erehtyy luullessaan sitä eniten osoittavien käyttäneen sitä yleensä yhteiseksi hy- väksemme. Koska itsehillintä syö tahdonvoimaa, totuus on päinvastainen. Ehrnroothilaiset tahdon- voiman sankarit ovat olleet itsehillinnän pahimpia vieroksujia säästellessään sen käyttöä aikuisikäen, tavoitteidensa kannalta kriittisimpiin hetkiin.

Yhteiskunnalliseen kriisiimme ovat siis heikko- tahtoisten sijasta syyllisiä muiden tahdonvoimaa riuduttaneet vahvahaluiset itsehillinnän vapaa- matkustajat. Vähäosaiset ovat sorrettuja ja suu- rimmat menestyjät usein suurimpia sortajia. Tä- tä hyvinvointiyhteiskunnassakin pätevää tunnus- tamatonta totuutta Ehrnrooth on velvollisuuseti- kallaan hautaamassa entistäkin syvemmälle.

Itsehillintäkyvyttömimmillä on vahvin motii- vi päästä yhteiskunnallisiin aseisiin, joissa itsehil- lintää voi vaatia muilta siihen itse vaivautumatta. Yhteiskunnat ovatkin alituisessa vaarassa joutua turmioon itsehillintähallitsemattoman ja siksi tah- donvoimaisimman aineksensa johdolla. Vaatimal- la itsehillintää vääriltä taholta Ehrnrooth joudut- taisi seuraavaa katastrofia.

Hyvässä yhteiskunnassa selviää vähällä tah- donvoimalla, koska toimintaa ohjaavat kollektiiv- iset yhteistyörakenteet yksilöllisen tahdonvoi- man sijasta. Se on yhteiskunnan idea. Tahdon- voimaa onkin olemassa vain suhteessa muiden tahdonvoimaan: jos kaikilla on sitä yhtä paljon, kenelläkään ei ole sitä yhtään. Silloin yhteiskun- ta toimisi parhaiten, tahdonvoiman muunnut- tua yhteistyörakenteiksi. Siihen päästään vaati- malla tahdonvoimaa yksilöllisen tahdonvoima- kyvyn mukaisesti. Hyvinvointivaltion koko teh- tävä on tahdonvoiman oheisvahinkojen korjaa- minen. Ongelmaa ratkaisuksi tyrkyttävän Ehrn- roothin nietzscheläinen tahdonvoimahanke ro- muttaisi yhteiskunnan kuin yhteiskunnan.

Hyvinvointiyhteiskunta ei ole ongelma eikä täydellinen ratkaisu, mutta se oli harppaus oike- aan suuntaan. Sen avulla länsimaiset hyvinvoin- tivaltiot ovat pysyneet keskinäisen rauhan ja in- tegraation polulla yli puoli vuosisataa. Luopumi- nen itsehillinnän käytöstä konservatiivisiin ehrn- roothilaisiin tarkoituksiin vapautti tahdonvoi- maa luovaan toimintaan, erityisesti rauhanomai-

sen hyvinvointiyhteiskunnan rakentamiseen.

Heikkoutenaan hyvinvointiyhteiskuntakin ke- rää ison, nykyisin kasvavan osan jäsenmaksustaan tahdonvoimana yhteistyön ja yhteisen näkemyk- sen kustannuksella. Jäsenetuna saa välinpitämä- töntä suvaitsevaisuutta. Sen ja Ehrnroothin välit- tävän suvaitsemattomuuden väkinäisen yksimie- lisyys sijasta kestävä yhteiskuntakehitys vaatii välittävää suvaitsevaisuutta.

Vain tahdonvoimaamme toistemme koke- mukseen eläytyvässä keskustelussa tasaamalla vapaudumme tahdonvoiman pakkopaidastam- me, jonka nyörejä Ehrnrooth on innokas kiristä- mään. Parasta käyttöä hänen etiikalleen lieneekin kansalaisten velvoittaminen aitoon yhteiskunta- keskusteluun suorassa suhteessa yhteiskunnalli- sen aseman merkittävyyteen.

Arvokas elämä tukehtuu velvollisuuspaineis- sa ja syntyy vain Ehrnroothin paheksumasta jouti- laisuudesta. Vahvatahtoisena häneltä jää huomiota tahdottomuuden ja joutilaisuuden ero. Tahdon- voimaa palauttaa vain lepo sen käytöstä. Siihen on harvoilla riittävästi mahdollisuuksia. Uskottavin tavoite hyvintoimintayhteiskunnalle olisikin tasa- arvoinen oikeus riittävään joutilaisuuteen. Alkai- sytyökin maittaa kansalle Ehrnroothin mitalla.

Häränpyllyä heittävästä syysuhteistaan huoli- matta Ehrnroothin manifesti käy yhteiskuntakes- kustelun parantamisyhteydestä. Tarpeesta todistaa kirjaan paneutuvien kritiikkien puutteen lisäksi se- kin, ettei teokseen ole saatu suppeatakaan hake- mistoa eikä edes sisällysluetteloa, lähdeluetteloa puhumattakaan. Kannatan Ehrnroothin ajatus- ta tehdä Suomesta kulttuurirevoluution lippulai- va, vaikken häntä kapteeniksi kelpuuttaisikaan. ■

ILKKA KALLIO

*Kirjoittaja on yliaktuaari Tilastokeskuksen
yrittäjäyksikössä.*

Lähteet:

Baumeister, Roy F. & Tierney, John 2011. Willpower: Rediscovering the Greatest Human Strength. New York: Penguin Press.

Hassin, Ran & Uleman, James S. & Bargh, John (toim.) 2005. The New Unconscious. New York: Oxford University Press.

Jaynes, Julian 1990/1977. The Origin of Consciousness in the Breakdown of the Bicameral Mind. Boston: Houghton Mifflin.

Libet, Benjamin 2004. Mind Time: The Temporal Factor in Consciousness. Cambridge: Harvard University Press.

Teollisuus taas kasvussa

Koko teollisuuden työpäiväkorjattu tuotanto oli syyskuussa 3,5 prosenttia suurempi kuin vuoden 2015 syyskuussa. Tammi–syyskuussa työpäiväkorjattu teollisuustuotanto kasvoi 1,3 prosenttia vuoden takaiseen verrattuna.

Kun tarkastellaan toimialaluokituksen alaa C, jolloin mukana ei ole kaivostoimintaa sekä sähkö-, kaasu- lämpö- ja jäähdytysliiketoimintaa, teollisuuden työpäiväkorjattu tuotanto kasvoi syyskuussa 5,3 prosenttia vuoden takaiseen verrattuna eli enemmän kuin viiteen vuoteen.

Tuotanto kasvoi syyskuussa useilla päätoimialoilla. Eniten kasvoi kemianteollisuuden tuotanto, 8,8 prosenttia vuoden takaiseen verrattuna. Metalliteollisuuden tuotanto kasvoi 7,1 prosenttia.

Päätoimialoista tuotanto väheni eniten kaivostoiminnassa, 37,7 prosenttia. Elintarviketeollisuuden tuotanto väheni syyskuussa 0,4 prosenttia

Syyskuussa teollisuuden kapasiteetin käyttöaste oli 83,6 prosenttia, joka oli 3 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuotta aiemmin. Metsäteollisuuden kapasiteetista oli syyskuussa käytössä 83,8 prosenttia eli 1,4 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuoden 2015 syyskuussa. Metalliteollisuuden kapasiteetin käyttöaste oli syyskuussa 85,9 prosenttia, joka oli 2,5 prosenttiyksikköä vuoden takaista suurempi.

Tilaukirjat pitkästä aikaa plussalle

Teollisuuden uusien tilausten arvo oli syyskuussa 3,2 prosenttia suurempi kuin vuotta aikaisemmin. Ennen syyskuuta tilaukset laskivat yhtäjaksoisesti vuoden.

Tilausten arvo on edelleen matalalla tasolla. Tammi–syyskuun aikana tilaukset laskivat 10,2 prosenttia vuodentakaisesta.

Yritykset saivat syyskuussa uusia tilauksia vuodentakaisesta enemmän kemianteollisuudessa, metalliteollisuudessa ja tekstiiliteollisuudessa. Kemianteollisuudessa tilaukset kasvoivat edellisestä vuodesta 8,3 prosenttia, metalliteollisuudessa 3,6 prosenttia ja tekstiiliteollisuudessa 1,2 prosenttia.

teollisuudessa 1,2 prosenttia.

Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistuksen toimialalla tilaukset laskivat vuodentakaisesta 1,4 prosenttia.

Lähteet: Tilastokeskus.Teollisuustuotannon volyyymi-indeksi 2016, syyskuu. & Teollisuuden uudet tilaukset 2016, syyskuu

T&k-menot alle kolmen prosentin bkt:sta

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot olivat 6,1 miljardia euroa vuonna 2015. Menot laskivat edellisvuodesta 440 miljoonaa euroa.

Yritysten tuotekehityspanostukset vähenivät 360 miljoonaa euroa eli reilut 8 prosenttia, elektroniikka- ja sähkötekniikassa teollisuudessa pudotusta oli 440 miljoonaa.

Korkeakoulusektorilla tutkimusmenot säilyivät lähes ennallaan, mutta sektoritutkimuslaitoksissa ja muulla julkisella sektorilla tutkimusmenojen suhteellinen vähennys oli yrityksiäkin

Tuotannon suhdannekuvaaja*

	Huhtik.	Toukok.	Kesäk.	Heinäk.	Elok.	Syysk.
2016						
Muutos edell. kk-sta, kausitasoitettu, ja työpäiväkorjattu, %	-0,2	0,0	0,4	0,9	-0,4	0,0
Muutos edell. kk-sta, trendi, %	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1
Vuosimuutos, alkuperäinen, %	0,9	1,8	-0,1	-0,7	3,8	1,3
Vuosimuutos, työpäiväkorjattu, %	-0,3	0,1	0,5	2,0	1,5	1,5

* Tilaston nimi oli aikaisemmin Kokonaistuotannon kuukausikuvaaja.

Kansantalous

TOL 2008	Volyymin muutos edellisestä vuodesta, %					
	2015*		2016*			
	2. nelj.	3. nelj.	4. nelj.	1. nelj.	2. nelj.	
Huoltotase						
Bkt markkinahintaan	0,6	0,1	0,6	1,2	0,4	
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	-3,6	0,8	5,3	-1,9	7,1	
Kokonaistarjonta	-0,6	0,1	1,9	0,1	2,7	
Tavaroiden ja palvelujen vienti	-0,2	-3,5	1,6	-1,3	1,6	
Kulutusten	0,7	0,8	2,0	0,9	1,8	
julkiset	-0,2	-0,3	1,6	-0,3	0,5	
yksityiset	1,2	1,3	2,0	1,5	2,4	
Investoinnit	0,0	-0,7	2,3	1,4	6,4	
julkiset	-6,7	-6,1	-3,6	-0,1	3,1	
yksityiset	1,8	0,5	3,9	1,9	7,1	
Kokonaiskysyntä **	0,4	-0,4	2,5	-0,2	1,8	
Toimialojen arvonlisäykset						
Maa-, metsä- ja kalatalous	1,2	0,5	1,8	-0,6	1,5	
Koko teollisuus	-1,5	-3,8	-2,6	-1,1	-0,2	
Rakentaminen	0,2	2,4	3,7	5,8	4,3	
Kauppa	-0,7	1,1	2,9	3,7	3,8	
Kuljetus ja varastointi	-2,4	-2,3	-1,8	-4,2	-3,0	
Kiinteistönalan toiminta	1,2	2,1	2,2	0,8	0,1	

* Ennakkotieto (kausitasoitettu ja työpäiväkorj. sarja)

** Pl. tilastollinen ero

Teollisuustuotannon volyyymi-indeksi

TOL 2008	Kausitasoitettu Syysk. 2016/ Elok. 2016*	Työpäiväkorjattu Syyskuu 2016/ Syyskuu 2015
<i>Volyymin muutos, %</i>		
Koko teollisuus (B,C,D,E)	2,7	3,5
Kaivostoiminta ja louhinta (B)	8,2	-37,7
Teollisuus (C)	2,9	5,3
Elintarvikkeiden valmistus	3,7	0,4
Juomien valmistus	-0,9	-3,6
Sahatavaran ja puu- ja korkkituotteiden valmistus	1,4	2,4
Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	0,3	1,2
Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	-0,9	-0,2
Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	2,2	8,7
Metallien jalostus	10,8	4,5
Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	0,7	1,1
Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	11,0	15,5
Huonekalujen valmistus	1,2	4,2
Sähkö-, kaasu- ja lämpö- ja ilmastointihuolto (D)	-6,3	-5,2
Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto (E)	3,6	7,8
Käyttötarkoituserät		
Raaka-aineet ja tuotantohyödykkeet	2,2	0,5
Investointitavarat	2,6	8,2
Kestokulutustavarat	1,7	2,3
Muut kulutustavarat	5,2	6,5
Erikoisindeksi		
Elintarviketeollisuus	2,9	-0,4
Metsäteollisuus	0,4	1,2
Kemianteollisuus	3,6	8,8
Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	-1,9	3,9
Kone- ja metallituoteteollisuus	5,0	8,1

* Ennakkotieto

suurempi, 70 miljoonaa eli yli 11 prosenttia.

Tutkimus- ja kehittämisen bruttokansantuoteosuudeksi vuonna 2015 muodostui 2,9 prosenttia. Bruttokansantuoteosuus on laskenut vuodesta 2009 alkaen, jolloin tutkimusmenojen osuudeksi kirjattiin 3,8 prosenttia.

Yrityssektorin osuus tutkimus- ja tuotekehitysmenoista on vuosina 2008–2015 laskenut 74 prosentista 67 prosenttiin. Vuonna 2016 tutkimus- ja kehittämisenot laskevat arviolta noin 100 miljoonaa euroa ja BKT-osuus jää 2,8 prosenttiin.

Lähde: Tilastokeskus, tutkimus- ja kehittämistoiminta 2015

Mediamarkkinat supistuivat yhä

Joukkoviestintämarkkinoiden arvo laski jälleen edelliseen vuoteen nähden. Joukkoviestintämarkkinoiden arvo vuonna 2015 oli noin 3,7 miljardia euroa. Tämä oli noin 100 miljoonaa euroa eli kolmisen prosenttia vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Sähköisen viestinnän arvo laski 1,5 prosenttia. Sähköisen viestinnän osuus mediamarkkinoista on tällä vuosituohannella kuitenkin kaksinkertaistunut noin viidenneksestä lähes 40 prosenttiin. Osuutta mediamarkkinoista on kasvattanut internetmainonta ja erityi-

sesti televisioliiketoiminta.

Kustannustoiminta (sis. sanoma- ja ilmais-lehdet, aikakauslehdet ja kirjat) laski edellisvuoteen verrattuna 3 prosenttia. Kustannustoiminnan osuus mediamarkkinoista on laskenut tällä vuosituohannella yli 70 prosentista 57 prosenttiin. Vuonna 2015 suurinta lasku oli aikakauslehdissä, joiden markkinat supistuivat yli 8 prosenttia edelliseen vuoteen nähden.

Leffateattereilla meni lujaa

Tallennemarkkinoiden osalta videotallenteiden myynti laski edelleen. Elokuvateattereilla sen sijaan on takanaan hyvä vuosi lipunmyyntiä ja elokuvamainonnan kehitystä tarkasteltaessa.

Vuonna 2015 joukkoviestintämarkkinoiden toimialoista kasvoivat erityisesti elokuvateatterit (+26 %), internetmainonta (+7 %), kirjamyyn-ti (+4 %) ja kaupallinen radiotoiminta (+4 %).

Aiemmistä vuosista poiketen vuoden 2015 joukkoviestintämarkkinat-laskelmaan ei sisälly suorainontaa. Vuoden 2015 laskelmasa suorainontaa on poistettu myös aiemmilta vertailuvuosilta. Suoramainonnan osuus mediamarkkinoista on laskenut tällä vuosituohannella noin yhdeksästä prosentista vuonna 2000 noin viiteen prosenttiin vuonna 2014.

Lähde: Tilastokeskus, joukkoviestintä- ja kulttuuritilastot

Teollisuus käytti vähemmän energiaa

Teollisuuden energiankäyttö vuonna 2015 väheni 3 prosenttia edellisvuodesta. Sähkön kokonaiskäyttö teollisuudessa väheni 2 prosenttia.

Vuonna 2015 teollisuustuotannon volyymi laski edelleen vuotta aiemmasta, mikä heijastui myös teollisuuden energiankäyttöön. Energiankulutus laski viidettä vuotta peräkkäin päättyen lähes vuoden 2009 lukuihin, finanssikriisiä seuranneen pudotuksen tasolle.

Merkittävin käytetty energialähde oli puupolttoaineet 37 prosentin osuudella. Niiden kulutus oli lähes edellisvuoden tasolla.

Polttoaineista toiseksi merkittävin ryhmä oli öljytuotteet, joiden kulutuksessa oli pientä kasvua. Yhdessä puupolttoaineet ja öljytuotteet kattavat puolet teollisuuden käyttämistä polttoaineista. Kaikkien muiden energialähteiden kulutus putosi vuotta aiemmasta.

Sähkön kulutus teollisuudessa on tällä vuosikymmenellä pysynyt melko tasaisena, vaihdellen vain muutamia prosentteja vuodesta toiseen. Sen sijaan finanssikriisiä edeltävästä tasosta pudotusta on yli 20 prosenttia, kuten lähes kaikissa muissakin polttoaineissa, puupolttoaineita lukuun ottamatta.

Lähde: Tilastokeskus, teollisuuden energiankäyttö

Liiketoiminnan suhdannekuvaajat

2010=100 TOL 2008	Liikevaihtokuvaaja		Palkkasummakuvaaja	
	%-muutos	%-muutos	%-muutos	%-muutos
	Kesä-elokok. 2016/2015	Tammi-elok. 2016/2015	Heinä-syysk. 2016/2015	Tammi-syysk. 2016/2015
Teollisuus	0,4	-0,6	1,3	5,1
Rakentaminen	8,4	8,9	10,1	7,1
Kauppa	0,3	0,5	2,4	1,7
Muut palvelut	3,4	3,2	4,6	3,3

Kaupan liikevaihto

TOL 2008	Syyskuu 2016/2015	Tammi-syysk. 2016/2015
	%-muutos	%-muutos
Kauppa yhteensä (G)	2,2	0,7
Moottoriajoneuvojen kauppa ja korjaus (45)	10,3	9,8
Tukkukauppa (46)*	-0,4	-1,4
Vähittäiskauppa (47)*	3,3	0,8
tavaratalokauppa	4,2	2,7
päivittäistavarakauppa	3,0	0,4

* Pl. Moottoriajoneuvojen kauppa

Rakennustuotanto

	Kolmen kuukauden summa ja vuosimuutos		
	6-8/2016	5-7/2016	4-6/2016
Myönnetty rakennusluvut 1000 m ³	8 667	11 040	13 535
%	-18,0	8,4	24,4
Aloitettut rakennushankkeet 1000 m ³	11 202	11 278	11 807
%	10,0	21,9	24,2
Valmistuneet rakennushankkeet 1000 m ³	6 889	8 330	9 067
%	-12,0	10,9	7,2

Konkurssit

TOL 2008	Tammi-lok. 2016	Tammi-lok. 2015	Vuosi- muutos, %
Vireille pantuja konkurssseja yht.¹⁾	2 147	2 195	-2,2
Maa-, metsä- ja kalatalous	56	54	3,7
Teollisuus, kaivostoiminta, energia- ja vesihuolto	215	230	-6,5
Rakentaminen	436	449	-2,9
Kauppa	428	440	-2,7
Kuljetus ja varastointi	171	166	3,0
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	184	173	6,4
Muut palvelut	617	645	-4,3
Toimiala tuntematon	40	38	5,3
Henkilökunta yhteensä¹⁾	10 920	9 330	17,0

1) Sisältää yhtiöt, yhteisöt ja yrittäjät

Työttömyysaste pieni lokakuussa

Työttömiä oli työvoimatutkimuksen mukaan vuoden 2016 lokakuussa 217 000, mikä oli 18 000 vähemmän kuin vuosi sitten. Työttömyysaste oli 8,1 prosenttia, kun se edellisvuoden lokakuussa oli 8,7 prosenttia. Työllisiä oli lähes saman verran kuin edellisvuoden lokakuussa.

Työllisyysaste eli työllisten osuus 15–64-vuotiaista säilyi ennallaan 68,4 prosentissa edellisvuoden lokakuuhun verrattuna. Miesten työllisyysaste nousi edellisen vuoden lokakuusta 2,0 prosenttiyksikköä 70,1 prosenttiin. Naisten työllisyysaste laski 2,0 prosenttiyksikköä 66,7 prosenttiin.

15–24-vuotiaita nuoria oli lokakuussa yhteensä 635 000. Heistä työllisiä oli 228 000 ja työttömiä 47 000. Työvoimaan, eli työllisiin ja työttömiin yhteensä, kuuluvien nuorten määrä oli 275 000 henkeä. Nuorten 15–24-vuotiaiden työttömyysaste, eli työttömien osuus työvoimasta, oli lokakuussa 17,1 prosenttia, mikä oli 0,7 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuotta aiemmin.

Työvoiman ulkopuolella olevia oli vuoden 2016 lokakuussa 1 446 000 henkeä eli 22 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Työvoiman ulkopuolella olevista oli piilotyöttömiä 168 000, mikä oli 3 000 enemmän vuoden 2015 lokakuuhun verrattuna.

Myös työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan työttömyys on hieman hel-

pottanut. Työ- ja elinkeinotoimistoissa oli lokakuun 2016 lopussa kaikkiaan 329 000 työnvälityksen säädösten mukaisesti työttömäksi työnhakijaksi tilastoitua. Työttömien työnhakijoiden määrä oli 9 000 pienempi kuin edellisen vuoden lokakuussa.

Työttömyys laski lokakuussa edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta yhdentoista ELY-keskuksen alueella; eniten Kainuussa (–14 %), Etelä-Pohjanmaalla (–9 %), Pohjois-Savossa (–8 %), Lapissa (–7 %), Etelä-Savossa (–7 %) ja Hämeessä (–7 %). Työttömyys lisääntyi ainoastaan Satakunnan (7 %), Pohjanmaan (5 %), Pohjois-Karjalan (1 %) ja Pirkanmaan (1 %) ELY-keskuksen alueella.

Lähde: Työvoimatutkimus 2016, lokakuu.
Tilastokeskus

Avoimia työpaikkoja enemmän kuin vuosi sitten

Avoimia työpaikkoja oli Tilastokeskuksen avoimet työpaikat -tilaston mukaan vuoden 2016 kolmannella neljänneksellä 30 800, kun vuotta aiemmin määrä oli 21 200. Avoimien työpaikkojen määrä kasvoi useimmilla toimialoilla.

Vuoden 2016 kolmannella neljänneksellä avoimista työpaikoista 82 prosenttia eli 25 200 oli yksityisten yritysten omistamien toimipaikkojen tarjoamia, kun vuotta aiemmin vastaava osuus oli 72 prosenttia.

Avoimien työpaikkojen määrä lisääntyi vuo-

den takaiseen neljännekseen verrattuna etenkin alle viiden hengen toimipaikoissa (+ 4 200).

Toimipaikan toimialan mukaan tarkasteltuna avoimet työpaikat lisääntyivät eniten toimialaryhmissä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, hallinto- ja tukipalvelutoiminta (+ 3 000) sekä kauppa, kuljetus ja varastointi, majoitus- ja ravitsemistoiminta (+ 2 600).

Alueittain tarkasteltuna avoimien työpaikkojen määrän kasvu oli suurinta Helsinki-Uudenmaan suuralueella (+ 5 200).

Kolmannella vuosineljänneksellä kaikista avoimista työpaikoista osa-aikaisia oli 18 prosenttia, mikä on 13 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuotta aiemmin. Määräaikaisten työpaikkojen osuus kaikista avoimista työpaikoista oli 30 prosenttia eli lähes sama kuin vuoden takaisella neljänneksellä.

Työnantajien oman arvion mukaan avoimista työpaikoista 41 prosenttia oli vaikeasti täytettäviä, kun vuotta aiemmin vastaava osuus oli 45 prosenttia. Vaikeasti täytettäviksi koettuja paikkoja oli paljon esimerkiksi kauppalalla myyntitehtäviin.

Lähde: Tilastokeskus, Avoimet työpaikat 2016, 3. neljännes

Ks. myös juttu avoimet työpaikat -tilaston ja Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston eroista sivulla 59.

Työttömyys

	Lokakuu 2015/2016		3. nelj. 2015	
	Lokakuu 2016	%-muutos	3. nelj. 2016	%-muutos
Työttömät, 1 000 henkeä	217	–7,5	204	–9,8
Miehet	111	–10,3	104	–12,3
Naiset	105	–4,3	100	–7,1
15–24-vuotiaat	47	–5,6	47	–12,5
Työttömyysaste, %	8,1	–0,6 yks.	7,6	–0,8 yks.
Miehet	8,0	–1,0 yks.	7,4	–1,1 yks.
Naiset	8,2	–0,1 yks.	7,7	–0,5 yks.
Työttömyysaste ikäryhmittäin, %				
15–24-vuotiaat	17,1	–0,7 yks.	14,2	–2,1 yks.
25–34-vuotiaat	6,7	–2,1 yks.	7,8	–1,3 yks.
35–44-vuotiaat	7,4	0,2 yks.	6,4	–0,1 yks.
45–54-vuotiaat	6,9	–0,3 yks.	6,2	–0,4 yks.
55–64-vuotiaat	8,3	–0,4 yks.	6,8	–0,8 yks.
15–64-vuotiaat	8,3	–0,6 yks.	7,7	–0,8 yks.
Työttömyysaste aluehallintovirastojen (AVI) mukaan, %				
Etelä-Suomen AVI	7,2	–0,1 yks.	6,5	–1,2 yks.
Lounais-Suomen AVI	9,4	–0,9 yks.	8,8	0,5 yks.
Itä-Suomen AVI	9,9	0,9 yks.	10,0	1,3 yks.
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	10,8	–2,6 yks.	8,1	–0,6 yks.
Pohjois-Suomen AVI	8,8	0,5 yks.	7,2	–3,0 yks.
Lapin AVI yks.	8,8	–2,6 yks.

Työllisyys

	Lokakuu 2015/2016		3. nelj. 2015	
	Lokakuu 2016	%-muutos	3. nelj. 2016	%-muutos
1 000 henkeä				
15–74-vuotias väestö	4 109	0,1	4 108	0,2
Työvoima yhteensä	2 663	–0,7	2 697	–0,4
Työvoimaosuus, %	64,8	–0,5 yks.	65,7	–0,4 yks.
Työllisyysaste (15–64-vuotiaat), %	68,4	0,1 yks.	70,1	0,6 yks.
Miehet	70,1	2,0 yks.	71,3	1,2 yks.
Naiset	66,7	–2,0 yks.	68,9	0,1 yks.
Työlliset	2 446	–0,1	2 493	0,5
Miehet	1 274	2,4	1 291	1,2
Naiset	1 172	–2,7	1 202	–0,3
Työlliset ammattiaseman mukaan				
Yrittäjät ja yritt. perheenjäsenet	343	–3,2	350	0,9
Palkansaajat	2 103	0,5	2 143	0,4
Palkansaajat työsuhteen mukaan				
Jatkuva työsuhde	1 801	–0,2	1 758	–0,8
Määräaikainen työsuhde	303	4,6	385	6,5
Palkansaajat työajan mukaan				
Kokoaikatyölliset	1 791	1,0	1 830	–1,0
Osa-aikatyölliset	312	–2,5	314	10,0
Työvoiman ulkopuolella olevat	1 446	1,6	1 410	1,3

Lisätietoja: www.tilastokeskus.fi/tyovoimatutkimus

Viljan tuottajahinnat edelleen laskussa

Maatalouden tuottajahinnat laskivat 3,1 prosenttia vuoden 2016 kolmannella vuosineljänneksellä vuotta aiempaan verrattuna. Laskua oli kaikilla indeksin osa-alueilla tuoreita vihanneksiä ja hedelmiä lukuunottamatta.

Ennätyssuuri viljasato maailmalla ja täydet viljavarastot laskivat viljan hintaa reilun kymmeneksen. Eniten halpeni vehnä ja rehuohra. Lihan ja maidon hinnat laskivat hieman, mutta pahin alamäki näyttäisi olevan takana. Turkisnahkojen hinnoista hupeni lähes 14 prosenttia.

Kasvituotteiden hinnat laskivat vuodessa 1,1 prosenttia. Viljan lisäksi perunan, teollisuus- ja rehuksien hinnat laskivat kolmisen prosenttia viime vuoteen verrattuna. Lihan ja eläintuotteiden 4,4 prosentin hinnan laskuun vaikutti turkisten lisäksi erityisesti maidon ja

sianlihan halpeneminen.

Maatalouden tuottajahintojen arvioidaan laskevan tänä vuonna 2,7 prosenttia vuoteen 2015 verrattuna. Ilman turkistuotantoa hinnat laskevat 0,6 prosenttia. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen laskemaan hintaindeksiennusteeseen.

Ennusteen mukaan kasvituotteiden hinnat nousevat hieman vuoteen 2015 verrattuna. Perunan ja tuoreiden vihannesten hinnan nousu vetää kasvituotteet plussalle, vaikkakin vilja halpenee vajaat 7 prosenttia. Eläinten ja eläintuotteiden hintojen arvioidaan laskevan 5,4 prosenttia. Näiden hintaan vaikuttaa erityisesti turkisten ja sianlihan halpeneminen. Turkisten hinnat laskevat arviolta 17 prosenttia vuoteen 2015 verrattuna.

Lähde: Tilastokeskus, Maatalouden tuottajahintaindeksi 2010=100

Inflaatio lokakuussa 0,5 prosenttia

Kuluttajahintojen vuosimuutos oli lokakuussa 0,5 prosenttia. Syyskuussa inflaatio oli 0,4 prosenttia.

Kuluttajahintoja nosti vuoden takaiseen verrattuna ajoneuvoveron, sairaalamaksun, hammaslääkäripalkkion, internet-maksun ja vuokrien kallistuminen.

Edellisvuoteen verrattuna eniten laskivat asuntolainojen- ja kulutusluottojen korot sekä matkapuhelinten kuluttajahinnat.

Lähde: Tilastokeskus, Kuluttajahintaindeksi

Vanhon asunon ja omakotitalojen hinnat*

Kerrostaloasunon hinta ja hintaindeksi 2010 = 100	3. nelj. 2015	4. nelj. 2015**	1. nelj. 2016**	2. nelj. 2016**	3. nelj. 2016**
Koko maa, €/m²	2 414	2 422	2 442	2 459	2 474
Nimellishintaindeksi	107,4	107,5	107,9	109,1	109,6
vuosimuutos, %	-0,7	0,6	1,0	1,7	2,0
Pääkaupunkiseutu, €/m ²	3 724	3 750	3 772	3 800	3 863
Nimellishintaindeksi	111,6	112,0	112,4	114,1	115,4
vuosimuutos, %	0,3	1,4	1,1	3,0	3,4
Muu maa, €/m ²	1 684	1 681	1 700	1 712	1 700
Nimellishintaindeksi	102,7	102,4	103,0	103,4	103,1
vuosimuutos, %	-1,8	-0,3	0,8	0,3	0,4
Omakotitalojen nimellishintaindeksi 2005=100					
Koko maa	120,5	120,6	121,9	123,5	
vuosimuutos, %	-0,3	1,1	1,5	-0,5	
Omakotitalotonttien nimellishintaindeksi 2005=100					
Koko maa	132,1	149,6	140,3	149,5	
vuosimuutos, %	-9,8	-2,6	1,1	7,6	

* Vanhalla asunnolla tarkoitetaan asuntoa, joka ei ole valmistunut tarkasteluvuonna tai sitä edeltävänä vuonna

** Ennakotieto

Kuluttajahintaindeksi (2015=100)

	Lokak. 2016	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Kokonaisindeksi	100,8	0,2	0,5
Elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat	98,3	0,2	-1,3
Alkoholijuomat, tupakka	101,8	0,1	1,6
Vaatetus ja jalkineet	102,5	1,5	-1,5
Asuminen, vesi, sähkö, kaasu ja muut polttoaineet	101,0	0,2	0,3
Kalusteet, kotitalouskoneet ja yleinen kodinhoito	100,1	-0,3	0,0
Terveys	106,5	-1,9	6,9
Liikenne	101,4	1,5	1,5
Viestintä	100,2	-0,9	1,3
Kulttuuri ja vapaa-aika	99,1	0,0	-0,9
Koulutus	103,2	0,0	2,0
Ravintolat ja hotellit	101,6	-0,2	1,5
Muut tavarat ja palvelut	99,8	0,1	-0,7
Elinkustannusindeksi 1951=100	1 920		

Palkansaajien ansiotasoindeksi ja ansioiden vuosimuutokset

	2010=100 3. nelj. 2016*	Vuosi- muutos %	Kuukausiansiot ¹⁾ , €** 3. nelj. 2016*
Palkansaajaryhmä / sektori			
Yhteensä	112,7	1,2	3 384
Tuntipalkkaiset	110,6	1,0	2 720
Kuukausipalkkaiset	113,2	1,2	3 521
Miehet	111,8	1,1	3 698
Naiset	113,5	1,2	3 080
Sektori			
Yksityinen ja muut	112,7	1,2	3 472
Kunnat	111,4	1,0	3 036
Valtio	116,0	1,6	3 846
Muut	113,5	1,2	..

¹⁾ Palkansaajien keskimääräiset kuukausiansiot

* Ennakotieto

** Reaaliansioiden vuosimuutos oli ennakotietojen mukaan 3. neljänneksellä 0,7 prosenttia.

Tuottajahintaindeksit (2010=100)

	Syyskuu 2016	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Teollisuuden tuottajahintaindeksi	101,3	-0,3	-1,4
Teollisuuden tuottajahintaindeksi, kotimaiset tavarat	103,7	0,3	-1,1
Teollisuuden tuottajahintaindeksi, vientitavarat	98,4	0,5	-1,8
Vientihintaindeksi	98,4	0,5	-1,9
Tuotintahintaindeksi	97,0	0,7	-1,5
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	103,7	0,4	-0,3
Verollinen kotimarkkinoiden perushintaindeksi	107,1	0,3	0,1

Rakennuskustannusindeksi (2015=100)

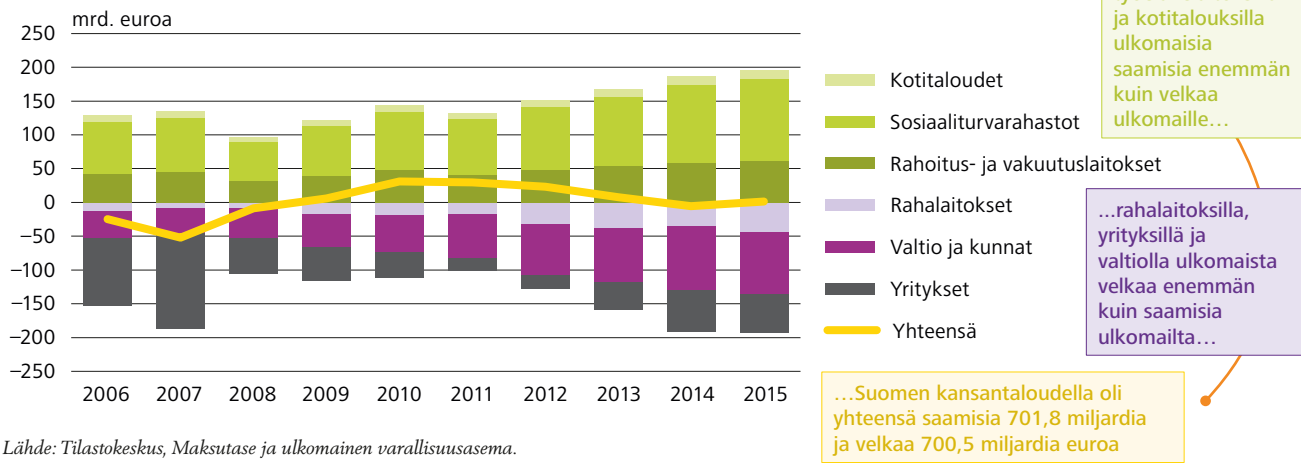
	Lokakuu 2016	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Ammattimainen uudisrakentaminen			
Kokonaisindeksi	101,2	0,5	1,0
Työ	101,9	1,0	1,5
Tarvikkeet	100,8	0,1	1,0
Palvelut	99,7	0,4	-0,4

KANSANTALouden JA VALTION...

Valtion velasta puhutaan eniten, mutta on muitakin julkista velkaa. Osa velasta on otettu kotimaasta, ja julkisyhteisöillä on myös saatavia. Kun lasketaan kaikki kotimaiset sektorit yhteen, Suomen kansantaloudella oli lähes saman verran velkoja kuin saamisia vuoden 2015 lopussa.

Saamisia ulkomailta 1,3 miljardia euroa enemmän kuin velkaa muille maille 2015

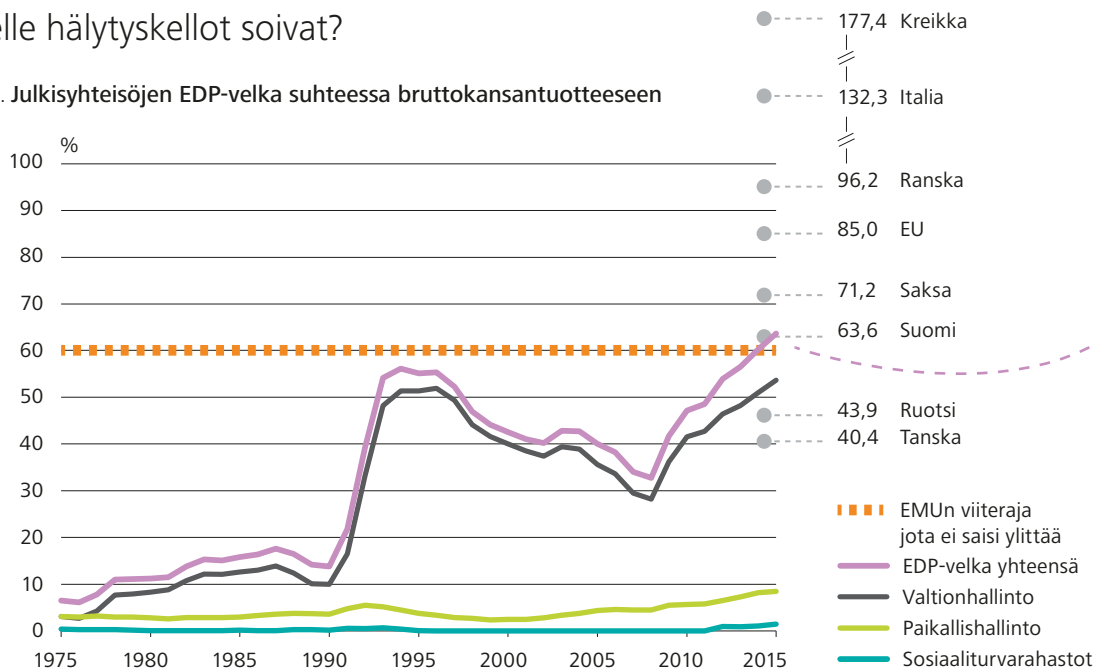
KUVIO 1. Suomen kansantalouden ulkomainen nettovarallisuusasema sektoreittain

Lähde: Tilastokeskus, Maksutase ja ulkomainen varallisuusasema.

Kenelle hälytyskellot soivat?

KUVIO 3. Julkisyhteisöjen EDP-velka suhteessa bruttokansantuotteeseen

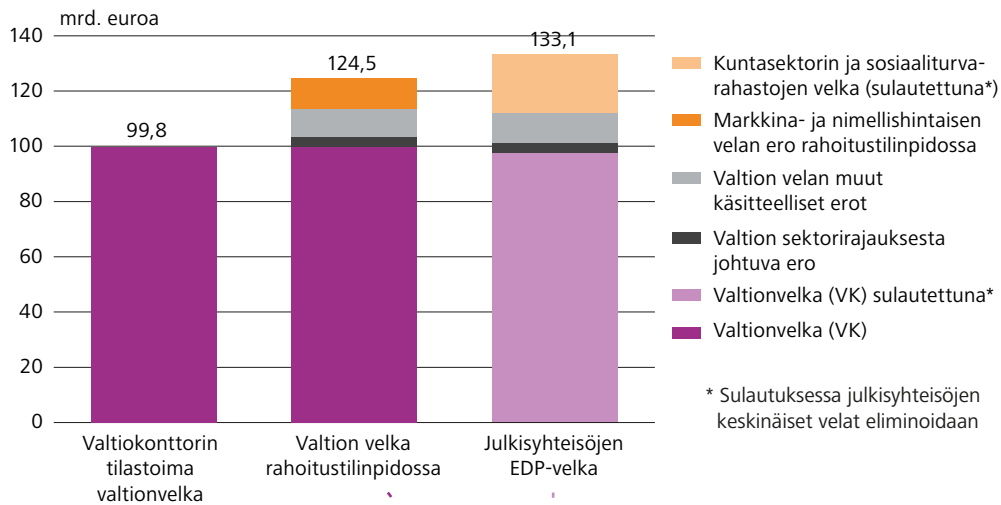

Lähde: Tilastokeskus, Julkisyhteisöjen alijäämä ja velka.

...VELAT JA SAATAVAT

Valtion ja julkisyhteisöjen velkaa mitataan eri tavoin

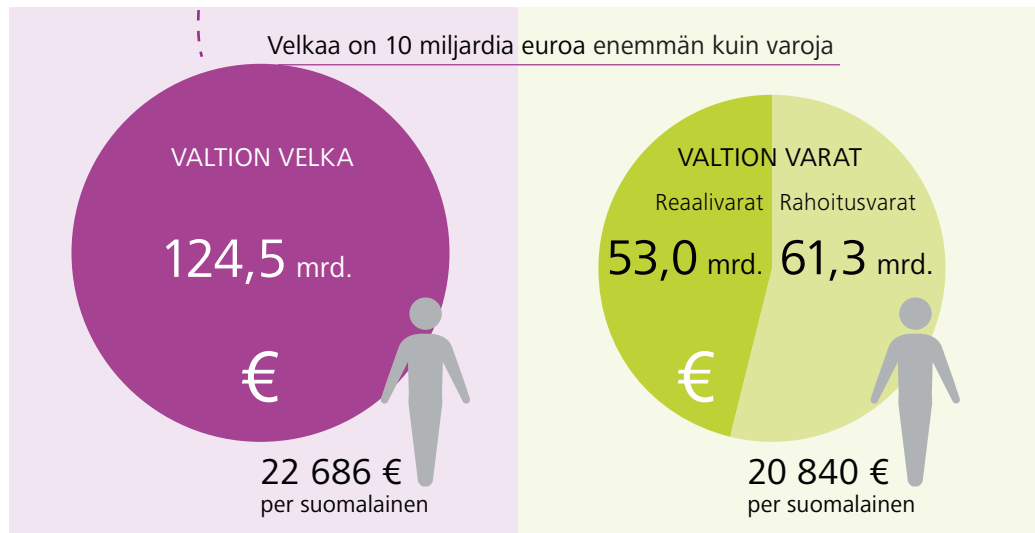
KUVIO 2. Velka eri käsitteillä 2015

Lähde: Valtiokonttori ja Tilastokeskus, Rahoitustilinpito.

Valtiolla on velkaa, mutta myös varallisuutta

KUVIO 4. Valtion velat ja varat 2015

Lähde: Tilastokeskus, Rahoitustilinpito.

LAAJA TILASTOJEN KOKOOMATEOS
SUOMESTA JA SUOMALAISISTA.
VUOSIKIRJASSA YHDISTYVÄT UUSIN
TILASTOTIETO JA PITKÄT AIKASARJAT
YHTEISKUNNAN KEHITYKSESTÄ.

SUOMEN TILASTOLLINEN VUOSIKIRJA 2016

Hinta 80 euroa (sisältää arvonlisäveron).
Tilaukseen lisätään toimitusmaksu.

Tilaukset:
Edita Publishing Oy
Puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi

